

รายงานวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิต
อย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

“Development of savings and career patented of the elderly for
sustainable living in the Upper North”

โดย

รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

พระราชเชมากร, ผศ. ดร.

พระมหาสิมรัตน์ สิริธมโม, ดร.

นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. 2561

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCURS 610761149

รายงานวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิต
อย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

“Development of savings and career patented of the elderly for
sustainable living in the Upper North”

โดย

รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

พระราชเชมากร, ผศ. ดร.

พระมหาสิมรัตน์ สิริธมโม, ดร.

นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. 2561

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCURS 610761149

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Development of savings and career patented of the elderly for
sustainable living in the Upper North

By

Associate Professor Phoonsrap Ketveerapong

Phrarajkhemakorn, Assis Prof. Dr.

PhramahaSimarat Siritammo, Dr.

Mr.Teerawat Chunchumrus

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E 2561

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

MCURS 610761149

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

ผู้วิจัย : รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
พระราชเชมากร ผศ.ดร.
พระมหาสิมรตันน์ สิริธมโม.ดร.
นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์ ได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมด 14 รูป/คนและกลุ่มตัวอย่างในการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการได้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรและโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนา้อยแห่งละ 50 คนรวมทั้งหมด 100 คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาศภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน สภาพการออม ได้รับการดูแลจากภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออม คือ กองทุนการออมแห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 ประชาชนทั่วไปและผู้เกษียณจำนวนมากยังไม่ได้รับข้อมูลนี้และยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติจำนวนมาก ภาครัฐต้องทำการประชาสัมพันธ์ ส่วนการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัยที่มากและเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” มีผู้สูงวัยจำนวนมากต้องการประกอบอาชีพเป็นบางเวลา (Part time) และเต็มเวลา (Full time) ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนอาชีพและเงินทุนประกอบการ

2. ผลการศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า ในพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน โรงเรียนผู้สูงอายุมีบทบาทการส่งเสริมผู้สูงวัยในการออมและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงวัยโดยส่งเสริมอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากสามารถทำที่บ้านได้ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่น ข้าวแคบ การจักสาน การจัดตุ๊ก

การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ การทำตุ๊กตากระดาษ จังหวัดน่านอาชีพที่ส่งเสริม ได้แก่ การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เป็นอาชีพพื้นฐาน ของชุมชน ยังไม่สามารถนำไปต่อยอดทำเป็นอาชีพอย่างยั่งยืนได้ มีโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีผู้สูงอายุสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้เพียง 1 รายเท่านั้น คือนางบัวจันทร์ สุจริต อายุ 72 ปี การทำขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่นและข้าวแคบ ข้าวพัน (ทางเหนือเรียกข้าวปัน) พื้นที่จังหวัดน่านไม่สามารถต่อยอดอาชีพได้ มีการส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้และรายได้ต่ำมากคงที่ไม่เพียงพอต่อการออม นักเรียนผู้สูงอายุไปโรงเรียน เพราะมีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆได้พัฒนาการ กาย ใจ อารมณ์และสังคมรวมถึงการได้พบผู้สูงวัยกลุ่มเดียวกันไม่เหงา

3. ผลการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้อายุ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนมีอาชีพดั้งเดิมคือทำการเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ เป็นหลักมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง อาชีพที่นำไปพัฒนา คือ การผลิตโคมล้านนาและทำดอกไม้จันทน์ ทั้งสองพื้นที่ได้รับการต่อยอดเพื่อเป็นอาชีพต่อไปจากผู้บริหารท้องถิ่น ทำเป็นโครงการบรรจุในแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2562 ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัย คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาศักยภาพ เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพและการออมในผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การพัฒนา, การออม, การประกอบอาชีพ, ผู้สูงวัย, ภาคเหนือตอนบน

Research Title: Development of savings and career patented of the Elderly for sustainable living in the Upper North

Researchers: Associate Professor Phoonsrap Ketveerapong
Phrarajkhernmakorn Assistant Professor, Dr.
Pramaha Simarat Siritammo Dr.
Mr. Theerawat Chanruam
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phare Campus

Fiscal Year: B.E 2561

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The objectives of this research were to 1) to study the general condition of saving and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand, 2) to study the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand and 3) to develop the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand. It was a qualitative research by emphasizing action research. It collected from key informant by using the interview the elderly, carer and concern totals 14 persons and the sample in actions group activities namely; the elderly in the Elderly School of Nacak Sub-District Administrative Organization and the Elderly School of Naniose Municipality each 50 persons total 100 persons.

The results were as follows;

1. The result of the study the general condition of saving and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand the saving condition had taken care from the government that had prospect in saving supporting as National Saving Found for retirement age, National Saving Found 2015. However, most of people and retirement age had not yet this issue and also had not applied for member of the National Saving Found. The public sector must do public relation. Occupation aspects of elderly found that they need earn a living in part time and need the government encourage the occupation and money in full time.
2. The result of the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand found that the Elderly School of Phrae and Nan Province had played important role in saving supporting and occupation development for elderly which had not had more labor namely training for local

sweets, Khowtan, Khowcap, Basket Making, Paper Fag Making, Dry Flower Making, Cloth Flower and paper Making. For Nan Province had supported Basket Making, Cloth Weave, creative flower making, food and basic sweets. The basic occupation of community was not developed to become sustainable occupation. It had only one school which could have developed sustainably such as the Elderly School of Nacak Sub-District Administrative Organization, Muang District, Phrae Province. It had a person as Mrs. Boajan Sujarit, age 72 years. She made local sweets, Khowtan, Khowcap and Khawpan. Nan Province area could not develop. There were saving supporting both group and person by passing village bank. Most of elderly had not income and had low income that was not sufficient to saving. Moreover, the elderly student liked to school, because they had happiness with the various activities which could develop body, mental, emotion and society, and not felt lonely.

3. The result of the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand found that the community had the old occupation as cultivation. The developing occupations were the Lanna Lam production and Paper Flower production which were developed for permanent occupation from the local administrator. It had put in the action plan in budget 2019. The limitations of elderly potential development were the old age, not strong, sick. These limitations were important obstacles for saving and occupation of elderly.

Keywords: Development, saving, career patented, the elderly, the Upper North

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัย การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนการทำงานวิจัย จากพระพรหมบัณฑิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย พระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและได้รับความร่วมมือในการลงพื้นที่ในการสำรวจจัดเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) และการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในพื้นที่จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือการเก็บมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) และคณะวิทยากรในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ทุกรูป/ท่านทั้ง 2 จังหวัดดังกล่าวขอขอบคุณสถาบันวิจัยแห่งชาติ, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณวิจัยในครั้งนี้.

รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์และคณะ

2561

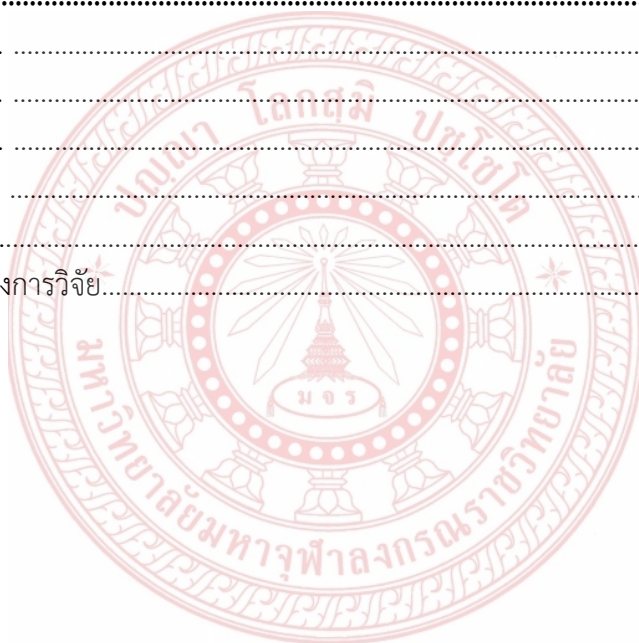

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ซ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์.....	5
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	6
2.2 แนวคิดสวัสดิการสังคม.....	11
2.3 แนวคิดการพึ่งพาตนเอง.....	23
2.4 แนวคิดการออมของชุมชน	31
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	43
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
3.1 รูปแบบวิธีการวิจัย.....	49
3.2 ขอบเขตการวิจัย.....	51
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
3.3 เครื่องมือการวิจัย.....	51
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	54
4.1 ผลของการศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน.....	55
4.2 ผลศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน	
จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ในจังหวัดแพร่/น่าน.....	61

4.3 ผลของการศึกษาพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือ ตอนบนจากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ที่กำหนด ในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน.....	71
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	81
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	81
5.2 อภิปรายผล.....	86
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	87
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก ก.	91
ภาคผนวก ข.	104
ภาคผนวก ค.	107
ภาคผนวก ง.	110
ประวัติผู้วิจัย.....	113
แบบสรุปโครงการวิจัย.....	121

สารบัญภาพ

หน้า

1. รูปที่ 1 กิจกรรมการทำตุ๊กกระดาดหรือตุ๊กไส้หมูของนักเรียนผู้สูงวัย.....	63
2.รูปที่ 2 การทำข้าวแต๋น.....	64
3. รูปที่ 3 กระบวนการทำข้าวแคบ	64
4. รูปที่ 4 การสาธิตการทำโคมล้านนา	71
5. รูปที่ 5 นักเรียนผู้สูงวัย/ผู้สูงอายุปฏิบัติกา รทำโคมล้านนา,.....	72
6. รูปที่ 6 อธิบาย/สาธิตการทำดอกไม้จันทน์.....	74
7. รูปที่ 7นักเรียนผู้สูงอายุทำดอกไม้จันทน์.....	75

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันสถานการณ์ของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากผลของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ การขาดความสมดุลในกระบวนการพัฒนา ปัญหาวิกฤตของประเทศไทยที่กำลังเกิดขึ้นในด้านสังคมวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง หลายๆ สาเหตุมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือกระแสโลกาภิวัตน์ ตามลักษณะของโลกยุคการสื่อสารอย่างไร้พรมแดนและในหลายปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในสังคมยุคใหม่ต่อประชากรในทุกช่วงวัย จากการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 -2583 กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นสะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 10.3 ล้านคน (ร้อยละ 16.2) ในปี 2558 เป็น 20.5 ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ในปี พ.ศ. 2583 การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้นแต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีการออมน้อย และแหล่งรายได้หลัก ร้อยละ 78.5 ของรายได้ทั้งหมดมาจากการเกื้อหนุนของบุตร

สังคมไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ โดยให้สิทธิและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในหมวดที่ 3 มาตรา 54 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2540) มีสาระสำคัญคือ “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ” และในหมวดที่ 5 มาตรา 80 ระบุว่า รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ “นอกจากนี้องค์กรต่างๆ ยังได้สนับสนุนกิจกรรมผู้สูงอายุตามปณิญาผู้สูงอายุไทย โดยให้ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และให้ความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว สังคม ชุมชน รวมทั้งให้โอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง หากมองย้อนถึงอดีต จะเห็นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้นำนโยบายด้านผู้สูงอายุมาไว้รวมกับนโยบายการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ได้นำการบริการทั้งด้านสวัสดิการและการบริการสุขภาพ เพื่อความ

อยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุมากขึ้นโดยสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมแต่เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลง การให้บริการไม่ทั่วถึง หน่วยงานได้บริการซ้ำซ้อนล่าช้าและที่สำคัญไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง¹ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยแท้จริง จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ความผาสุกของชีวิตได้ โดยมีองค์กร/หน่วยงานเป็นปัจจัยสนับสนุน หรืออาจกล่าวได้ว่าภาครัฐได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญคือ²การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้นซึ่งสถานการณ์ของประเทศไทยก็ดำเนินไปเช่นเดียวกับนานาประเทศ กล่าวคือ การดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบความสำเร็จตลอดจนความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพดี มีอายุยืนยาวขึ้นและมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้นมีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแลสุขภาพตลอดจนวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งผลสำเร็จดังกล่าวทำให้สถานการณ์การเจริญพันธุ์และอัตราการเกิดมีแนวโน้มที่ลดลงจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของประชากร กล่าวคือประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มที่ลดลง

องค์การสหประชาชาติ(UN)ได้นิยามว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนเกิน 10%หรือ 65 ขึ้นไปเกิน 7%ของประชากรทั้งประเทศถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society เมื่อสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นขึ้นไปเพิ่มเป็น 20% และอายุ 65 ขึ้นไปเพิ่มเป็น 14% โดยประเทศไทยได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546ว่าหมายถึงผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและระดับโลก เนื่องจากมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากร การออมและการลงทุน งบประมาณของรัฐบาล การจ้างและผลิตภาพของแรงงานและระดับคุณภาพ ได้แก่ ผล

¹ ศิริวรรณ ศิริบุญ. การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์การทางสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2543.

² นางสาวชมพูนุช พรหมศักดิ์.บทสรุปผู้บริหาร บทความวิชาการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. (กรุงเทพฯ:สำนักวิชาการ สำนักงานงานเลขาธิการวุฒิสภา,2556),หน้า ก-ข.

ต่อผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและสุขภาพ การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่ต้องการวางแผนอย่างเป็นระบบและเริ่มดำเนินการล่วงหน้า เนื่องจากมาตรการต่างๆ หลายประการล้าแล้วแต่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการกว่าจะเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการออมส่วนบุคคลได้แก่

1. ส่งเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่องของแรงงานที่มีอายุมากให้สามารถพึ่งตนเองได้
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและลดรายจ่ายแก่ประชาชน
3. ส่งเสริมจิตสำนึกในการออม
4. เพิ่มประสิทธิภาพกลไกทางการเงินในการจัดทำมาตรการส่งเสริมการออมแตกต่างกันตามกลุ่มเป้าหมาย
5. พัฒนาระบบบำนาญภาครัฐ เช่น นโยบายลดหย่อนภาษีด้านการสะสมเงิน สนับสนุนเพิ่มบทบาทสถาบันทางการเงินเฉพาะกิจของรัฐเป็นต้น
6. การสร้างความเข้มแข็งของโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยเหลือกลุ่มที่ไม่สามารถออมได้หรือมีการออมต่ำโดยส่งเสริมให้องค์กรชุมชนจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมประชากรกลุ่มดังกล่าวแทนส่งเสริมการออม

ประเทศไทยเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงควรมีการเตรียมการรองรับ โดยเมื่อคนแก่หรือคนชรามีมากขึ้น สัดส่วนคนทำงานลดลงผลผลิตโดยรวมก็จะลดลง ส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลง เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากแรงงานไม่มีรายได้ ต้องอาศัยรายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่างๆ ให้เหมาะสมและเพียงพอ เมื่อถึงวัยสูงอายุสภาพร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการปรับตัวและที่สำคัญเมื่ออายุมากขึ้นสภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอยปัญหาด้านสุขภาพก็จะตามมา ซึ่งทั้งหมดเป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนมีการเตรียมการเพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

จากข้อมูลดังกล่าวเบื้องต้นทำให้คณะผู้วิจัย มีความสนใจที่ทำการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอน เพื่อเป็นการสร้างความสุขและสร้างความมั่นใจในสังคมผู้สูงวัยและเสริมสร้างสภาพความพร้อมของร่างกายและจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งในการดำรงชีพในช่วงวัยสูงอายุอย่างมั่นคงเกี่ยวกับการออมและงานอาชีพที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นการแบ่งเบาเพื่อลดปัญหาด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยกำหนดพื้นที่ใน จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัย คือกลุ่มโรงเรียนผู้สูงวัยที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือโดยกำหนดพื้นที่ในจังหวัดแพร่ คือ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน คือ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่านน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน ศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนและการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 2 กลุ่ม คือ

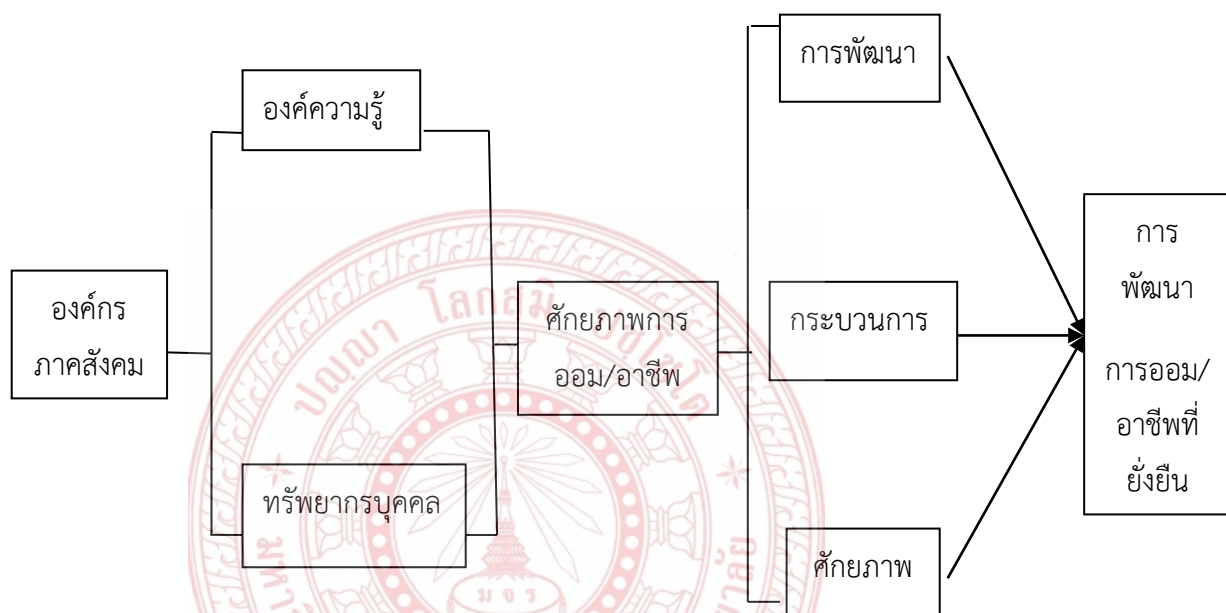
1. กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้องจังหวัดละ 7 ท่าน รวมทั้งหมด 14 รูป/คน
2. กลุ่มตัวอย่างในการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบนได้แก่ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรและโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่าน้อยแห่งละ 50 คนรวมทั้งหมด 100 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ในกิจกรรมการผลิตโคลนล่านาและดอกไม้เงิน

1.3.4 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อศึกษาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

1.3.5 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ ระหว่าง เดือนมกราคม – กันยายน 2561

1.4 ทฤษฎี สมมติฐานและกรอบแนวคิด

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอน ดังแผนภูมิที่...

1.5 นิยามศัพท์

- 1) ผู้สูงวัย หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยกำหนดไว้ว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
- 2) การออม หมายถึง ศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนและจำนวนเงินของรายได้ส่วนที่เหลือหลังจากหักค่าใช้จ่าย หรือรายได้หักค่าใช้จ่าย ส่วนที่เหลือคือเงินออม ซึ่งจำนวนเงินออมคือส่วนของรายได้ที่เหลืออยู่
- 3) ประกอบอาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพสำหรับกลุ่มผู้สูงวัยที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ เพื่อนำไปสู่การดำรงชีวิตและการออมอย่างยั่งยืนของผู้สูงอายุ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รู้ถึงสภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในสังคมไทย
2. ได้ทราบถึงกระบวนการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในสังคมไทย
3. ได้แนวทางกระบวนการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในสังคมไทยในสังคมไทยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ต่อไป

4.ได้เสนอกระบวนการพัฒนาการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในสังคมไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน” “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” ลักษณะการวิจัยในบทที่ 2 คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยวิธีการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research)) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) และการทำกิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ของการวิจัยดังนี้

- 2.1 แนวคิดและนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 2.2 แนวคิดสวัสดิการสังคม
- 2.3 แนวคิดการพึ่งพาตนเอง
- 2.4 แนวคิดการออมของชุมชน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุไว้ ดังนี้¹

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของคนชาวไทย

- มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

หมวด 5 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

- มาตรา 53 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 .

- มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา ปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบัน ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

- มาตรา 84 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

(4) จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างทั่วถึง(สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์,ออนไลน์)

2.1.2 นโยบายรัฐบาลด้านผู้สูงอายุ

รัฐบาลโดยมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ปี 2554 ได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินไว้โดยแบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก และนโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี ซึ่งนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้นที่เกี่ยวกับด้านผู้สูงอายุ มีดังต่อไปนี้

2.1.3 นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก

การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุล และความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค โดยมีการจัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60 – 69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70 – 79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80 – 89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, ออนไลน์)

2.1.4 นโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี

นโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี แบ่งออกเป็นนโยบายตามด้านต่าง ๆ 8 ด้าน ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต

1) นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชนโดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์ วัยเด็ก วัยเจริญพันธุ์ วัยบรรลุนิติภาวะ วัยชรา และผู้พิการ สนับสนุนโครงการส่งเสริมเชาว์ปัญญาของเด็กและให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สนับสนุนโครงการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพสตรีเพื่อดูแลสุขภาพของสตรีและเด็กอย่างบูรณาการทั่วประเทศ รวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้และดูแลป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และลดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี สนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้ได้เข้าถึงการบริการอย่างมีศักดิ์ศรีมีคุณภาพและเป็นธรรม รวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชน จัดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

2) นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม โดยการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่าง ๆ สำหรับรองรับผู้สูงอายุและคนพิการสร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาบริการสุขภาพอนามัย ให้การสงเคราะห์ จัดการศึกษา จัดสวัสดิการ รวมถึงหาอาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูง สมควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง

2.1.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2

ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป) ของประเทศไทย เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพสังคม สภาวะเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว การกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา จึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับต้น

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม
2. เพื่อให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการและมีการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ
3. เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน
4. เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ
5. เพื่อให้มีกรอบและแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่าง ๆ ในสังคมทั้ง ภาคประชาชน ชุมชนองค์กรภาครัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่างประสานและสอดคล้องกัน

นอกจากนี้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) ได้จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
5. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการ ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

2.1.6 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนตามกฎหมาย ตามมาตรา 11 ดังนี้²

1. ได้รับการบริการทางการแพทย์ การสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวก และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
2. ได้รับการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
3. ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
4. ได้รับการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
5. ได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น
6. ได้รับการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
7. ได้รับการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
8. ได้รับการช่วยเหลือในกรณีที่ได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง
9. ได้รับการให้คำแนะนำ ปรึกษา หรือการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางแก้ไขปัญหาคอรัว
10. ได้รับการจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
11. ได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
12. ได้รับการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
13. ได้รับบริการอื่น ๆ ตามที่กรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติประกาศกำหนด นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้รับสิทธิทางภาษี ตามมาตรา 16 และ 17
14. ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่กองทุนผู้สูงอายุแห่งชาติ มีสิทธินำไปลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้ หรือได้รับการยกเว้นภาษี สำหรับทรัพย์สินที่บริจาคแล้วแต่กรณี
15. ผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากร

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย และเอื้อประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ เช่น การได้รับการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

2.1.7 กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มียุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาศักยภาพ และความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ.2555 – 2559 ซึ่งยุทธศาสตร์ฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ.2573 ซึ่งได้กำหนดไว้ในประเด็น

² กระทรวงพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์.สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ.(กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เทพวัฒนา,2543),หน้า 1-3.

ยุทธศาสตร์ 1.การผลักดันให้เกิดสังคมสวัสดิการ กลยุทธ์ที่ 1.4 การเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงอายุ (Aging Society) โดยมีโครงการที่จะดำเนินการที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ และโครงการตั้งศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ออนไลน์)

2.1.8 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคมผู้สูงอายุ

ความหมายผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ หรือบางคนเรียกว่า ผู้สูงวัย³เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่า มีอายุมาก โดยนิยมนับตามอายุตั้งแต่แรกเกิด (Chronological age) หรือทั่วไปเรียกว่า คนแก่ หรือคนชรา โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรืออยู่ในวัย9รา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้นยังมีการเรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (Senior citizen) ส่วนองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) และองค์การสหประชาชาติ (United Nation, UN) ใช้คำในภาษาอังกฤษของผู้สูงอายุว่า Older person or elderly person

2.1.9 องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า “ผู้สูงอายุ” คือ ประชากรทั้งเพศชาย และเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป (60+) โดยเป็นการนิยาม นับตั้งแต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลกยังไม่มีกรให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่าประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนิยาม ตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) สภาพร่างกาย (Functional markers) เช่น ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศอาจนิยามผู้สูงอายุตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกายโดยผู้สูงอายุอยู่ในช่วง 45 – 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 – 75 ปี

2.1.10 สำหรับประเทศไทย “ผู้สูงอายุ” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายความว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย

ส่วนคำว่า “สังคมผู้สูงอายุ” องค์การสหประชาชาติ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) และระดับ Super – aged society โดยนิยามของระดับต่าง ๆ ซึ่งทั้งประเทศไทยและรวมทั้งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใช้ความหมายเดียวกันในนิยามของทุกระดับของสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้

2.1.11 การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป รวมทั้งเพศชายและเพศหญิงมากกว่า 10% ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ

2.1.12 สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ เมื่อประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20% หรือ ประชากร 65 ปี เพิ่มขึ้น 14% ของประชากรโดยรวมทั้งหมดของทั้งประเทศ

2.1.13 Super – aged society คือสังคมที่มีประชากร อายุ 65 ปีขึ้นไป

³ ชมพูนุท พรหมภักดี.บทความวิชาการ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย.สำนักวิชาการ.สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.2556.หน้า 2-17.

มากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศอย่างไรก็ตาม ทุกประเทศทั่วโลกมีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในช่วงเวลาแตกต่างกันตามความเจริญ มั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน (ผู้สูงอายุ (Older person),ออนไลน์)

2.2 แนวคิดสวัสดิการสังคม

2.1.1 องค์ความรู้แนวคิดสวัสดิการสังคม

1. แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม (SOCIAL WELFARE)⁴

ในระบบเศรษฐกิจตลาด นโยบายสวัสดิการสังคมเกิดขึ้นเนื่องจากกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแบบแผนการใช้ชีวิตของประชาชน จากสังคมครอบครัวและเครือญาติมาเป็นสังคมของการทำงาน (work society) สถานที่ทำงานและโรงงานกลายเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ชุมชนและหมู่บ้านเกษตรกรรมเหมือนสมัยก่อน สังคมอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดปัญหาการขยายตัวของเมือง ความแออัดของประชากรในเมือง ความห่างเหินแปลกแยกของสมาชิกครอบครัว ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างลูกจ้าง การว่างงาน การถูกปลดออกจากงาน อุบัติเหตุและโรคภัยจากการทำงาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลผลิต และเป็นปัญหาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีพของกำลังแรงงาน และเนื่องจากรัฐสมัยใหม่มีแนวคิดว่า กำลังแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตหลักของชาติ จึงจำเป็นที่ “รัฐ” จะต้องดูแลแก้ไขให้กำลังแรงงานเหล่านี้มีศักยภาพในทางการผลิต และมีโครงการที่จะสร้างผลผลิตให้แก่สังคมได้ หรือถ้ากำลังแรงงานนี้ไม่สามารถที่จะทำงานได้ตลอดชีวิต รัฐก็จำเป็นที่จะต้องดูแลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่ให้เป็นปัญหาต่อสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม รัฐจึงจำเป็นต้องจัดระบบการให้บริการและการดูแลปัญหาดังกล่าวของกำลังแรงงานในประเทศ ในเยอรมันเรียกนโยบายการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นโยบายสวัสดิการสังคม (social welfare policy) ซึ่งปรากฏอยู่ใน Social Policy Laws of the Federal Republic หรือกฎหมายว่าด้วยนโยบายสวัสดิการสังคมแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมัน ซึ่งครอบคลุมด้าน

การศึกษาและฝึกอบรม ซึ่งรัฐบาลได้จัดงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรมนักเรียน นักศึกษาเพื่อให้เป็นกำลังแรงงานที่มีประสิทธิภาพ และรวมถึงการศึกษา และการฝึกอบรมกำลังแรงงานที่กำลังทำงานอยู่ในสาขาการผลิตต่างๆ ด้วย

การส่งเสริมการมีงานทำ ซึ่งได้ออกเป็นรัฐบัญญัติการส่งเสริมแรงงาน (Labour Promotion Act 1969) เพื่อประกันให้ทุกคนมีงานทำ หรือรักษากาวการมีงานทำให้สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยรัฐจัดการหางาน สร้างงาน ส่งเสริมธุรกิจที่เพิ่มการจ้างงาน เป็นต้น

การคุ้มครองแรงงานและสุขภาพอนามัย โดยการมีกฎหมายบังคับมาตรฐานขั้นต่ำของ สภาพการทำงาน เพื่อให้กำลังแรงงานมีความปลอดภัยในที่ทำงาน คุ้มครองมิให้มีการกดขี่เด็ก และสตรี คุ้มครองแรงงานที่ทำงานในครัวเรือน รวมถึงคุ้มครองอาชีพพิเศษบางอาชีพ (เช่น หญิงบริการ)

การประกันสังคม ซึ่งครอบคลุมการประกันสุขภาพ อุบัติเหตุ ชราภาพ คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร การเสียชีวิต ทูพพลภาพ และการว่างงาน ทั้งหมดนี้รวมกันเรียกว่า โครงการ “ความมั่นคงทาง

⁴ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. “บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อย

โอกาสในสังคมไทย”, พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม 2546, (กรุงเทพฯ:บ.แอตสันเพรส โปรดักส์ จำกัด, 2546),หน้า. 1 -

สังคม” (social security scheme) เยอรมันได้ชื่อว่าเป็นประเทศแรกที่ได้จัดให้มีการประกันสังคม โดยเริ่มจากการประกัน สุขภาพ ในปี 1883 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติการประกันสุขภาพ (Health Insurance Act) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าพระราชบัญญัตินี้เป็นการบุกเบิกนโยบายสวัสดิการสังคมโดยรัฐ อย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกแต่แนวคิดในการออกพระราชบัญญัตินี้ กลับไม่ใช่แนวคิดที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยเหลือคนงาน แต่เป็นแนวคิดที่ต้องการสร้างกลไก และ เครื่องมือสกัดกั้นมิให้คนงานไปร่วมกับขบวนการสังคมนิยมที่กำลังแพร่หลายอยู่ในยุโรปขณะนั้น บิสมาร์ค (Bismark) นายกรัฐมนตรีแห่งเยอรมัน ต้องการให้คนงานมีความจงรักภักดี จึงหยิบยื่น สวัสดิการสังคมในรูปของการประกันสุขภาพ โดยให้คนงานจ่ายสมทบ 2 / 3 นายจ้าง 1 / 3

ก่อนหน้านี้อีกปี 1878 บิสมาร์ค ได้ออกกฎหมายห้ามจัดตั้งพรรคสังคมนิยม เรียกว่า Socialist Law เนื่องจากเกรงว่าพรรคสังคมนิยมจะขยายตัวเติบโตใหญ่จนคุกคามอำนาจรัฐของตนได้ เพราะปรากฏ ว่า ในปี 1875 ขบวนการแรงงานสังคมนิยมใหญ่ 2 ขบวนการได้รวมตัวกัน และจัดตั้งพรรค “คนงาน สังคมนิยมแห่งเยอรมนี” (Socialist Workers ‘ Party of Germany) การหยิบยื่นโครงการประกัน สุขภาพให้ในปี 1883 และตามด้วยการประกันอุบัติเหตุในปี 1884 จึงมีเป้าหมายเพื่อช่วงชิงความ จงรักภักดีจากคนงาน และเพื่อแยกสลายขบวนการสังคมนิยม ความจริงทางประวัติศาสตร์ข้อนี้หักล้าง แนวคิดที่ว่า โครงการประกันสังคมเป็นโครงการของระบบสังคมนิยมที่เป็นความเชื่อของพวกเสรีนิยม และอนุรักษนิยม

ในช่วงที่ บิสมาร์ค ริเริ่มโครงการประกันสุขภาพและประกันอุบัติเหตุ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็น สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดทำให้ หรือกำหนดให้มีขึ้น การประกันเหล่านี้เมื่อครอบคลุมหลายๆ ด้านก็ เรียกว่า “การประกันสังคม” (social insurance) คำว่า “ประกันสังคม” และ “สวัสดิการสังคม” จึง มาก่อนคำว่า “ความมั่นคงทางสังคม” (social security)

สวัสดิการสังคมในเยอรมัน หากจะจัดเป็นกลุ่มสวัสดิการ อาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. บริการสังคม (social services) ได้แก่ การบริการการศึกษา สาธารณสุข และที่อยู่อาศัย และส่งเสริมช่วยเหลือเยาวชน
2. สังคมสงเคราะห์ (social assistance) คือ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่ช่วยเหลือ ตัวเอง ไม่ได้ ซึ่งในเยอรมันมีรัฐบัญญัติการสนับสนุนช่วยเหลือสังคม (Federal Social Support Act) ว่าด้วย ข้อกำหนดด้านการช่วยเหลือบุคคลที่จำเป็นต้องช่วยเหลือ (support for needy)
3. ประกันสังคม (social insurance) ซึ่งเริ่มจากการประกันสุขภาพ เมื่อปี ค.ศ.1883 และ พัฒนามาตามลำดับ ขยายไปสู่การประกันด้านอื่นๆ คือ การคลอดบุตร การสงเคราะห์บุตร ทูพพลภาพ ขราภาพ การตาย และการว่างงาน

2. สวัสดิการสังคมถ้วนหน้า : สิทธิประชาชนไทย

แนวคิดเรื่องสวัสดิการถ้วนหน้าปรากฏชัดในสังคมไทยตั้งแต่ปี 2516⁵ ที่ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ได้ เสนอบทความเรื่อง “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” เพื่อฉายภาพว่าประชาชนไทยมีสิทธิที่จะดำรงชีวิต

⁵ ข้อมูล : http://www.thailandff.org/upload/reports/10%20year%20gov_officer.pdf สถาบัน อนาคตศึกษาไทย(สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

อย่างมีคุณภาพและสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิของทุกคนที่สมควรได้รับเสมอหน้ากัน ไม่แยกแยะว่าเป็นคนรวยหรือคนจน หรือเป็นใครก็ตามในประเทศไทยการจัดสวัสดิการถ้วนหน้าจึงเป็นภาระของรัฐ โดยเป็นการกระจายทรัพยากรของประเทศให้กับทุกคนโดยเสมอภาคกัน ปัจจุบันรัฐจัดสวัสดิการถ้วนหน้าแล้วใน 5 กลุ่มวัยคือ

1) สวัสดิการก่อนเกิด ฝากครรภ์ทุกที่ ฟรีทุกสิทธิ ดูแลแม่ทุกคน (งบประมาณรวมในระบบหลักประกันสุขภาพ)

2) สวัสดิการเด็กนักเรียน จัดการศึกษาให้ทุกคน 15 ปี (งบประมาณ สำนักการศึกษาพื้นฐาน กระทรวงศึกษาฯ ปี 2560 เท่ากับ 3 แสนล้าน)

3) สวัสดิการด้านสุขภาพ จัดหลักประกันสุขภาพให้ทุกคน (งบประมาณปี 2560 จำนวน 2 แสนล้าน ประกอบด้วย ข้าราชการ 6 หมื่นล้าน ประกันสังคม 1.4 หมื่นล้าน และหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ 1.23 แสนล้าน)

4) สวัสดิการวัยแรงงาน เฉพาะแรงงานในระบบประกันสังคมที่รัฐกำหนดให้ได้รับสวัสดิการบ่นเงื่อนไขต้องร่วมสมทบเงินเพื่อจัดสวัสดิการร่วมกัน 3 ฝ่ายคือ รัฐ นายจ้าง ลูกจ้าง มีกฎหมายบังคับคือกฎหมายประกันสังคม มีกฎหมายสนับสนุนส่งเสริมการออมเพื่อเลี้ยงชีพเมื่อออกจากงานหรือเมื่อเกษียณจากงาน โดยรัฐสนับสนุนทั้งทางตรงโดยการสมทบเงิน หรือโดยอ้อม เช่นลดภาษี ให้ทั้งลูกจ้างและนายจ้าง (กรณีแรงงานนอกระบบ ไม่ได้รับสวัสดิการที่เติมกับแรงงานในระบบประกันสังคม)

5) สวัสดิการผู้สูงอายุ จัดเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้ทุกคนที่ลงทะเบียนขอรับเบี้ยยังชีพ ปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนขอรับเบี้ยยังชีพอยู่ที่ร้อยละ 80 ของจำนวนผู้สูงอายุ งบประมาณปี 2559 อยู่ที่ 7 หมื่นล้าน ประมาณการว่าปี 60 จะอยู่ที่ราว 7 หมื่นล้าน เช่นกัน

ใน 5 สวัสดิการถ้วนหน้าคือ การศึกษาเด็ก สุขภาพ สูงวัย ใช้งบประมาณรวมกันราว 5.7 แสนล้านบาท เมื่อเทียบกับงบประมาณรัฐปี 2560 จำนวน 2.73 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.7 ของงบประมาณปี 2560 นับเป็นการใช้งบประมาณไม่สูงมากเพื่อรับประกันว่าประชาชนทุกคนได้รับผลจากการใช้งบประมาณนั้นอย่างเสมอภาคกันและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของทุกคน เนื่องจากไม่มีคนที่จะต้องล้มละลายจากการเจ็บป่วย อย่างน้อยเป็นการลดรายจ่ายประชาชน แม้จะยังไม่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนได้ เพราะรัฐไทยยังมีนโยบายจำกัดค่าแรงขั้นต่ำ ยอมให้อุตสาหกรรมค่าแรงถูก เป็นคนกำหนดนโยบายด้านการลงทุนของประเทศ

ประเทศไทยมีแรงงานที่อยู่นอกระบบประกันสังคมมากกว่า 22 ล้านคน ที่ไม่ได้รับสวัสดิการที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงาน เช่น บำนาญเมื่อสูงวัย การพัฒนาฝีมือแรงงาน การว่างงาน การตกงาน การไม่มีงานทำ ค่าเลี้ยงดูบุตร แต่กลุ่มแรงงานนอกระบบเหล่านี้ยังได้รับสวัสดิการอย่างน้อย 3 สวัสดิการถ้วนหน้า แม้จะมีงานทำหรือว่างงานก็ยังได้รับสวัสดิการที่จัดให้ การจัดสวัสดิการถ้วนหน้าจึงเป็นเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมให้กับประชาชน

ประเทศไทยมีจำนวนคนจนลดลง แต่สถานการณ์เรื่องการกระจายรายได้ยังมีความเหลื่อมล้ำคือรายได้แตกต่างกันสูงมากระหว่างคนรายได้มากที่สุดกับรายได้ต่ำสุด คนมีรายได้สูงเนื่องมาจากมีโอกาสมากกว่า เข้าถึงทรัพยากรได้มากกว่า กลุ่มคนเหล่านี้คือผู้เสียภาษีย่อยได้ ภาษีทางการค้า ธุรกิจ การประกอบการต่างๆ แต่ทุกคนทั้งคนรวยคนจนต่างก็ต้องเสียภาษีบริโภคเช่นเดียวกัน จำนวนคนจนที่มากกว่าจึงเป็นฐานรายได้ภาษีบริโภคที่สูงกว่าด้วย การใช้ภาษีของทุกคนมาจัดสวัสดิการถ้วนหน้า จึง

เป็นการกระจายทรัพยากรกลับให้ทุกคนอย่างเป็นธรรม การจัดสวัสดิการจึงไม่ใช่เฉพาะคนจนแต่จัดสำหรับคนรวยด้วย ทั้งนี้ หากคนรวยประสงค์ไม่รับสวัสดิการดังกล่าวก็ย่อมได้ เช่น คนสูงอายุที่รวยก็ไม่รับเบี้ยยังชีพ หรือไม่ไปใช้ระบบหลักประกันสุขภาพของรัฐ แต่ยินดีไปจ่ายเงินเองที่สถานพยาบาลของเอกชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังนิยมจัดสวัสดิการไม่ถ้วนหน้า จัดให้เฉพาะกลุ่มคนจน คนรายได้น้อย จัดให้ในระยะเวลาจำกัด เช่น

1) เงินอุดหนุนเพื่อดูแลเด็กแรกเกิด เดือนละ 600 บาทจำนวน 3 ปี ให้เฉพาะคนจน เกณฑ์คือครอบครัวมีรายได้ไม่เกินเดือนละ 3000 บาท ให้ไปลงทะเบียนกับ อปท.และโดยการใช้วิธีการให้อาสาสมัครพัฒนาสังคม(อพม.) เป็นคนเสนอรายชื่อคนที่ยากจน สมควรได้รับค่าเลี้ยงดู ปี 2559 ใช้งบประมาณ 620 ล้านบาท

2) สวัสดิการช่วยเหลือตามอาชีพ เช่น การช่วยเหลือชาวนา มีหลายนโยบายรับจำนำข้าว ให้เงินช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ ให้ไร่ละ 1000 บาท ไม่เกิน 10 ไร่ต่อคน ปี 2559 ใช้งบประมาณสำหรับชาวนา 3.7 ล้านบาท ประมาณ 4 หมื่นล้านบาท การช่วยเหลือชาวสวนผลไม้ สวนยาง

3) การช่วยเหลือคนมีรายได้น้อยที่ขึ้นทะเบียนไว้ 5.4 ล้านคน ให้เงิน 1500 ถึง 3000 บาท ให้ครั้งเดียว ใช้งบ 1หมื่น 2 พันล้านบาท

ซึ่งการจัดสวัสดิการเช่นนี้ เป็นการใช้งบประมาณที่ไม่แน่นอน บางอย่างใช้จำนวนน้อยเช่น กรณีเลือกให้เฉพาะคนจน บางอย่างก็ใช้งบจำนวนมาก เช่น กรณีรับจำนำข้าว จำนำยุงฉาง และการดำเนินการเช่นนี้ไม่ได้ช่วยลดความยากจน และไม่ได้เพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายได้เลย เพราะทุกปีก็ต้องย้อนกลับมาดำเนินนโยบายเช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลแบบใดก็ตามจะมาจากการเลือกตั้ง หรือจากการรัฐประหาร

การจัดสวัสดิการถ้วนหน้าให้ครอบคลุมตามกลุ่มวัยดังที่ ดร.ป๋วย ได้กล่าวไว้ จึงควรเป็นทิศทางของประเทศไทยที่จะคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคนให้เสมอภาคกัน การโต้แย้งกันว่าการจัดสวัสดิการถ้วนหน้าเป็นการใช้งบประมาณสูง ประเทศไทยไม่สามารถกระทำได้นั้น เป็นการให้ภาพเพียงด้านเดียว เพราะหากดูสัดส่วนค่าใช้จ่ายงบประมาณรัฐแล้ว การจัดสวัสดิการถ้วนหน้ายังใช้งบประมาณในสัดส่วนที่ไม่สูง เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ รวมถึงต้องดูเรื่องการจัดหารรายได้ของรัฐว่าดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพียงใด โดยเฉพาะการจัดเก็บภาษีจากความมั่งคั่งต่างๆที่กระจุกตัวอยู่ที่คนกลุ่มคนรวยเท่านั้น ทั้งภาษีมรดก ภาษีที่ดิน ภาษีทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และเพื่อนำมากระจายกลับให้ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบสวัสดิการถ้วนหน้า ประเทศไทยใช้เวลากว่า 20 ปีเพื่อออกกฎหมายภาษีที่ดิน ซึ่งก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ

สิ่งที่ต้องพิจารณาเรื่องงบประมาณอีกประการหนึ่งคือ การใช้งบประมาณรัฐอย่างไม่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์ ให้สวัสดิการมากกว่าประชาชนคือการใช้งบประมาณที่เกี่ยวข้องกับ “ข้าราชการ” ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา (47-57) มีการปรับเปลี่ยนเงินเดือนข้าราชการ 6 ครั้ง ครั้งล่าสุดก็ในรัฐบาลปัจจุบัน (พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา) ขณะที่มงานวิจัยของสถาบันอนาคตไทย ที่แสดงให้เห็นว่าการขึ้นเงินเดือนข้าราชการไม่ได้ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการ

ทำงานแต่อย่างใด และยังทำให้เงินเดือนข้าราชการแรกเข้าสูงกว่าของภาคเอกชน ข้ออ้างที่ข้าราชการมักใช้ว่าตนมีสิทธิได้รับสวัสดิการมากกว่าประชาชน เพราะได้รับเงินเดือนต่ำ จึงไม่ใช่เหตุผลอีกต่อไป

การจัดสวัสดิการถ้วนหน้า เป็นสิทธิของประชาชน และควรเป็นทิศทางของประเทศในแผนยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และสอดคล้องกับทิศทางกระแสโลกเรื่อง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน(SDG) ที่ต้องขจัดความยากจน ความอดอยาก ทุกคนมีหลักประกันทางการศึกษา สุขภาพ มีอาหาร อากาศ น้ำ เพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมและยั่งยืน การกระจายงบประมาณอย่างเป็นธรรมในรูปแบบสวัสดิการถ้วนหน้าเป็นวิถีทางที่จะลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการเก็บคืนจากคนที่ได้รับไปมาก จ่ายคืนให้กับคนที่มีโอกาสน้อยในการเข้าถึงทรัพยากร

2.2.2 ความหมายของสวัสดิการสังคม

ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” (Social Welfare) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้มากมาย ความหมายของสวัสดิการสังคมตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ซึ่งได้รวมความคิดรวบยอดของทั้งนักวิชาการสังคมสงเคราะห์ นักบริหาร และนักปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน มีข้อสรุปความหมายที่ครอบคลุม ดังนี้ ⁶

สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการมีศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคมนันทนาการ และบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ

- ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม (Fields of Social Welfare)
- การศึกษา (Education)
- สุขภาพอนามัย (Health Care)
- การประกันรายได้ (Income Maintenance) : มีงานทำ มีรายได้ มีสวัสดิการแรงงานที่อยู่
- อาศัย (Housing)
- ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงทางสังคม (Safety in Life and Property)
- นันทนาการ (Recreation)
- บริการสังคมปัจเจกบุคคล (Personal social services)

⁶ พศินีย์ ลักษณะนิชนซัง “การใช้ทรัพยากรในงานสวัสดิการสังคม”, พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนสิงหาคม 2545, สมชายการพิมพ์, ห น้ 13 – 16.

เจมส์ มิดซ์ลีย์ (James Midgley) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Field of International Social Welfare ว่า บริการสังคมใหญ่ๆ (“big five” social services) ที่สถาบันรัฐสวัสดิการนิยมจัดให้มีขึ้น ได้แก่

- โครงการประกันรายได้ เช่น การประกันสังคม (Social Insurance) และการประชาสงเคราะห์ หรือการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance)
- บริการสุขภาพ (Health Services)
- โครงการทางการศึกษา (Educational Programs)
- ที่อยู่อาศัย (Housing)

บริการสังคมสงเคราะห์ หรือบริการสังคมปัจเจกบุคคล (Social work Services or Personal Social Services) และได้กล่าวต่อไปอีกว่า บริการแก้ไขผู้กระทำความผิด (Correctional Services) โครงการ โภชนาการ (Nutrition Programs) การวางแผนครอบครัว (Families Planning) และบริการสังคมอื่นๆ มักจะถูกกละเลยและไม่เขียนไว้ในนโยบายสังคม ในการจัดบริการสังคมนี้ รัฐจะดำเนินการภายใต้ระบบภาษี (the tax system) หรือโดย การให้เงินอุดหนุน (subsidies) หรือการสร้างแรงจูงใจ (incentives)

2.2.3 ความหมายของสวัสดิการสังคม

นักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย ได้ให้นิยามความหมายคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการรับรู้ การให้คุณค่าแนวคิดที่แตกต่างกัน ในที่นี้ขอรวบรวมความหมายที่มีผู้ให้นิยามไว้ในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

1.การใช้เกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดี หรือการอยู่ดี กินดี (Quality of Life or Well – being) ควบคู่กับการใช้นโยบายทางสังคม เพื่อสร้างระบบบริการสังคมอย่างครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงทางสังคมโดยรวม

ความหมายในลักษณะดังกล่าว มาร์ติสา ภูเพ็ชร ได้กล่าวว่า “นักวิชาการต่างประเทศและนักวิชาการไทยได้นิยามไว้ในตั้งแต่ พ.ศ.2501 – 2535 ซึ่งสะท้อนองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมว่าเป็นงานที่มุ่งช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งในยามปกติและในยามที่ประสบปัญหา การให้ความช่วยเหลือมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นเงิน สิ่งของ การดูแลและการให้บริการ (Cashes, Kinds, Care and Services) โดยมีองค์ประกอบของกิจกรรมด้านการศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การประกันรายได้ การจ้างงาน และบริการสังคม”

ผู้ที่ให้นิยามในลักษณะข้างต้นที่น่าสนใจ ได้แก่

Encyclopedia Britannica ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึง การปฏิบัติจัดทำทั้งหลาย ไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชน เป็นการปฏิบัติจัดทำเพื่อช่วยเหลือบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน และชุมชนให้มีมาตรฐานการครองชีพอันดี มีสุขภาพและสังคมที่น่าพึงพอใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมเดียวกันได้ต่อไป

สุวรรณ รื่นยศ ให้ความหมายว่า งานสวัสดิการสังคมมีความหมายครอบคลุมไปถึงการดำเนินการทุกอย่างของรัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ หรือกลุ่มชนที่รวมกันเป็นสังคมเป็นชาติ ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ ให้มีปัจจัยอันจำเป็นแก่การดำรงชีพ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนการบำบัดโรคมัยไข้เจ็บ การศึกษาอบรม

ตามสมควรแก่สภาพ และความรู้ที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เพื่อความเรียบร้อยและความเป็นปึกแผ่นของสังคม

เรณู โชติติลล ได้ให้ความหมายที่เพิ่มเติมนอกเหนือจากความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเพิ่มว่า พื้นฐานในเรื่องสวัสดิการสังคมจะต้องประกอบด้วย มีหลักประกันรายได้ขั้นต่ำ มีการจัดหาบ้านช่องที่พักอาศัยของประชาชน มีบริการในเรื่องสุขภาพของประชาชน มีระบบการประกันสังคม

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ (2535 – 2539) นิยาม “สวัสดิการสังคม” ว่าหมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม อันเนื่องมาจากการที่ประชาชนไม่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ หรือไม่สามารถปรับตัวเข้ากับระบบของสังคม และไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมของตนเองได้ ทั้งนี้โดยที่บริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน และความมั่นคงทางสังคมในระดับมาตรฐานเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ต่อมา คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ได้ปรับนิยามความหมายของสวัสดิการสังคม (Social welfare) ในแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2545 – 2549) ว่าหมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป โดยระบบการจัดบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับ และเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ข้อสังเกต การนิยามความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ของคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติในแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545 – 2549) และการนิยามความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 เป็นการให้ความสำคัญกับระบบการจัดบริการสังคม เน้นการสร้างระบบความมั่นคงทางสังคม ภายใต้อัตลักษณ์ให้คุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อบริการสังคม

ความหมายในลักษณะแรก : มาจากความเชื่อที่ว่า หากประเทศมีความมั่งคั่ง ร่ำรวย ทางเศรษฐกิจก็น่าจะช่วยให้ประชาชนอยู่ดี กินดีได้ ดังนั้นอิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้รัฐบาลไทยเน้นพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1 – 7) ยกเว้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 8 – 9) ที่รัฐปรับมาให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง แต่เมื่อพิจารณาภาพรวมของแผนฯ ยังมีน้ำหนักที่การพัฒนาเศรษฐกิจนำสังคมเช่นเดิม โดยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักภายใต้ความเชื่อนี้เอง รัฐจึงมีโครงการสร้างงานในชนบท เพื่อทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบท และพยายามผลักดันประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม เร่งพัฒนาการเจริญเติบโตของการส่งออก และการท่องเที่ยวเป็นหลัก เพื่อที่จะให้คนมีงานทำ มีเงิน มีรายได้ที่ดี และนำไปสู่การอยู่ดี กินดีในสังคม

ความเชื่อดังกล่าว ได้สะท้อนไปยังแผนงานและโครงการต่างๆ ของรัฐ ข้อที่น่าสนใจคือ รัฐยังทำหน้าที่เป็นหลักในการช่วยเหลือประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยาก บริการที่ปรากฏชัดเจนคือ บริการแบบสงเคราะห์ประชาชน หรือการประชาสงเคราะห์ (Public Assistance) คำถามของความหมายนี้ที่สำคัญ คือ การที่คนอยู่ดี กินดี ไม่น่าจะตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้เท่ากับการที่คนอยู่ดี มีสุข แต่เมื่อก้าวเข้าสู่ยุค 2000 ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ได้ปรับเปลี่ยนใหม่ไปสู่มิติที่กว้างให้ความสำคัญกับนโยบายสังคมที่ต้องสร้างระบบบริการสังคมอย่างครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงทางสังคมโดยรวมมากขึ้น

2.การใช้เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นวัตถุประสงค์ (Aims) ความหมายนี้เชื่อว่า สวัสดิการสังคมเป็นเป้าหมายการทำงาน เพื่อใช้งานสวัสดิการสังคม เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยรวม นักวิชาการที่ให้ความหมายนี้ ได้แก่

วิจิตร ระวิวงศ์ ให้ความเห็นว่า สวัสดิการสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในฐานะที่เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาสังคม ดังนั้นสวัสดิการสังคมยังอาจหมายถึงการกำหนดนโยบายสังคมโดยรัฐ ที่จะมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 บริการ ได้แก่

- 1.บริการประกันสังคม (Social Insurance)
- 2.บริการสงเคราะห์ประชาชน / การประชาสงเคราะห์ / สาธารณูปการ (Public Assistance)

บริการสังคม (Social Service)

ตัวอย่างที่น่าสนใจของสังคมไทย เช่น ในช่วงปี พ.ศ.2526 ที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้า ปี ค.ศ.2000 โดยใช้แผนงานสาธารณสุขมูลฐาน การใช้ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อสะท้อนให้เห็นการพัฒนาสุขภาพคนไทยถ้วนหน้า โดยเฉพาะสังคมชนบท

ข้อสังเกต คือ สวัสดิการสังคมถือเป็นเป้าหมายสุดท้ายของงานสังคมสงเคราะห์ ที่ผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ต้องใช้วิธีการต่างๆ ผ่านแผนงาน โปรแกรม โครงการและกิจกรรม เพื่อทำให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสวัสดิการที่ดีในสังคม

3.การใช้เกณฑ์ความหมายเฉพาะเจาะจงในรูปของโครงการ หรือกิจกรรม หรือบริการ (Project or Activities or Services) นักวิชาการที่ให้ความหมายของสวัสดิการสังคมโดยใช้เกณฑ์ความหมายเฉพาะเจาะจงในรูปของโครงการ หรือกิจกรรม ได้แก่

Encyclopedia of Social Work ให้นิยามว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและอาสาสมัคร เพื่อมุ่งป้องกันและขจัดปัญหาสังคม หรือปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล กลุ่ม และชุมชน กิจกรรมดังกล่าวนี้ใช้บุคลากรนักวิชาชีพที่

เกี่ยวข้องอย่างมากมาย อาทิ แพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย นักการศึกษา วิศวกร นักบริหาร นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนผู้ช่วยนักวิชาชีพในสาขาต่างๆ (paraprofessional)

ศ.นิคม จันทรวิทุร “สวัสดิการสังคม” หมายถึง โครงการที่รัฐหรือสังคมจัดขึ้น เพื่อช่วยเหลือคนที่ด้อยทางเศรษฐกิจและสังคม และไม่สามารถช่วยตนเองได้ ได้แก่ เด็กกำพร้า เด็กอนาถา ไร้ที่พึ่ง เด็กเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง และคนยากจนที่ขาดรายได้ในการครองชีพ คนชรา คนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ เป็นต้น โครงการนี้ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยรัฐ เรียกว่า “การประชาสงเคราะห์” สำหรับโครงการที่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชน เรียกว่า “การสังคมสงเคราะห์” สวัสดิการสังคมเป็นโครงการที่ผู้ได้รับประโยชน์ไม่ต้องออกเงินสมทบ โดยได้เงินค่าใช้จ่ายจากงบประมาณของรัฐ และการบริจาคในกรณีที่เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชน

โดยทั่วไปการนิยามความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ในลักษณะที่ 3 มักจะเป็นที่รู้จักและง่ายต่อการเข้าใจ เพราะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ดำเนินงานระบบสวัสดิการสังคมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความมั่นคงทางสังคม (Social Security Act 1935) ซึ่งแบ่งบริการสวัสดิการสังคมเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1.บริการประกันสังคม (Social Insurance)
 - 2.บริการสงเคราะห์ประชาชน (Public Assistance)
 - 3.บริการสังคม (Social Services)
 - 4.การใช้เกณฑ์สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institution)
- นักวิชาการที่นิยามความหมายสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันทางสังคม ได้แก่

เฟเดอริโก (Federico) อธิบายว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งในสังคม ในขณะที่ทุกสังคมมักจะประกอบด้วยอย่างน้อย 5 สถาบันหลัก ได้แก่

- (1) สถาบันครอบครัว
- (2) สถาบันการศึกษา
- (3) สถาบันศาสนา
- (4) สถาบันการเมือง
- (5) สถาบันเศรษฐกิจ

สวัสดิการสังคมถือเป็นสถาบันที่ 6 ของสังคม ที่มีหน้าที่สำคัญและเด่นชัดในสังคม และมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกไม่ออกกับสถาบันทางสังคมทั้ง 5 สถาบันข้างต้น

ลักษณะของสวัสดิการสังคม

อภิญญา เวชยชัย ได้สังเคราะห์ความหมายของงาน “สวัสดิการสังคม” ว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่

1.ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์สังคม

- ระบบการจัดบริการสังคมที่ครอบคลุมฐานชีวิตทั้งมวลของมนุษย์
- การได้รับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน การเข้าถึงคุณภาพชีวิต และความมั่นคงของชีวิตในระยะยาวอย่างยั่งยืน
- การได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆ
- สวัสดิการที่เคารพ ยอมรับในคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ประสบปัญหา
- สวัสดิการที่อยู่บนฐานความหลากหลาย เป็นธรรมทางสังคม

2.ความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมเรื่องระบบการให้บริการและความมั่นคงของชีวิต มากขึ้น

- สวัสดิการที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่รอบด้าน เช่น 7 ด้านของความมั่นคงในชีวิต เช่น การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย รายได้และการมีงานทำ ความมั่นคงทางสังคม นันทนาการ และบริการทางสังคม

ความหมายที่มองสวัสดิการสังคมเชิงลึกในด้านการพัฒนา และบริการเสริมสร้างพลัง

อำนาจให้แก่กลุ่มผู้ใช้บริการมากกว่าการสงเคราะห์เป็นด้านหลักสวัสดิการในความหมายนี้ให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางโอกาส การเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการของตนเองมากขึ้น สวัสดิการจึงเป็นเรื่องการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริมสวัสดิภาพ การพัฒนาความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย

การให้ความหมายของงานสวัสดิการสังคมในทุกมิติจึงเกี่ยวข้องกับกลไกของนโยบายรัฐ กลไกการบริหารจัดการ กลไกการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยทั่วไปงานสวัสดิการสังคมทั่วโลกจึงเลือกทำเฉพาะด้านหลักที่นำจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการสังคมจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบทุกด้านให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการสร้างนโยบายสาธารณะให้เรื่องสวัสดิการเป็นแบบสากลมากขึ้น และกระจายความรับผิดชอบทางสังคมสู่ภาคส่วนต่างๆ

สรุปความหมายของ “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดสรรและจัดการบริการสังคม ในลักษณะของโครงการ หรือบริการต่างๆ ให้กับคนทุกคนในสังคม ภายใต้หลักการสิทธิ ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคม การพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งการสร้างระบบความมั่นคงของมนุษย์และสังคมในระยะยาว

แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยสวัสดิการและความยากจน

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า “สวัสดิการ” ในสังคมไทย คนจำนวนมากก็มักจะคิดถึงการแจกจ่ายให้ฟรี หรือจัดบริการดูแล หยิบยื่นผลประโยชน์ให้ ความเข้าใจเช่นนี้ก็ถูกต้องเป็นบางส่วน แต่ในความหมายทางวิชาการ “สวัสดิการ” มีความหมายกว้างกว่าที่เข้าใจกัน เพราะสวัสดิการมีทั้งมิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสังคม

1.สวัสดิการ: นิยาม ความหมาย แนวคิด

คำว่า สวัสดิการ มีความหมายหลายนัย กล่าวคือ อาจหมายถึง

- การกินดี อยู่ดี (well - being)
- ในทางเศรษฐศาสตร์ อาจหมายถึงการได้รับความพอใจ การได้รับ

อรรถประโยชน์ จากการ ได้บริโภคสินค้า หรือได้รับบริการ

- การได้รับผลประโยชน์ ได้รับบริการ ได้รับสิ่งของ (goods) เพื่อทำให้เกิดการกินดี

อยู่ดี

คำว่า สวัสดิการสังคม มีผู้ให้ความหมายและขอบเขตแตกต่างกันไปตามแนวคิดและปรัชญาของแต่ละบุคคล ซึ่งการทำความเข้าใจความหมาย แนวคิด และปรัชญา ของคำนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวข้อง 3 ประเด็น คือ ต้องพิจารณาอ้างอิงจากศัพท์ภาษาอังกฤษ เนื่องจากรากฐานความเป็นมา ของการบัญญัติศัพท์มาจากคำ และความหมายที่รับมาจากต่างประเทศ

การพิจารณาต้องคำนึงถึงช่วงระยะเวลาที่มีความแตกต่างกันด้วย เนื่องจาก ความคลี่คลายเปลี่ยนแปลงไปของสังคมในแต่ละช่วงเวลา จะมีผลทำให้ความหมายขอบเขตของคำมีความแตกต่างกัน

การพิจารณาต้องพิจารณาร่วมกับศัพท์ หรือชุดคำที่เกี่ยวข้องที่มี ความหมายใกล้เคียง หรือเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้สามารถเข้าใจความหมายได้ชัดเจนขึ้น Encyclopedia Britanica ได้ให้ความหมายคำว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง การปฏิบัติจัดทำทั้งหลาย ไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชน เป็นการปฏิบัติจัดทำเพื่อช่วยเหลือบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน และชุมชน ให้มีมาตรฐานการครองชีพอันดี มีสุขภาพและฐานะทางสังคมที่น่าพึงพอใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมเดียวกันได้ต่อไป

Encyclopedia Americana ได้ให้ความหมายของสวัสดิการสังคมว่า “ส่วนมากหมายถึงสถาบันและบริการต่างๆ ซึ่งมีความมุ่งหมายหลักเพื่อที่จะดำรงไว้ และส่งเสริมความอยู่ดีของประชาชนในด้านร่างกาย สังคม สติปัญญา หรืออารมณ์”

กล่าวโดยสรุป สวัสดิการสังคม จึงมีความหมายกว้างในฐานะบริการ หรือโครงการที่ทั้งภาคราชการและภาคเอกชนจัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยไม่จำแนกฐานะและชนชั้น บริการสวัสดิการสังคม อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะกว้างๆ คือ

สวัสดิการสังคมที่มุ่งแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน หรือบำบัดรักษา ทดแทนฟื้นฟู (Remedial, Supplemental, Substitute or Rehabilitative Social Welfare) เช่น แก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำความผิดในสถานพินิจ รับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ จัดหาครอบครัวอุปการะ ปรับปรุงสภาพด้านกายภาพในชุมชนแออัด เป็นต้น

สวัสดิการสังคมที่มุ่งป้องกันปัญหา (preventive social welfare) เช่น การฝึกอาชีพเยาวชน บริการสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น

สวัสดิการสังคมที่มุ่งพัฒนาศักยภาพ ความคิด จิตใจ ทักษะประชาชน (developmental social welfare) เช่น การฝึกอบรมและพัฒนาความเป็นผู้นำ การพิทักษ์สิทธิพื้นฐานของประชาชน การพัฒนาชุมชน เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า สวัสดิการสังคม มีความหมายแคบกว่าคำว่า สวัสดิการ เพราะ “สวัสดิการสังคม” สื่อความหมายให้เห็นถึงสถาบัน และโครงการที่ปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความอยู่ดี กินดี หรืออยู่ดี มีสุขเท่าที่จะเป็นไปได้

แต่คำว่า “สวัสดิการ” ไม่จำเป็นต้องหมายถึงสถาบันและโครงการเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในระบบตลาดด้วยตัวมันเอง ตัวอย่างเช่น สิ่งของที่ราคาเท่ากันแต่คุณภาพดีกว่า ก็ย่อมสร้าง “สวัสดิการ” ให้แก่ผู้บริโภคได้มากกว่า สิ่งของที่คุณภาพเท่ากัน แต่ราคาสูงกว่า ก็ย่อมสร้างความพอใจ หรือ “สวัสดิการ” ให้แก่ผู้บริโภคได้มากกว่า สวัสดิการแบบนี้เรียกว่า “สวัสดิการทางเศรษฐศาสตร์” หรือ economic welfare ซึ่งต่างจาก “สวัสดิการสังคม” หรือ social welfare ที่มุ่งเน้นไปที่สถาบัน โครงการ และปฏิบัติการ

ดังนั้น การใช้คำว่า “สวัสดิการ” ในงานวิจัยนี้ จึงเป็นการใช้ในความหมายกว้างที่เป็นทั้ง social welfare และ economic welfare แต่ถ้าเมื่อใดต้องการสื่อความหมายเฉพาะ ก็ระบุว่าเป็นสวัสดิการสังคม หรือสวัสดิการทางเศรษฐศาสตร์

ประเทศเยอรมันได้ชื่อว่าเป็นประเทศแรกที่ได้จัดสวัสดิการสังคมอย่างเป็นระบบ และทันสมัย สวัสดิการสังคม (social welfare) ที่ใช้กันอยู่ในเยอรมันมีความหมายครอบคลุมถึงการช่วยเหลือ และแก้ไขกำลังแรงงานที่ว่างงาน เจ็บป่วย ทุพพลภาพ ชรา หรือช่วยเหลือคนสูญเสียโอกาส สูญเสียศักยภาพในการเลี้ยงชีพ ให้สามารถฟื้นฟูศักยภาพและมีโอกาสเป็นแรงงานที่ทำการผลิตได้ (productivity labour force) ต่อไป รวมไปถึงบริการการศึกษา ดูแลสุขภาพ และที่อยู่อาศัย

ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” คล้ายๆ กับความหมายของคำว่า “ความมั่นคงทางสังคม” (social security) ต่างกันตรงที่ว่า ถ้าเป็นนโยบายจะเรียกว่า “นโยบายสวัสดิการสังคม” (social welfare policy) แต่ถ้าเป็นระบบและการจัดการกลับไปใช้คำว่า “ระบบความมั่นคงทางสังคม” (social security system) ซึ่ง Neuhaus ให้ความหมายระบบความมั่นคงทางสังคมว่า เป็นระบบที่ช่วยเหลือให้สมาชิกของประชาสังคมที่ไม่มีศักยภาพพอที่จะเลี้ยงชีพตนเองได้ ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือตลอดชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ด้วยการพุงฐานะ รายได้ พัฒนาศักยภาพ และสร้างโอกาสให้มีความก้าวหน้า อย่างไรก็ตามในเยอรมันนั้นได้ใช้คำว่า social welfare ก่อนคำว่า social security ซึ่งเพิ่งจะนำมาใช้ทีหลัง หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้มีรัฐบัญญัติความมั่นคงทางสังคม 1935

แต่การที่จะทำให้ระบบความมั่นคงทางสังคมเป็นจริงขึ้นมา รัฐบาลจะต้องมีวิธีการจัดการรายได้และงบประมาณขึ้นมา เพื่อใช้ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ งบประมาณของรัฐที่ใช้เพื่อความมั่นคงทางสังคมกลับไปเรียกว่า “งบประมาณเพื่อสวัสดิการสังคม” (social welfare budget)

จากนี้จึงเห็นได้ว่า ในประเทศเยอรมัน ซึ่งเป็นเจ้าตำรับของนโยบายสวัสดิการสังคม และระบบความมั่นคงทางสังคมนั้น ได้ใช้คำ 2 คำนี้ละเคล้ากันไปในความหมายที่เกือบจะไม่ต่างกันนั้นคือ ถ้าเป็นตัวนโยบาย ตัวงบประมาณ ก็จะใช้คำว่า social welfare หรือสวัสดิการสังคม แต่ถ้าเป็นระบบ และการจัดการที่จะให้บรรลุนโยบายสวัสดิการสังคม ก็จะเรียกว่า social security หรือระบบความมั่นคงทางสังคม และโดยทั่วไปโครงการความมั่นคงทางสังคมจะประกอบด้วย การประกันสังคม (social insurance) ประเภทต่างๆ

อย่างไรก็ตาม หากศึกษาในด้านสวัสดิการสังคมที่เน้นเฉพาะการช่วยเหลือคนจน คนยากไร้ คนขอทาน พบว่า อังกฤษได้ริเริ่มมาก่อน กล่าวคือ ช่วงประมาณ 1598 – 1601 ได้มีการร่างพระราชบัญญัติและประกาศใช้พระราชบัญญัติ Elizabethan Poor Law

2.3 แนวคิดการพึ่งพาตนเอง

แนวคิดการพึ่งพาตนเองประกอบด้วย

1. หลักการพึ่งพาตนเอง

แนวทางที่ชุมชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง "พอประมาณ มีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน" ไปปฏิบัติอย่างแพร่หลาย คือ แนวทางการพึ่งตนเอง 5 ด้าน ประกอบด้วย⁷

⁷<https://prezi.com/jzrsc66xbsfw/presentation/> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

1. การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ มีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นเพื่อการยังชีพ และนำส่วนเกินเข้าร่วม กับการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ มีแนวทางที่ผู้นำชุมชนเรียกว่า "เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชน" หรือ "เกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง" เป็นแนวทางรูปธรรมที่ขยายตัวในพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศ

2. การพึ่งตนเองทางสังคม เสริมสร้างให้แต่ละชุมชนร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัจจัยพื้นฐานบางอย่างไม่สามารถพึ่งตนเองในครอบครัวได้ ต้องพัฒนาการพึ่งตนเองอย่างเป็นระบบ เช่น

- มีโรงงานผลิตน้ำปลาเล็กๆ ผลิตน้ำปลาให้พอบริโภคในชุมชน เลี้ยงหมูและทำเชียงใหม่ให้พอบริโภคในชุมชนท้องถิ่น ไม่เน้นการผลิตเพื่อสนองตลาดกว้าง

- มีคลินิกสุขภาพชุมชนที่ส่งเสริมบทบาทหมอพื้นบ้าน การใช้สมุนไพรและการบำบัดโรคโดยการนวด หรือวิธีการพื้นบ้านอื่นๆ

- มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องแบบศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียงที่ริเริ่มโดยประยงค์ วรรณค์ ประธานคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ เป็นศูนย์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปลูกฝังให้ชาวบ้าน "เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องทำ เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องรู้ และทำในสิ่งที่เรียนรู้แล้ว" ไม่ใช่ศูนย์เรียนรู้ที่เน้นการขายบริการศึกษาดูงานเป็นหลัก

- มีระบบการจัดการทุนของตนเอง ที่เรียกว่า "ธนาคารเศรษฐกิจพอเพียง" ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการทุนของชุมชน ที่ไม่เน้นผลกำไรจากการค้าเงินแบบธนาคารในระบบทุนนิยม แต่เน้นการสร้างความร่วมมือ เพื่อให้สมาชิกพึ่งพาอาศัยกันด้านทุนได้ มีความมั่นคงในชีวิตและสวัสดิการสังคมเป็นผลตอบแทนให้กับสมาชิก ดังตัวอย่าง "ธนาคารชีวิตกลุ่มวัดอุตะเถาและวัดดอน" จ.สงขลา เป็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ

- มีการฟื้นฟูระบบและวิธีการจัดการทรัพยากรหรือทรัพย์สินของชุมชน เช่น โฉนดชุมชน สวนชุมชนหลวง ฝ่ายแม่หรือระบบเหมืองฝ่ายแบบดั้งเดิม เป็นระบบที่เน้นความสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างคนกับคน คนไม่ขูดรีดจากทรัพยากรธรรมชาติ และมีคุณธรรมทางสังคมเป็นเครื่องกำกับ เป็นต้น

3) พึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพึ่งตนเองบนฐานองค์ประกอบ 3 ประการ คือ "คน ความรู้ และทรัพยากร" โดยการพัฒนาศักยภาพของคน ค้นหาทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นนั้น ตัวอย่างรูปธรรม เช่น

- การปลูกต้นไม้ใช้หนี้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ในทางปฏิบัติมีการค้นหาและศึกษาประสบการณ์ความรู้ของชาวบ้าน 38 คน ที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาหนี้สินด้วยการปลูกต้นไม้หลากหลายชนิดในรูปแบบป่าธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า "วนเกษตร" นำความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านที่มีปัญหาหนี้สิน โดยวิธีการสำรวจทรัพยากรพันธุ์ไม้ในชุมชนท้องถิ่น วิเคราะห์ที่ดินของตนเอง สำรวจที่ดินสาธารณะเพื่อให้ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเข้าร่วมโครงการได้ มีการเพาะขยายพันธุ์ไม้ การวางแผนเพาะปลูกที่สัมพันธ์กับรายจ่ายและการชำระหนี้ของครัวเรือน มีชาวบ้านเข้าร่วมโครงการแล้ว 36,000 คน และค้นพบว่าชาวบ้าน "มีรายได้ตั้งแต่วันลงมือปลูก" และมีการวางแผนนำผลผลิตจากต้นไม้มาแปรรูปสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ตามแนวทางวิสาหกิจชุมชน ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อเดิมในหน่วยงานต่างๆ ว่า การปลูกต้นไม้ต้องใช้เวลา 7-10 ปี จึงจะเก็บเกี่ยวผลได้

- การเลี้ยงโคเนื้อเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน มีกระบวนการทำนองเดียวกับการปลูกต้นไม้ โดยการศึกษาประสบการณ์ของชาวบ้านมากกว่า 40 คน ที่ประสบความสำเร็จ และอยู่ในช่วงของการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปขยายผลในหมู่บ้าน

การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติตามแนวทางดังกล่าวไม่ต้องการพันธุ์พืชจากห้องทดลองหรือต่างประเทศ ไม่ต้องการเทคโนโลยีใหม่ การลงทุนต่ำ เป็นการยืนยันว่าความพอเพียงไม่ได้มีความหมายเฉพาะกับประชาชนในชุมชนเท่านั้น แต่มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการด้วย การลงทุนในอุตสาหกรรมที่พอเพียงไม่ได้หมายถึง เน้นเงินลงทุนจากต่างชาติ วัตถุดิบจากต่างชาติ ผลกำไรของต่างชาติ อุตสาหกรรมแบบพอเพียง หมายถึงเน้นการพึ่งตนเองด้านเงินลงทุน ฐานทรัพยากรภายใน และประโยชน์ตกอยู่กับคนไทยด้วยกัน

4) การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี ตัวอย่างที่ชุมชนศึกษาเป็นต้นแบบ คือ กังหันน้ำชัยพัฒนา ประดิษฐ์กรรม ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้รับรางวัลระดับโลก ชาวบ้านศึกษา ทดลอง ทดสอบ เพื่อสร้างเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยให้ไม่ต้องซื้อหาในราคาแพงๆ และทำให้ประเทศชาติเสียดุลการค้า ตัวอย่างของเทคโนโลยีที่คิดค้นได้ คือ ปลากินอาหารในน้ำ ไม่ใช่กินอาหารแขวนลอย ชาวบ้านพัฒนาวิธีเลี้ยงแบบธรรมชาติ ต้นทุนอาหารต่ำ บางรายต้นทุนที่ต้องจ่ายเป็นเงินไม่มี เพราะปล่อยให้ปลาผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ ดูแลระบบบ่อเลี้ยงให้ใกล้เคียงธรรมชาติ ไม่ต้องเร่งการเจริญเติบโต ใช้เวลาเลี้ยงมากขึ้น แต่ไม่ขาดทุน นอกเหนือจากนั้นชาวบ้านพัฒนาโรงเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อชุมชน การเพาะหอยให้งอกภายใน 7 วัน ระบบกลักน้ำทดน้ำในอ่างเก็บน้ำโดยไม่ต้องใช้เครื่องสูบน้ำ สมุนไพรทดแทนผงฟองซึ่งเป็นเคมีส่วนผสมในสบู่และยาสระผม สมุนไพรและวิธีการดูแลไก่แบบพื้นบ้านเพื่อป้องกันไข้หวัดนก เป็นต้น

5) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ ยึดหลักธรรมทางศาสนาหล่อหลอมการดำเนินชีวิต ปฏิบัติกิจทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ที่เป็นรูปธรรมที่สุด คือ "นพปฎิญาณเศรษฐกิจพอเพียง" คำปฏิญาณ 9 ข้อ ที่ถอดเอาหลักปฏิบัติรูปธรรม ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นวินัยหลักในการดำเนินชีวิต ไม่น้อมเอียงไปตามกระแสบริโภคนิยม และโฆษณาตามสื่อต่างๆ มีการนำเสนอให้นานพปฎิญาณเศรษฐกิจพอเพียงไปปลูกฝังให้นักเรียนตามโรงเรียนในชุมชน ให้กล่าวปฏิญาณหลังร้องเพลงชาติ และสวดมนต์หน้าเสาธงทุกเช้า หรือท่องแบบบทอาขยานและสูตรคูณก่อนเลิกเรียนในตอนเย็น

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในการประกอบอาชีพ การจัดความสัมพันธ์ทางสังคม การศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาเทคโนโลยี มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การเชื่อมโยงคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เข้ากับคุณค่าทางศาสนา และวัฒนธรรมของกลุ่มคนและสังคม และต้องมีการสร้างแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น จึงจะนำสังคมและผู้คนให้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทได้อย่างแท้จริง

2. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance)⁸

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญๆ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนา คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก

⁸http://www.chaipat.or.th/site_content/70-3/283-self-reliance.html. (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น

ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก

ดังนั้น การที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นนั้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ

วิธีการพัฒนา

1. ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

ดำริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช่

2. ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหา路子ที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มีการบังคับการแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริงๆ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า

คนทุกคน ไม่ว่าชาวกู้อหรือชาวชนบทไม่ว่ามีการศึกษามากหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียมมีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย

3. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้น จักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501 กับประชาชนชาวไทยทั้งหลายว่า

ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น

4. หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่างบเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ เห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัสศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า

เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะทำอะไรอย่างที่เราเรียกว่า ทดลอง ก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไรเขาทำอะไรกัน... ได้ พระราชทานพระราชธิบายเพิ่มเติมอีกว่า

ฉะนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนานี้ ถ้าทำอะไรล้มเหลวต้องไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องถูกลงโทษ แต่เป็นสิ่งที่แสดงว่าทำอย่างนั้นไม่เกิดผล

5. ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีกว่าการเปลี่ยนแปลงใดที่ดำเนินการโดยฉับพลันอาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถีประชาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า

การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศของสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

6. พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแกร่งพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่า การระเบิดจากข้างใน ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ

วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะว่าควรจะต้องค่อยๆ กระทำตามลำดับขั้นตอนต่อไป ไม่ควรกระทำด้วยความเร่งรีบซึ่งอาจเกิดความเสียหายได้ ดังที่รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า

ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งที่ใหม่แท้ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า. พร้อมกันนี้ในเรื่องเดียวกัน ทรงมีรับสั่งกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า

เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งตนพัฒนางานต่อไป ให้เป็นการทำไปพัฒนาไป และปรับปรุงไป

7. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ ด้านต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความช่วยเหลือแห่งความสำเร็จ ในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั้งประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการพัฒนาว่า

การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่างๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามก็จะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นเป็นพื้นฐาน และส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรม และการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่นอาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นก็จะพลาดเป้าหมายไปทางไกลและกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงานคือ ควรพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่ สภาพของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย

8. ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริง

ในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่างๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนี้มีหลายแนวทาง เช่น

ก. การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันเป็นรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จนเห็นได้ว่า กลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการนั้นพัฒนาขึ้นมาจาก การรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็กๆ เช่น สหกรณ์หุบกระพงเกิดจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำสวนผักในย่านนั้น เป็นต้น

ข. การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอปอ้อมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคนดังพระราชดำริที่ว่า

ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาใจถึงกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ

ค. การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนจะต้องพึ่งตนเองได้ ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่นๆ การขยายการผลิตเพื่อการค้าใดๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่กรมการ กปร. และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความตอนหนึ่งว่า

ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูกชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้ มีรายได้แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัวเอง อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางทีไม่ค่อยถูก... ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : มรรควิธีที่ช่วยเหลือให้เกษตรกรได้บรรลุผลในการพึ่งตนเอง

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ความหมายและแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งหวังจะพัฒนาประชาชนในชนบทให้สามารถมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับ พออยู่ พอกิน เสียก่อน จากนั้นก็จะเพิ่มระดับการพึ่งตนเองได้เป็นลำดับ

แนวพระราชดำริเพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหลายนี้อาจกล่าวได้ว่าเพื่อสนองพระราชโอบายในการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่ประชาชนในชนบท เพื่อจักได้พึ่งตนเองได้โดยแท้ กล่าวคือ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชประสงค์ในการจัดตั้งนั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชอาธิบายว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีลักษณะดังนี้

เป็นศูนย์ หรือเป็นที่แห่งหนึ่งที่รวมการศึกษาเพื่อดูว่า ทำอย่างไร จะพัฒนาได้ผล...นอกจากนี้ได้พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า

ศูนย์ศึกษานี้เป็นคล้ายๆ พิพิธภัณฑ์ใหญ่ที่มีชีวิตที่ใครๆ จะมาดูว่าทำอะไรกัน...

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนั้น มีพระราชดำรัสว่า

เพื่อเป็นแหล่งสาธิตให้เกษตรกรได้เรียนรู้

ที่ตั้งศูนย์ศึกษานี้เพื่อจุดประสงค์สำคัญยิ่ง 2 ทาง คือ ทางหนึ่งก็คือเป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่าทุกสิ่งทุกด้านของชีวิตประชาชน ที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไรและได้เห็นวิทยาการแผนใหม่จะสามารถที่จะหาตัววิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยทดลอง

จุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝนฟ้าอากาศและประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นในการพัฒนา

กรมกองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้านของการพัฒนาชีวิตของประชาชนได้สามารถมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานงานกัน...เป็นศูนย์รวมบริการประชาชนทางด้านความรู้และวิชาการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม

กองทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านงานการศึกษาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกัน ซึ่งเป็นสองด้านก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทางคือประชาชนจะได้รับประโยชน์..

จึงอาจกล่าวได้ว่าศูนย์ศึกษาการพัฒนา คือ แหล่งค้นคว้าหาความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ของเกษตรกร สืบเนื่องจากพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งหวังพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้สามารถช่วยเหลือพึ่งตนเองได้ โดยวิธีการหนึ่งที่ทรงเห็นว่าได้เรียนรู้และพบเห็นด้วยประสบการณ์ตนเองนั้น เป็นการสร้างการเรียนรู้ในการพัฒนาชนบท ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริให้มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทำหน้าที่เสมือน พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เพื่อเป็นศูนย์รวมของการศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย และแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ และเมื่อค้นพบพิสูจน์ได้ผลแล้ว ก็จะนำผลที่ได้ไป พัฒนา สู่ราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียงจนกระทั่งขยายผลแผ่กระจายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ เพื่อให้สำเร็จสูงสุดสู่ราษฎรต่อไป

2. แนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญมีดังนี้

2.1 การแก้ไขปัญหาตามสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างกัน การพัฒนาจะต้องเริ่มต้นจากสภาพความเป็นจริง ศึกษาว่าปัญหาของพื้นที่นั้นคืออะไร และเลือกใช้วิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ แปรเปลี่ยนไปตามสภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

2.2 การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติและประชาชน การศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัยต่างๆ ที่ได้ผลแล้ว ควรจะนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่จริงได้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาจึงควรเป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติเป็นแหล่งความรู้ของราษฎร เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคน 3 กลุ่ม คือ ราษฎร เจ้าหน้าที่ ซึ่งหน้าที่พัฒนาส่งเสริมและนักวิชาการ

2.3 การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาแต่ละแห่งเป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาที่ควรจะเป็น ในพื้นที่ลักษณะหนึ่งๆ นั้น จะสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไรบ้าง มิใช่การพัฒนาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่พยายามใช้ความรู้หลายสาขาที่สุด โดยให้แต่ละสาขาเป็นประโยชน์เกื้อหนุนกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ ด้วย

2.4 การประสานงานระหว่างหน่วยราชการ แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาทุกแห่ง เน้นการประสานงาน การประสานแผนและการจัดการระหว่าง กรม กอง และส่วนราชการต่างๆ ให้เกิดเป็นจริงขึ้น

2.5 เป็นศูนย์รวมในการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้ได้รับความสะดวกและประสิทธิภาพในการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์สูงสุด ตลอดจนได้รับบริการจากทางราชการของส่วนราชการต่างๆ ทำให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้รวดเร็วประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อราชการนับเป็นการปฏิรูปมิติใหม่ของระบบบริหารราชการแผ่นดินในการบริการของทางราชการแบบใหม่ที่สิ้นสุดตรงจุดเดียว One Stop Service หรือที่เรียกกันว่า การบริการแบบเบ็ดเสร็จ นั่นเอง

2.4 แนวคิดการออมของชุมชน

หลักการเรื่องการออม ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง⁹

ประเทศไทยเรานั้น เป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คือ มี ทะเล มีภูเขา มีป่า มีพืช มีสัตว์นานาชนิด เราพูดรวมๆ ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว โดยเฉพาะภาคใต้ของเรามีครบทุกอย่าง เราจึงไม่เดือดร้อนในการแสวงหาปัจจัย 4 มาบำรุงชีวิตของเราเลยอยากกินปลา ก็

หากินได้ ใกล้ๆ บ้าน อยากกินผักกินพืชก็มีให้กิน เจ็บป่วยเราก็มียาสมุนไพร ยามไข้ใจเราก็มียาพระคอยช่วยเหลือ คอยให้ทั้งสติและปัญญา สอนให้เรามีศีลมีธรรม ไม่เป็นคนประมาทขาดสติ แต่มาบัดนี้ วันนี้ สิ่งที่ว่าข้างต้นนั้นได้สูญหายไป เกือบจะหมดสิ้น จะเหลือก็เฉพาะความทรงจำของคนสูงอายุ อนุชนคนรุ่นหลังของเราไม่มีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศดังกล่าวอีกต่อไป เราถูกสอนให้เข้าใจว่านี่คือความเจริญ คือ มีถนนหนทาง เต็มไปหมด มีรถวิ่งจนคนไม่มีที่เดิน มีร้านขายของ 24 ชั่วโมง มีอะไรต่ออะไรเต็มไปหมด แต่ที่เราขาด คือ ความอยู่ดีมีสุข เราต้องอยู่ร้อน นอนทุกข์กับเรื่องต่าง ๆ มากมาย

ทั้งหมดนี้เราได้ข้อสรุปแล้วว่า เพราะเราเสียรู้ลัทธิทุนนิยม ซึ่งเป็นระบบคิด ระบบรู้ ระบบทำของฝรั่งที่เราคิดว่าเขาเจริญกว่าเรา เราจึงเชื่อเขาเกือบทุกอย่าง เห็นเขาทำอะไรก็คิดว่าดีหมด เช่น ฝรั่งนอนแก๊ส นุ่งน้อยห่มน้อย เราก็มองว่าดี ฝรั่งแนะนำให้ทำโน่นทำนี่ เราก็มองว่าดีทำตามฝรั่งแนะนำให้เรา ขายดินขายน้ำ ถางป่า ขุดภูเขา เราก็มองว่าดี เพื่อให้ได้สิ่งที่เรียกว่า เงิน ก็เป็นอันพอ...แต่ในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทก็ถูกดูด เข้าท้องฝรั่งเกือบหมด แม้แต่ลูกหลานของเราก็ไปเป็นคนรับใช้พวกเขา เด็กสมองดีทั้งหลายถูกดูดเข้าเมือง เข้ากรุงเทพ และเลยไปเมืองนอก ไปทำงานอยู่กับฝรั่ง กลับบ้านไม่ถูก ผลคือ ชุมชนเราขาดคนดูแล คนที่อยู่ในชุมชนก็อ่อนแอช่วยตนเอง ช่วยกันเองได้ยาก หรือไม่ได้ จึงเกิดปัญหาสารพัดตามมา

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นภัยคุกคามที่เวลานี้ จึงได้ทรงคิดค้นหาวิธีการแก้ไข และในที่สุดก็ทรงค้นพบและบอกให้ประชาชนคนไทยได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม เพื่อแก้และแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ในสังคมของเรา

⁹ ที่มาคอลัมน์ บทความจากเพื่อน เรื่อง การศึกษา คือ การพัฒนาชีวิต : กรณีการออม เศรษฐกิจพอเพียง และการทำบัญชีครัวเรือนโดย : สุภาภรณ์ อินทองคง <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=376>

ข้อค้นพบที่ว่านั้น เมื่อนำมาสรุปรวมแล้ว เรียกว่า "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" คือ วิธีรู้ วิธีคิด และวิธีปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนของทุกคน ทุกอาชีพ ทุกชุมชน เพื่อความอยู่ดีมีสุขร่วมกันของทุกคน เรียก คื่นความดีงามที่เราเคยมีอยู่กลับมาและค้นหาทางเดินที่ถูกต้องกันใหม่ โดยการศึกษาให้มีความรู้จริงใน สิ่งที่มี สิ่งที่ทำ ให้มีคุณธรรม คือ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรู้ ความคิด และการกระทำที่ พอประมาณ พอดี มีเหตุมีผล มีการระวังตน ไม่ประมาท รู้จักระวังภัยในชีวิต การรู้ การคิด และการ กระทำลักษณะนี้แหละเรียกว่า การปฏิบัติตามปรัชญาความคิดเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้รู้ทั้งหลายนำมาพูดมาสอนกันขณะนี้โดยสรุปดังนี้

1. ให้ทุกคน ทุกชุมชนดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง ซึ่งเป็นแนวทางที่ปราชญ์ทั้งหลาย เขา สอนกันมานาน เช่น พระพุทธเจ้าก็สอนเรื่องนี้ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรือ มัชฌิมนธรรม คือ มรรคมี องค์ 8 มีสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูกเห็นชอบ เป็นต้น

2. หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ พอดี ความมีเหตุผล ความมี ภูมิคุ้มกัน ผลกระทบทั้งจากภายนอกและภายใน

3. เป้าประสงค์ คือ ให้เกิดความสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากภายนอกได้เป็นอย่างดี

4. เงื่อนไข โดย 1) จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม 2) ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนมีความเพียร มีสติ และความรอบคอบ 3) จะต้องอาศัยความรู้ ความ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุก ขั้นตอน

การออมคืออะไร

คำศัพท์ ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้นิยามไว้ว่า ออม ก. ประหยัด เก็บหอมรอบริบ, เช่น ออมทรัพย์; ถนอม, สงวน, เช่น ออมแรง จากความหมายนี้ แสดงว่า การออม คือ การประหยัด การเก็บหอมรอบริบ การถนอม และการ สงวน สิ่งที่จะประหยัด หรือเก็บ หอมรอบริบ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง

ฉะนั้น การออม จึงมีความหมายกว้าง คือหมายถึง การใช้สิ่งมีค่ามีคุณทั้งหลายอย่าง ระมัดระวัง อย่างไม่ประมาท อย่างมีเหตุมีผล ทั้งในตนและนอกตน คือ ตนเอง ชีวิตของตนเองซึ่ง แต่ละ คนจะต้องถือว่า มีความหมายสูงสุด สำคัญสูงสุด จึงต้องรู้จักตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ไม่ปล่อยปละ ละเลยให้ ตกต่ำให้ไร้ค่า พยายามรักษาและพัฒนาให้เจริญให้ได้ ในขณะเดียวกัน ทรัพย์สินเงินทอง ข้าว ของต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ ก็ต้องให้ความสำคัญ ต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้ ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่ ตำน้าพริกละลายแม่น้ำ ไม่โค่นป่าเพื่อหานก เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การออมมิได้มุ่งที่ออมเงินอย่างเดียว แต่หมายถึง การออมชีวิตตนเอง และปัจจัย ในการดำรงชีพทุกอย่าง

การออม ในเบื้องต้น เป็นเรื่องของคน คือ จุดเริ่มต้นจะเกิดที่คน การออมจะเกิดได้ก็เพราะคน ได้รับการศึกษาเรียนรู้ มีครู คือ พ่อแม่ เป็นต้น เป็นผู้แนะนำสั่งสอน ให้ความสำคัญ ความจำเป็น และ ผลหรือคุณประโยชน์ที่เกิดจากการออม เมื่อโตขึ้นก็คิดได้เอง ทำได้เอง และสอนผู้อื่นต่อไป การออมจึง

เป็นเรื่องของการศึกษา การพัฒนาชีวิตของคนลักษณะหนึ่ง คือ การฝึกให้รู้ ให้คิด และให้ทำในสิ่งดีมีประโยชน์

การออมชีวิต ออมเงิน ออมทรัพยากรธรรมชาติมีป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งดิน ก็ต้องเริ่มต้นที่การเรียนรู้ การคิดและการปฏิบัติเช่นเดียวกัน

การออมให้คุณประโยชน์แก่เราอย่างไรบ้าง?

กล่าวโดยรวมการออมให้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิตของเรา ไม่ว่าจะเป็นการ ออมเงินและออมทรัพยากรอื่น รวมทั้งการออมชีวิต หากจะแยกให้เห็นเป็นเรื่อง ๆ ก็แยกได้ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ แปลว่า กิจที่ประเสริฐ คือ เป็นกิจที่ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่และเปิดโอกาสให้คนได้พัฒนาชีวิตคนให้เจริญ ให้สูงขึ้นได้ การประกอบอาชีพ เช่น การปลูกพืชผัก เพื่อบริโภค เพื่อแจกจ่ายแก่เพื่อนบ้าน หรือเพื่อจำหน่ายให้ได้เงินมา เพื่อนำไปแลกกับปัจจัยด้านอื่น เช่น ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ เป็นต้น เรียกกันว่า เป็นเรื่องกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ คือ เรื่องการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภค เงินเป็นตัวกลางของการแลกเปลี่ยน หรือซื้อขายปัจจัยทั้งหลาย จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพสูงมาก โดยเฉพาะปัจจุบัน การจะมีเงินได้ก็เป็นเรื่องยาก ดังนั้น เมื่อได้มาก็ต้องรู้จักประหยัดรู้จักออม เพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของปัจจัยในการดำรงชีพต่อไป

2) ด้านสังคม ในกระบวนการออม ถ้ารวมกลุ่มการออมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ถึงจังหวัด ที่ปฏิบัติกันอยู่ขณะนี้ เห็นได้ชัดว่า มีผลดีด้านสังคม คือ เป็นกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ให้คนคิดถึงกัน เอื้ออาทรต่อกัน หรือรักกันมากขึ้น อย่างกรณีการออมสังฆะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เป็นเครื่องมือให้คนที่เป็นสมาชิกคิด เอื้ออาทรต่อเพื่อนสมาชิก ต่อผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการช่วยตัวเองไม่ได้ และได้มีส่วนช่วยเพื่อนตั้งแต่วันล้มตามาตุโลกจนถึงวันตาย ถ้าได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว และชุมชนได้ทางหนึ่ง

3) ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย มีสาระทั้งที่เป็นความรู้ ความคิด การปฏิบัติที่มีแบบแผนแน่นอน และทำอย่างต่อเนื่อง และให้ผลเป็นความดีแก่ผู้ปฏิบัติ เราจัดว่าเป็นวัฒนธรรม พฤติกรรมการออม กิจกรรมการออม ผลการออมมีลักษณะเช่นว่านี้ จึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมสำคัญของชุมชนได้อย่างหนึ่ง ถ้าได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังตลอดไป เพราะเนื้อของการออม นั้นมีองค์ประกอบของความเป็นวัฒนธรรมครบถ้วน คือ มีทั้งองค์ความรู้ วิธีปฏิบัติ และผลการปฏิบัติที่ชัดเจน ให้ประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกาย ด้านสังคม ด้านใจ และด้านจิตวิญญาณ

4) ด้านการศึกษา ภาพรวมทางกระบวนการการออมเป็นเรื่องของการเรียนรู้ การฝึกตนเอง ผู้ทำการออม หรือเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อออมเพราะต้องรู้หลักคิด หลักการและหลักปฏิบัติ ตลอดถึงผลลัพธ์ที่พึงได้พึงมี การที่ทุกคนเดินเข้าสู่กระบวนการนี้ได้ชื่อว่า เดินเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ อย่างตั้งใจจะเรียนรู้ก็จะได้รับประโยชน์ส่วนนี้อย่างครบถ้วน โดยไม่รู้ตัว และจะพบว่าตนเองเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านการรู้ การคิด การพูด และการทำ

5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า เขา สัตว์ พืชที่เราได้เห็น อยู่รอบ ๆ ตัวเรา บ้านเรา ชุมชนเรา คือ ชีวิตเรา เพราะว่า เราต้องอาศัยดิน น้ำ ป่า เขา พืช สัตว์เหล่านั้น จึงมีชีวิตอยู่ได้ ดินหุด น้ำแห้ง ฝนแล้ง ป่าถูกเผา ภูเขาพัง สัตว์ล้มตายด้วยโรคบางชนิด ภาวะเช่นนี้ คือ สัญญาณเตือน

ภัยอันใหญ่หลวง ได้เกิดขึ้นแก่มนุษย์แล้ว เพราะเราเป็น อยู่ได้ พัฒนาได้ ก็โดยอาศัยสิ่งเหล่านี้ การพูด ถึงการออมทรัพย์สินหรือทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งเท่ากับออมชีวิต เงินทองจะมีความหมายก็เมื่อมีสิ่งนี้ เมื่อไม่มีสิ่งนี้ เงินทองก็หมดความหมาย กลายเป็นเศษกระดาษ เศษโลหะที่กินไม่ได้ ช่วยชีวิตมนุษย์ไม่ได้เลย การใช้เงินเพื่อจัดการทรัพยากรให้คงอยู่ในภาวะปกติ จึงเป็นเรื่องต้องคิด ต้องทำ

6) ด้านการพัฒนาชีวิต การออมเป็นเรื่องการรู้ การคิด และ การทำ การออมที่เริ่มด้วยการ เรียนรู้เรื่องสัจจะ คือ ความจริงที่รู้ ที่คิด ที่พูด ที่ทำ ของตนเอง ว่าจะต้องพูดจริง ทำจริง คิดจริง และรู้จริงนั้น นับเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเอง รู้จักความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผู้คนในครอบครัว ในชุมชน เป็นต้น โดยเฉพาะคนในครอบครัว มีภรรยา หรือสามี และลูก ๆ รวมปู่ตายาย ถ้าคนในครอบครัว รู้จักสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ จริงวาจา จริงการกระทำกัน รู้จักข่มใจในบางโอกาสบางกรณี รู้จักอดทนอดกลั้น รู้จักสละสิ่งของให้แก่อน และรู้จักสละอารมณ์มัวหมอง เป็นต้น ก็มีคุณค่าต่อชีวิตของคนในครอบครัว อย่างมากมาอยู่แล้ว ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าได้ศึกษาให้ลึกลงไปในสัจจะของชีวิตทั้งที่ตนเอง ผู้อื่น สิ่งอื่น รอบ ๆ ตัวอีกด้วยแล้ว ก็จะมีคุณค่าประโยชน์ให้อีกมากมาย จนถึงขั้นเข้าใจสัจธรรม ทั้งที่ตนเองผู้อื่น และสิ่งอื่น ก็ถือว่า ถึงขั้นสุดยอด ของการพัฒนาชีวิตแล้ว

เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน

การทำบัญชีเป็นกิจกรรมเรียนรู้อย่างหนึ่ง การทำบัญชี จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การศึกษา การฝึกตน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติพัฒนาความรู้ ความคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้อง ก่อความเจริญทั้งในด้านอาชีพหรือเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้นได้ การทำบัญชี คือ การจดบันทึก ข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตของเรา ในครอบครัวของเรา ชุมชนของเรา และประเทศของเรา

ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้อดีตปัจจุบันและอนาคตของชีวิตเรา เราสามารถนำข้อมูลอดีตมาบอกปัจจุบันและอนาคตของเราได้ ข้อมูลที่ได้ที่บันทึกไว้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศของเราได้

บัญชีครัวเรือน มิได้หมายถึง การทำบัญชีหรือบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการบันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิต ในครอบครัว เป็นต้น ของเราได้ด้วย เช่น บัญชีทรัพย์สิน พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ ในบ้านเราในชุมชนเรา บัญชีความรู้ความคิดของเรา บัญชีผู้ทรงคุณ ผู้รู้ในชุมชนเรา บัญชีเด็กและเยาวชนของเรา บัญชีภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของเรา เป็นต้น หมายความว่า สิ่งหรือเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตของเรา เราจดบันทึกได้ทุกอย่าง ท่านลองคิดดูที่ว่า ถ้าเราทำได้ ผลดีจะเกิดขึ้นกับตัวเรา ครอบครัวเรา ชุมชนเรา ประเทศเราได้มากแค่ไหน ตัวเรา ครอบครัวเรา ชุมชนเรา...ประเทศเรา ก็จะเป็นคนเรียนรู้ ครอบครัวเรียนรู้ ชุมชนเรียนรู้ และประเทศเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นที่มาของปัญญา ปัญญาเป็นที่มาของความเจริญทั้งกาย สังคม ใจ และจิตวิญญาณของมนุษย์

จะเห็นว่า การทำบัญชี หรือการจดบันทึกนี้สำคัญยิ่งใหญ่มากขนาดไหน บุคคลสำคัญ? เช่น ท่านพุทธทาส ในหลวง สมเด็จพระเทพ เป็นต้น ล้วนเป็นนักบันทึกทั้งสิ้นการบันทึก คือ การเขียน เมื่อมีการเขียนก็มีการคิด เมื่อมีการคิดก็ก่อปัญญา เมื่อเกิดปัญญา เราก็มองเห็นเหตุเห็นผล เมื่อเห็นเหตุเห็นผล เราก็คงคิดจะทำให้ถูกต้องตามเหตุตามผล เมื่อทำ พูด คิด ได้ถูกเหตุถูกผล นั่นคือ ทางเจริญของเรา

การทำบัญชีครัวเรือนในด้านเศรษฐกิจ หรือการบันทึกรายรับรายจ่ายที่ทางราชการพยายามส่งเสริมให้เราได้ทำกัน นั้น เป็นเรื่องการบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันประจำเดือนว่า เรามีรายรับจากอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ในแต่ละวัน สัปดาห์ เดือน และ ปี เพื่อจะได้เห็นภาพรวมว่า เรารับเท่าใด จ่ายเท่าใด เหลือเท่าใด หรือเกิน คือ จ่ายเกินรับเท่าใด รายการใดจ่ายน้อยจ่ายมาก จำเป็นน้อยจำเป็นมาก จำเป็นน้อย อาจลดลง จ่ายเฉพาะที่จำเป็นมาก เช่น ซื้อข้าว ซื้อยา ซื้อเสื้อผ้า ซ่อมแซมบ้าน การศึกษา เป็นต้น เท่าใด ซื้อบุหรี่ยี่ห้อไหน เข้าบาร์ บำห่วย เป็นต้น จำนวนเท่าใด เมื่อนำมาบวกลบคูณหารกันแล้วขาดดุลเกินดุลไปเท่าใด เมื่อเห็นตัวเลข เราก็อาจคิดว่าไอ้สิ่งไม่จำเป็นนั้นมันก็จ่ายเยอะ ลดมันได้ไหม เลิกมันได้ไหม ถ้าไม่ลดไม่เลิกมันจะเกิดอะไรกับเรากับครอบครัวเรา กับประเทศเรา ถ้าคิดได้ ก็เท่ากับว่า รู้จักความเป็นคนได้พัฒนาตนเอง ให้เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนรู้จักพอประมาณ เป็นคนรักตนเอง รักครอบครัว รักชุมชน และรักประเทศชาติมากขึ้น จึงเห็นได้ว่า การทำบัญชีครัวเรือน ในเรื่องรายรับรายจ่ายก็ดี เรื่องอื่น ๆ ก็ดี ก็คือวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นเอง

แนวคิดออมเงินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มเก็บยังไงดี ?

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชดำรัสต่างๆ ในหลากหลายแนวทางที่ได้ทำให้พสกนิกรชาวไทย ได้เจริญรอยตาม ด้วยพระราชดำริที่ทรงอยากจะทำให้ประชาชนของพระองค์ ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการเกษตร แนวทางการใช้ชีวิต หรือแม้แต่แนวทางการออม ซึ่งพระองค์ได้ตรัสถึงการออมเงินเพื่อการเก็บเงิน ที่สามารถนำมาใช้ได้จริง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการออมเงิน ซึ่งจะช่วยให้คุณได้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่า ซึ่งจะต้องเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและการออม โดยจะทำให้เห็นถึงประโยชน์ และความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอยู่แบบพอเพียงและการออมเงินได้

ปรัชญาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีการชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ที่อยู่กันเป็นครอบครัว และชุมชน ไปจนถึงระดับรัฐบาล ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้มีความก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลง

ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอีกหนึ่งแนวทางของพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชแนวคิดให้กับพสกนิกรชาวไทยได้เจริญรอยตามเพื่อให้เกิดการอุ้มชูตัวเองได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความพอเพียงโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตัวเองหรือผู้อื่น ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตัวเองให้ดีกว่าก่อน ด้วยการทำให้มีความพอกินพอใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียง ของการออมทรัพย์เป็นแนวปรัชญาที่ทุกๆ คนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง ด้วยความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ,ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ความรู้ และคุณธรรม

หลักในการออมตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการออมและการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง¹⁰ ด้วยการยึดหลักประหยัด และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกด้าน จะต้องทำการลด ละ ความฟุ่มเฟือยของไลฟ์สไตล์ที่เคยเป็นอยู่ , ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนต่อการดำรงชีพ จะต้องละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ที่รุนแรงและไม่ถูกต้อง ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ และต้องขวนขวายหาความรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียง ที่สำคัญจะต้องปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วร้ายให้หมดสิ้นไป ซึ่งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายถึงการปฏิเสธการเป็นหนี้สิน หรือการกู้ยืมเงิน แต่ให้เน้นการบริหารความเสี่ยง ซึ่งแม้ว่าจะมีการกู้ยืมเงินมาลงทุน ทั้งนี้ก็เพื่อดำเนินกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงมากเกินไป และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ห้ามเรื่องการลงทุนหรือขยายธุรกิจ แต่ให้เน้นการทำธุรกิจที่ไม่ให้เสี่ยงมากเกินไป และควรลงทุนให้เหมาะสมกับธุรกิจของตนเอง

จุดเริ่มต้นของการออมเงิน

เงินนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากต่อการดำรงชีพ มีใครบ้างทำงานโดยไม่มีค่าเหนื่อยตอบแทน แต่จะอย่างไรให้เงินอยู่กับตัวเองมากที่สุด แต่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นหนี้ อยู่ที่ใครจะเป็นมากหรือเป็นน้อย ปัญหาเท่าที่เห็นส่วนใหญ่คือคนไทยไม่ค่อยมีเงินเก็บ เพราะตอนทำงานมีเงินแต่ก็ต้องมีเหตุจำเป็นที่ต้องใช้จ่าย พอไม่มีก็ต้องไปกู้หนี้ ตามแนวทางหลักเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องการออมเงินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คือจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองก่อน ซึ่งการออมเงินด้วยความพอเพียงและไม่ฟุ่มเฟือย เป็นการออมเงินเพื่ออนาคตอันใกล้ ออมเพื่อใช้ในส่วนของการจ่ายหนี้สินในแต่ละเดือน ออมเพื่อนำเงินที่ออมไปใช้จ่ายในครอบครัว และออมเงินเพื่อต้องการซื้อสิ่งของ รวมทั้งการออมเงินสำรองเพื่อจ่ายค่ารักษาด้วยยามป่วยไข้

นอกจากนี้การออมเงินเพื่ออนาคตระยะยาว สามารถนำมาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณอายุ เพื่อความมั่นคงของครอบครัวหรือเป็นมรดกให้ลูกหลานเอาไว้ใช้ในการลงทุนต่อยอดเงินออมให้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิธีออมเงินด้วยเศรษฐกิจพอเพียง เพราะความพอเพียงก็คือความประหยัดและการไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักคิด รู้จักใช้จ่ายอย่างมีสติ หากไม่มีความพอเพียงอาจก่อให้เกิดผลเสียตามมา อยากได้มีถือใหม่ๆ ตามกระแสแต่ตัวเองทำงานเงินเดือนทั้งเดือนยังซื้อไม่ได้ ทำให้ต้องหันไปกู้ยืมเงินมาซื้อ ทำให้กลายเป็นหนี้ และต้องนำเงินส่วนหนึ่งจากเงินเดือนมาใช้หนี้ตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งหากต้องการออมเงินจริงๆ ก็จะทำให้เงินส่วนที่จ่ายไปนั้นน่าจะได้เป็นเงินเก็บมากกว่า แต่กลับนำมาใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เพราะหากมีความจำเป็นเกิดขึ้นหรือมีความต้องการใช้เงินด่วนเมื่อไม่มีเงิน ก็หันไปกู้หนี้ยืมสินอีกกลายเป็นว่าชีวิตทั้งชีวิตของคุณจะต้องใช้หนี้อย่างเดียว

การสร้างวินัยรักการออม ควรเริ่มต้นที่ตัวเองจะต้องไม่ฟุ่มเฟือย สิ่งไหนที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันก็ควรลดไปบ้างจะได้มีเงินเหลือเก็บ ต้องมีความประหยัด รู้จักคิดรู้จักใช้จ่ายอย่างมีสตินับวันเงินมันก็ยังมีมูลค่าลดลงไปเรื่อยๆ แสดงว่าเงินที่คุณออมนั้นก็มีมูลค่าลดลงตามไปด้วย หนทางที่จะ

¹⁰ <https://moneyhub.in.th/.../sufficiency-economy-and-save-money/> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

ทำให้เงินมีมูลค่าเพิ่มขึ้น คือต้องเปลี่ยนจากเงินออมให้มาเป็นทรัพย์สินที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตัวคุณเอง หรือนำเงินออมไปลงทุนอย่างการซื้อกองทุน หรือซื้อหุ้น, ซื้อประกันแบบออมเงิน หรือจะซื้อที่ดินเก็บเอาไว้ก็ได้ การลงทุนมักมีความเสี่ยง ซึ่งผู้ลงทุนควรศึกษาข้อมูลก่อนเสมอ

ความหมายของการออม

เงินออม หมายถึง ¹¹ ส่วนของรายได้ที่เหลืออยู่ หรือที่กันเอาไว้ไม่นำมาใช้จ่ายในการบริโภคและอุปโภคในปัจจุบัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายในอนาคต เช่น ในยามป่วยไข้ เมื่อแก่ชราหรือลงทุน เป็นต้น ถ้าเก็บไว้กับตัวเองเฉย ๆ เช่น ใส่ตู้มั่งดินไว้ หรือเก็บใส่ตู้เงินไว้ เงินจำนวนนี้จะไม่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจจนกว่าจะได้มีการนำมาใช้จ่ายเกิดขึ้น การเก็บเงินในลักษณะนี้เรียกว่า "Hoarding" เงินออมไม่จำเป็นต้องถูกเก็บไว้เฉย ๆ ในรูป Hoarding เสมอไป เพราะนอกจากจะไม่ให้ประโยชน์กองงยแล้วยังอาจจะขาดทุนอีกด้วย ในภาวะเงินเฟ้อ เงินที่เก็บอยู่เฉย ๆ จะมีค่าน้อยลงไปทุกที เมื่อราคาของสินค้าและบริการสูงอยู่ตลอดเวลา อำนาจของเงินจะลดลงเรื่อย ๆ เป็นอัตราส่วนกลับกับอัตราเงินเฟ้อ คนในสมัยนี้ เมื่อรายได้มากกว่ารายจ่ายและมีเงินออมจึงไม่นิยมเก็บใส่ไหฝังดินไว้ หรือเก็บใส่ตู้ไว้ได้หมอนอีกต่อไป แต่หาทางทำให้เงินออมนั้นเกิดประโยชน์ อาจจะได้ด้วยการนำไปฝากไว้กับสถาบันการเงิน ผู้ฝากเงินจะได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยและสถาบันการเงินที่รับฝากเงินจะนำเงินนั้นไปให้ผู้ลงทุนหรือผู้บริโภคต่อไป บางครั้งจึงเรียกรายการนำเงินออมไปฝากสถาบันการเงินว่า เป็นการลงทุนทางอ้อม ในบางกรณีผู้มีเงินออมอาจจะทำการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจเองก็ได้ ในกรณีนี้ถือเป็นการลงทุนทางตรง

วัตถุประสงค์ของการออม

1. สร้างหลักประกันชีวิตในระหว่างยังทำงานและความมั่นคงทางการเงิน
2. เพื่อให้มีเงินไว้ในวัยชราไม่เป็นภาระต่อลูกหลานและสังคม
3. เพื่อไว้ใช้ทางด้านการศึกษาในการนำมาสร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและสร้างเงินในอนาคต
- 4.. เพื่อไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานและสังคม
5. เพื่อเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพหรือเปลี่ยนอาชีพ
6. เพื่อไว้ใช้จ่ายนอกเหนือจากรายจ่ายประจำ
7. เพื่อไว้ใช้ยามฉุกเฉินและยามเจ็บป่วย

หลักการออม

ผู้บริโภคส่วนมากมีความคิดที่จะออมทรัพย์เพื่อไว้ใช้จ่ายในอนาคตแต่มีเฉพาะบางคนเท่านั้นที่สามารถจะทำการออมทรัพย์ดังที่ตนปรารถนาได้ ฉะนั้น ผู้บริโภคควรจะต้องรู้จักวิธีการออมทรัพย์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และต่อระบบเศรษฐกิจส่วนรวม ซึ่งผู้บริโภคจะต้องปฏิบัติตามหลักการออมทรัพย์ 3 ประการ ดังนี้

¹¹Source: tulip.bu.ac.th/~sumanee.p/download/ec314/EC314_Chapter6-1.doc (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

1. รู้จักเพิ่มพูนรายได้ ผู้บริโภคต้องมีความกระตือรือร้น ขยันขันแข็ง มานะอดทนในการประกอบอาชีพรู้จักหาทางเพิ่มพูนรายได้ตลอดเวลา เพราะโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ผู้ที่มีรายได้มากย่อมมีโอกาสออมทรัพย์ได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย

2. รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและฉลาด ผู้บริโภคควรจะได้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินและปฏิบัติตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ยังจะต้องฝึกให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักการใช้จ่ายเงิน และประหยัดจนเป็นนิสัยและมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำการออมทรัพย์ หากทำได้เช่นนี้แล้วครอบครัวก็จะมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในอนาคตตามต้องการ

3. รู้จักสงเคราะห์ผู้อื่น หรือสังคมเท่าที่จำเป็นทั้งนี้เพราะผู้บริโภคทุกคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกคนก็ควรจะมีรายได้เพื่อสังคมบ้างตามความจำเป็น เช่น เพื่อการกุศล ได้แก่ งานศพ งานบวชนาค ช่วยผู้ประสบอุทกภัย เป็นต้น หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ ออมเงินซ่อมถนนหรือ ซอยเข้าหมู่บ้าน ออกเงินซื้อเครื่องดับเพลิง เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

1. รายได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดขีดความสามารถในการออมทรัพย์ของผู้บริโภคโดยปกติผู้ที่มีรายได้ย่อมมีเงินเหลือและออมได้มากกว่า ผู้ที่มีรายได้น้อย

2. ค่าใช้จ่าย เป็นปัจจัยสำคัญอีกอันหนึ่งในการกำหนดขีดความสามารถในการออมทรัพย์ ค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคแต่ละคน หรือแต่ละครอบครัวขึ้นอยู่กับนิสัยการใช้จ่าย จำนวนสมาชิกในครอบครัว สุขภาพของคนในครอบครัวโดยทั่วไปแล้ว ถ้าบุคคลหรือครอบครัวใดมีค่าใช้จ่ายมาก จะทำให้มีเงินเหลือน้อย และออมทรัพย์ได้น้อย

3. สถาบันการลงทุน สถาบันอำนวยความสะดวกแก่ผู้ออมทรัพย์มากน้อยเพียงใด หากให้บริการดี มีความมั่นคงสูง ก็จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ออมทรัพย์มากขึ้น

4. อัตราดอกเบี้ยถ้าหากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูง ก็จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริโภคลดการใช้จ่ายลง และนำเงินมาออมทรัพย์มากขึ้น

5. โอกาสในการลงทุน ถ้ามีโอกาสมากในการลงทุนและมีผลตอบแทนดี ก็จะเป็นการจูงใจให้มีการออมมากขึ้น

6. ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างมีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายและการออมทรัพย์ได้มากเช่นกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างทำให้มีการใช้จ่ายเงินกันมา เช่น งานบวชนาค งานศพ งานแต่งงาน ในบางท้องถิ่นที่มีการแข่งขันกันมาก ต้องจัดงานเลี้ยงหลายวัน มีมหรสพ เลี้ยงกันทั้งหมู่บ้านใช้จ่ายเงินที่เก็บหอมรอมริบมาหลายปีจนหมด บางรายถึงกับต้องเป็นหนี้เป็นสินไปอีกนาน

ประโยชน์ของการออม

1. ประโยชน์ต่อตนเอง

1.1 มีความอบอุ่นใจและไม่มีความกังวลใจเรื่องต่างๆ สามารถเตรียมพร้อมมีเหตุการณ์ฉุกเฉิน ทำให้มีสุขภาพจิตดี

1.2 ผู้บริโภคอาจใช้เงินซื้อสิ่งของที่มีมูลค่าสูง และมีคุณภาพดี มาใช้ตามความพอใจได้

1.3 เป็นการสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตและครอบครัว

1.4 สามารถนำเงินไปลงทุนในกิจการ เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มเติมขึ้นได้

2. ประโยชน์ส่วนรวม

2.1 เพื่อให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้น เพราะสถาบันการเงินที่ผู้บริโภครอเงินไปฝากนั้น จะนำไปให้พ่อค้าแม่ค้าและนักธุรกิจกู้เพื่อเอาไปลงทุนอีกต่อหนึ่ง เมื่อผู้บริโภคออมทรัพย์มาก ปริมาณการลงทุนก็มากด้วย

2.2 เมื่อมีการลงทุนเพิ่มขึ้น ประชาชนก็มีงานทำ มีรายได้มากขึ้น มาตรฐานการดำรงชีพของประชาชนจะดีขึ้น

2.3 เมื่อประชาชนมีความกินดีอยู่ดีแล้ว เศรษฐกิจและสังคมของประเทศจะดีขึ้น

2.4 ทำให้เกิดความสมดุลทางการค้า และการชำระเงินกับต่างประเทศ เพราะสามารถผลิตสินค้าเพื่อส่งไปขายต่างประเทศได้มากขึ้น และมีความจำเป็นต้องซื้อจากต่างประเทศน้อยลง

หลักการเรื่องการออม ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ประเทศไทยเรานั้น เป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ¹² คือ มี ทะเล มีภูเขา มีป่า มีพืช มีสัตว์นานาชนิด เราพูดรวมๆ ว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว โดยเฉพาะภาคใต้ของเรามีครบทุกอย่าง เราจึงไม่เดือดร้อนในการแสวงหาปัจจัย 4 มาบำรุงชีวิตของเราเลยอยากกินปลาก็หาได้ ใกล้ๆ บ้าน อยากกินผักกินพืชก็มีให้กิน เจ็บป่วยเราก็มียาสมุนไพร ยามไข้ใจเราก็มี พระคอยช่วยเหลือ คอยให้ทั้งสติและปัญญา สอนให้เรามีศีลมีธรรม ไม่เป็นคนประมาทขาดสติแต่มาบัดนี้ วันนี้ สิ่งที่ว่าข้างต้นนั้นได้สูญหายไป เกือบจะหมดสิ้น จะเหลือก็เฉพาะความทรงจำของคนสูงอายุ อนุชนคนรุ่นหลังของเราไม่มีโอกาสได้สัมผัสบรรยากาศดังกล่าวอีกต่อไป เราถูกสอนให้เข้าใจว่านี่คือความเจริญ คือ มีถนนหนทาง เต็มไปหมด มีรถวิ่งจนคนไม่มีที่เดิน มีร้านขายของ 24 ชั่วโมง มีอะไรต่ออะไรเต็มไปหมด แต่ที่เรขาด คือ ความอยู่ดีมีสุข เราต้องอยู่ร้อน นอนทุกข์กับเรื่องต่าง ๆ มากมาย

ทั้งหมดนี้เราได้ข้อสรุปแล้วว่า เพราะเราเสียรู้ลัทธิทุนนิยม ซึ่งเป็นระบบคิด ระบบรู้ ระบบทำของฝรั่งที่เราคิดว่าเขาเจริญกว่าเรา เราจึงเชื่อเขาเกือบทุกอย่าง เห็นเขาทำอะไรก็คิดว่าดีหมด เช่นฝรั่งนอนแก้วนุ่ม นอนน้อยหม่นน้อย เราก็คิดว่าดี ฝรั่งแนะนำให้ทำโน่นทำนี่ เราก็ตอบตามฝรั่งแนะนำให้เรา ขายดินขายน้ำ ถางป่า ขุดภูเขา เราก็ตอบ เพื่อให้ได้สิ่งที่เรียกว่า เงิน ก็เป็นอันพอ...แต่ในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทก็ถูกดูด เข้าท้องฝรั่งเกือบหมด แม้แต่ลูกหลานของเราก็ไปเป็นคนรับใช้พวกเขา เด็กสมองดีทั้งหลายถูกดูดเข้าเมือง เข้ากรุงเทพ และเลยไปเมืองนอก ไปทำงานอยู่กับฝรั่ง กลับบ้านไม่ถูก ผลคือ ชุมชนเราขาดคนดูแล คนที่อยู่ในชุมชนก็อ่อนแอช่วยตนเอง ช่วยกันเองได้ยาก หรือไม่ได้ จึงเกิดปัญหาสารพัดตามมา

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นภัยคุกคามที่วุ่นวายนี้ จึงได้ทรงคิดค้นหาวิธีการแก้ไข และในที่สุดก็ทรงค้นพบและบอกให้ประชาชนคนไทยได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม เพื่อแก้และแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้น ในสังคมของเรา

¹²<https://www.sites.google.com/site/boonrung02/.../hnwy-thi-3-kar-x..> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่

ข้อค้นพบที่ว่านั้น เมื่อนำมาสรุปรวมแล้ว เรียกว่า "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" คือ วิธี
รู้ วิธีคิด และวิธีปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนของทุกคน ทุกอาชีพ ทุกชุมชน เพื่อความอยู่ดีมีสุขร่วมกันของทุก
คน เรียกคืนความดีงามที่เราเคยมีอยู่กลับมาและค้นหาทางเดินที่ถูกต้องกันใหม่ โดยการศึกษาให้ม
ความรู้จริงในสิ่งที่มี สิ่งที่ทำให้มีคุณธรรม คือ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรู้ ความคิด และ
การกระทำที่พอประมาณ พอดี มีเหตุมีผล มีการระวังตน ไม่ประมาท รู้จักระวังภัยในชีวิต การรู้ การ
คิด และการกระทำลักษณะนี้แหละเรียกว่า การปฏิบัติตาม

ปรัชญาความคิดเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้รู้ทั้งหลายนำมาพูดมาสอนกันขณะนี้โดยสรุปดังนี้

1. ให้ทุกคน ทุกชุมชนดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง ซึ่งเป็นแนวทางที่ปราศรัยทั้งหลาย เขา
สอนกันมานาน เช่น พระพุทธเจ้าก็สอนเรื่องนี้ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรือ มัชฌิมนธรรม คือ มรรคมี
องค์ 8 มีสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูกเห็นชอบ เป็นต้น

2. หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ พอดี ความมีเหตุผล ความมี
ภูมิคุ้มกัน ผลกระทบทั้งจากภายนอกและภายใน

3. เป้าประสงค์ คือ ให้เกิดความสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากภายนอกได้เป็นอย่างดี

4. เงื่อนไข โดย 1) จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ
นักทฤษฎีและนักธุรกิจให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม 2)
ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนมีความเพียร มีสติ และความรอบคอบ 3) จะต้องอาศัยความรู้ ความ
รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินการทุก
ขั้นตอน

การออมคืออะไร

คำศัพท์ ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้นิยามไว้ว่า ออม ก.
ประหยัด เก็บหอมรอมริบ, เช่น ออมทรัพย์; ถนอม, สงวน, เช่น ออมแรง จากความหมายนี้ แสดงว่า
การออม คือ การประหยัด การเก็บหอมรอมริบ การถนอม และการ สงวน สิ่งที่จะประหยัด หรือเก็บ
หอมรอมริบ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง

ฉะนั้น การออม จึงมีความหมายกว้าง คือ หมายถึง¹³ การใช้สิ่งมีค่ามีคุณทั้งหลายอย่าง
ระมัดระวัง อย่างไม่ประมาท อย่างมีเหตุมีผล ทั้งในตนและนอกตน คือ ตนเอง ชีวิตของตนเองซึ่ง แต่ละ
คนจะต้องถือว่า มีความหมายสูงสุด สำคัญสูงสุด จึงต้องรู้จักตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ไม่ปล่อยปละ
ละเลยให้ ตกต่ำให้ไร้ค่า พยายามรักษาและพัฒนาให้เจริญให้ได้ ในขณะเดียวกัน ทรัพย์สินเงินทอง ข้าว
ของต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ ก็ต้องให้ความสำคัญ ต้องรู้จักเก็บรู้จักใช้ ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่
ดำน้าพริกละลายแม่น้ำ ไม่โค่นป่าเพื่อหานก เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การออมมิได้มุ่งที่ออมเงินอย่างเดียว แต่หมายถึง การออมชีวิตตนเอง และปัจจัย
ในการดำรงชีพทุกอย่าง

¹³ สุภาคย์ อินทองคง คอลัมน์ บทความจากเพื่อน เรื่อง การศึกษา คือ การพัฒนาชีวิต : กรณิการออม
เศรษฐกิจพอเพียงและการทำบัญชีครัวเรือน.2007

การออม ในเบื้องต้น เป็นเรื่องของคน คือ จุดเริ่มต้นจะเกิดที่คน การออมจะเกิดได้ก็เพราะคน ได้รับการศึกษาเรียนรู้ มีครู คือ พ่อแม่ เป็นต้น เป็นผู้แนะนำสั่งสอน ให้ความสำคัญ ความจำเป็น และผลหรือคุณประโยชน์ที่เกิดจากการออม เมื่อโตขึ้นก็คิดได้เอง ทำได้เอง และสอนผู้อื่นต่อไป การออมจึงเป็นเรื่องของการศึกษา การพัฒนาชีวิตของคนลักษณะหนึ่ง คือ การฝึกให้รู้ ให้คิด และให้ทำในสิ่งดีมีประโยชน์

การออมชีวิต ออมเงิน ออมทรัพยากรธรรมชาติมีป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งดิน ก็ต้องเริ่มต้นที่การเรียนรู้ การคิดและการปฏิบัติเช่นเดียวกัน

การออมให้คุณประโยชน์แก่เราอย่างไรบ้าง?

กล่าวโดยรวมการออมให้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิตของเรา ไม่ว่าจะเป็น การออมเงินและออมทรัพยากรอื่น รวมทั้งการออมชีวิต หากจะแยกให้เห็นเป็นเรื่อง ๆ ก็แยกได้ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ แปลว่า กิจที่ประเสริฐ คือ เป็นกิจที่ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่และเปิดโอกาสให้คนได้พัฒนาชีวิตคนให้เจริญ ให้สูงขึ้นได้ การประกอบอาชีพ เช่น การปลูกพืชผัก เพื่อบริโภค เพื่อแจกจ่ายแก่เพื่อนบ้าน หรือเพื่อจำหน่ายให้ได้เงินมา เพื่อนำไปแลกกับปัจจัยด้านอื่น เช่น ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ เป็นต้น เรียกกันว่า เป็นเรื่องกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ คือ เรื่องการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภค เงินเป็นตัวกลางของการแลกเปลี่ยน หรือซื้อขายปัจจัยทั้งหลาย จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีพสูงมาก โดยเฉพาะปัจจุบัน การจะมีเงินได้ก็เป็นเรื่องยาก ดังนั้น เมื่อได้มาก็ต้องรู้จักประหยัดรู้จักออม เพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของปัจจัยในการดำรงชีพต่อไป

2) ด้านสังคม ในกระบวนการออม ถ้ารวมกลุ่มการออมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ถึงจังหวัด ที่ปฏิบัติกันอยู่ขณะนี้ เห็นได้ชัดว่า มีผลดีด้านสังคม คือ เป็นกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ให้คนคิดถึงกัน เอื้ออาทรต่อกัน หรือรักกันมากขึ้น อย่างกรณีการออมสังฆะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เป็นเครื่องมือให้คนที่เป็นสมาชิกคิด เอื้ออาทรต่อเพื่อนสมาชิก ต่อผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการช่วยตัวเองไม่ได้ และได้มีส่วนช่วยเพื่อนตั้งแต่วันล้มตามาตุโลกจนถึงวันตาย ถ้าได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว และชุมชนได้ทางหนึ่ง

3) ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมที่คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย มีสาระทั้งที่เป็นความรู้ ความคิด การปฏิบัติที่มีแบบแผนแน่นอน และทำอย่างต่อเนื่อง และให้ผลเป็นความดีแก่ผู้ปฏิบัติ เราจัดว่าเป็นวัฒนธรรม พฤติกรรมการออม กิจกรรมการออม ผลการออมมีลักษณะเช่นว่านี้ จึงจัดว่าเป็นวัฒนธรรมสำคัญของชุมชนได้อย่างหนึ่ง ถ้าได้ปฏิบัติกันอย่างจริงจังตลอดไป เพราะเนื้อในของการออม นั้นมีองค์ประกอบของความเป็นวัฒนธรรมครบถ้วน คือ มีทั้งองค์ความรู้ วิธีปฏิบัติ และผลการปฏิบัติที่ชัดเจน ให้ประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกาย ด้านสังคม ด้านใจ และด้านจิตวิญญาณ

4) ด้านการศึกษา ภาพรวมทางกระบวนการการออมเป็นเรื่องของการเรียนรู้ การฝึกตนเอง ผู้ทำการออม หรือเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อออมเพราะต้องรู้หลักคิด หลักการและหลักปฏิบัติ ตลอดถึงผลลัพธ์ที่พึงได้พึงมี การที่ทุกคนเดินเข้าสู่กระบวนการนี้ได้ชื่อว่า เดินเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ อย่างตั้งใจจะเรียนรู้ก็จะได้ รับประโยชน์ส่วนนี้อย่างครบถ้วน โดยไม่รู้ตัว และจะพบว่าตนเองเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านการรู้ การคิด การพูด และการทำ

5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า เขา สัตว์ พืชที่เราได้เห็น อยู่รอบ ๆ ตัวเรา บ้านเรา ชุมชนเรา คือ ชีวิตเรา เพราะว่า เราต้องอาศัยดิน น้ำ ป่า เขา พืช สัตว์เหล่านั้น จึงมีชีวิตอยู่ได้ ดินหุด น้ำแห้ง ฝนแล้ง ป่าถูกเผา ภูเขาพัง สัตว์ล้มตายด้วยโรคบางชนิด ภาวะเช่นนี้ คือ สัญญาณเตือนภัยอันใหญ่หลวง ได้เกิดขึ้นแก่มนุษย์แล้ว เพราะเราเป็น อยู่ได้ พัฒนาได้ ก็โดยอาศัยสิ่งเหล่านี้ การพูดถึงการออมทรัพย์สินหรือทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งเท่ากับออมชีวิต เงินทองจะมีความหมายก็เมื่อมีสิ่งนี้ เมื่อไม่มีสิ่งนี้ เงินทองก็หมดความหมาย กลายเป็นเศษกระดาษ เศษโลหะที่กินไม่ได้ ช่วยชีวิตมนุษย์ไม่ได้เลย การใช้เงินเพื่อจัดการทรัพยากรให้คงอยู่ในภาวะปกติ จึงเป็นเรื่องต้องคิด ต้องทำ

6) ด้านการพัฒนาชีวิต การออมเป็นเรื่องการรู้ การคิด และ การทำ การออมที่เริ่มด้วยการเรียนรู้เรื่องสัจจะ คือ ความจริงที่รู้ ที่คิด ที่พูด ที่ทำ ของตนเอง จะต้องพูดจริง ทำจริง คิดจริง และรู้จริงนั้น นับเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเอง รู้จักความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผู้คนในครอบครัว ในชุมชน เป็นต้น โดยเฉพาะคนในครอบครัว มีภรรยา หรือสามี และลูก ๆ รวมปู่ตายาย ถ้าคนในครอบครัว รู้จักสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ จริงวาจา จริงการกระทำกัน รู้จักข่มใจในบางโอกาสบางกรณี รู้จักอดทนอดกลั้น รู้จักสละสิ่งของให้แก่กัน และรู้จักสละอารมณ์มัวหมอง เป็นต้น ก็มีคุณค่าต่อชีวิตของคนในครอบครัว อย่างมากมายแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าได้ศึกษาให้ลึกลงไปในสัจจะของชีวิตทั้งที่ตนเอง ผู้อื่น สิ่งอื่น รอบ ๆ ตัวอีกด้วยแล้ว ก็จะต้องเพิ่มคุณประโยชน์ให้อีกมากมาย จนถึงขั้นเข้าใจสัจธรรม ทั้งที่ตนเองผู้อื่น และสิ่งอื่น ก็ถือว่า ถึงขั้นสุดยอด ของการพัฒนาชีวิตแล้ว

เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน

การทำบัญชีเป็นกิจกรรมเรียนรู้อย่างหนึ่ง การทำบัญชี จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การศึกษา การฝึกตน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติพัฒนาความรู้ ความคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้อง ก่อความเจริญทั้งในด้านอาชีพหรือเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้นได้

การทำบัญชี คือ การจดบันทึก ข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตของเรา ในครอบครัวของเรา ชุมชนของเรา และประเทศของเรา

ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้อดีตปัจจุบันและอนาคตของชีวิตเรา เราสามารถนำข้อมูลอดีตมาบอกปัจจุบันและอนาคตของเราได้ ข้อมูลที่ได้ที่บันทึกไว้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศของเราได้

บัญชีครัวเรือน มิได้หมายถึง การทำบัญชีหรือบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการบันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิต ในครอบครัว เป็นต้น ของเราได้ด้วย เช่น บัญชีทรัพย์สิน พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ ในบ้านเราในชุมชนเรา บัญชีความรู้ความคิดของเรา บัญชีผู้ทรงคุณ ผู้รู้ในชุมชนเรา บัญชีเด็กและเยาวชนของเรา บัญชีภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของเรา เป็นต้น หมายความว่า สิ่งหรือเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตของเรา เราจดบันทึกได้ทุกอย่าง ท่านลองคิดดูที่ว่า ถ้าเราทำได้ ผลดีจะเกิดขึ้นกับตัวเรา ครอบครัวเรา ชุมชนเรา ประเทศเราได้มากแค่ไหน ตัวเรา ครอบครัวเรา ชุมชนเรา...ประเทศเรา ก็จะเป็นคนเรียนรู้ ครอบครัวเรียนรู้ ชุมชนเรียนรู้ และประเทศเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นที่มาของปัญญา ปัญญาเป็นที่มาของความเจริญทั้งกาย สังคม ใจ และจิตวิญญาณของมนุษย์

จะเห็นว่า การทำบัญชี หรือการจดบันทึกนี้สำคัญยิ่งใหญ่ขนาดไหน บุคคลสำคัญ? เช่น ท่านพุทธทาส ในหลวง สมเด็จพระเทพ เป็นต้น ล้วนเป็นนักบันทึกทั้งสิ้น

การบันทึก คือ การเขียน เมื่อมีการเขียนก็มีการคิด เมื่อมีการคิดก็ก่อปัญญา เมื่อเกิดปัญญา เราก็มองเห็นเหตุเห็นผล เมื่อเห็นเหตุเห็นผล เราก็จะคิดจะทำให้ถูกต้องตามเหตุตามผล เมื่อทำ พูด คิด ได้ ถูกเหตุถูกผล นั่นคือ ทางเจริญของเรา

การทำบัญชีครัวเรือนในด้านเศรษฐกิจ หรือการบันทึกรายรับรายจ่ายที่ทางราชการพยายามส่งเสริมให้เราได้ทำกัน นั้น เป็นเรื่องการบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันประจำเดือนว่า เรามีรายรับจากอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ในแต่ละวัน สัปดาห์ เดือน และ ปี เพื่อจะได้เห็นภาพรวมว่า เรารับเท่าใด จ่ายเท่าใด เหลือเท่าใด หรือเกิน คือ จ่ายเกินรับเท่าใด รายการใดจ่ายน้อยจ่ายมาก จำเป็นน้อยจำเป็นมาก จำเป็นน้อย อาจลดลง จ่ายเฉพาะที่จำเป็นมาก เช่น ซื้อข้าว ซื้อยา ซื้อเสื้อผ้า ซ่อมแซมบ้าน การศึกษา เป็นต้น เท่าใด ซื้อบุหรี่ยี่ห้อไหน เข้าบาร์ บำห่วย เป็นต้น จำนวนเท่าใด เมื่อนำมาบวกกลบคูณหารกันแล้วขาดดุลเกินดุลไปเท่าใด เมื่อเห็นตัวเลข เราก็อาจคิดว่าไอ้สิ่งไม่จำเป็นนั้นมันก็จ่ายเยอะ ลดมันได้ไหม เลิกมันได้ไหม ถ้าไม่ลดไม่เลิกมันจะเกิดอะไรกับเรากับครอบครัวเรา กับประเทศเรา ถ้าคิดได้ ก็เท่ากับว่า รู้จักความเป็นคนได้พัฒนาตนเอง ให้เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนรู้จักพอประมาณ เป็นคนรักตนเอง รักครอบครัว รักชุมชน และรักประเทศชาติมากขึ้น

จึงเห็นได้ว่า การทำบัญชีครัวเรือน ในเรื่องรายรับรายจ่ายก็ดี เรื่องอื่น ๆ ก็ดี ก็คือวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นเอง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปลื้มใจ ไพจิตร¹⁵ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตเปรียบเทียบกับคุณภาพในการดำรงชีวิตจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลศึกษาระดับความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการสังคมและศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุจังหวัดสุราษฎร์ธานี เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีแบบสอบถามนำจากผู้สูงอายุ จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติทดสอบที ค่าความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของเชฟเฟ ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับคุณภาพดี ได้แก่ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมด้านจิตใจด้านร่างกายและด้านสิ่งแวดล้อม ผลเปรียบเทียบคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ วุฒิการศึกษา แหล่งที่มาของรายได้หลัก และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกันทำให้คุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ระดับความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุพบว่าในภาพรวม อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้านและระดับปานกลาง 7 ด้าน ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุมีปัญหาที่สำคัญ คือ การจ่ายเบี้ยยังชีพไม่ตรงเวลา ความล่าช้าการ

¹⁵ ปลื้มใจ ไพจิตร.รายงานการวิจัย เรื่อง “คุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” วารสารวิทยาการจัดการ.ปีที่ 2 ฉบับที่ 2.2558.หน้า 157.

ให้บริการการบริการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่ทั่วถึงพื้นที่ชนบทข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ เพิ่มเบี้ยยังชีพและจ่ายตรงเวลามีหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ความรู้การดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ และตั้งศูนย์ตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุทุก ๆ เดือน

สุทธิพงศ์ บุญผดุง¹⁶ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง “(ระยะที่ 1) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยในชุมชนสุเหร่าลำแขก จำนวน 83 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบวัด คุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งจำแนกเป็น 6 ด้านได้แก่ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งมีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา และมีความเชื่อมั่นที่น่าไปใช้ได้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ในการบรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างศึกษาระดับคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุโดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นรายด้านโดยการวิเคราะห์หองค์ประกอบ และกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูตามแนวคิดของโรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดี ตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ปัจจัยด้านความหวาดหวั่น อังว้าง และปัจจัยด้านความสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิตด้านสภาพร่างกายที่ดีมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิดและปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในงานวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป

¹⁶ สุทธิพงศ์ บุญผดุง.รายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง”.มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.2554.

ณัฐริจิตา เทวเลิศสกุล และคณะ¹⁷ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาและอุปสรรค 2) ศักยภาพ 3) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพ และ 4) แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลังในเขตเทศบาลนครรังสิต การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายกเทศบาลนครรังสิต 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 4 คน และผู้สูงอายุเทศบาลนครรังสิต 32 คน รวมทั้งสิ้น 37 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการบรรยายเชิงพรรณนา ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1. ปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุ (1) ด้านบุคลากร คือ บุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุไม่เพียงพอ (2) ด้านงบประมาณ คือ การจัดงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุยังไม่ครอบคลุมต่อความต้องการของผู้สูงอายุ (3) ด้านการบริหารจัดการ คือ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลนครรังสิตมีข้อจำกัดที่ไม่ครอบคลุมการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุในบางเรื่อง (4) ด้านร่างกาย คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง และอาการเจ็บป่วย (5) ด้านจิตใจและอารมณ์ คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความหงุดหงิดจากปัญหาสุขภาพ และปัญหาสภาพแวดล้อม (6) ด้านครอบครัวและสังคม คือ ปัญหาเศรษฐกิจที่ต้องดิ้นรนทำกินจนไม่มีเวลาปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว และ (7) ด้านรายได้และสวัสดิการ คือ รายได้ไม่สอดคล้องกับรายจ่าย 2. ศักยภาพของผู้สูงอายุ (1) ด้านทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ คือ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคิดที่เป็นระบบ มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความคิดเป็นผู้นำ และมีการสื่อสารที่ชัดเจนพอสมควร (2) ด้านการทำงาน คือ ผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญมาช่วยทำงานพัฒนาชุมชน

สุพิชชา เอกระ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม¹⁸ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง:กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านพลับพลา 2) ศึกษาการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุโดยชุมชนหมู่บ้านพลับพลา และ 3) ค้นหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมโดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงสำรวจ ด้วยการแจกแบบสอบถาม เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านพลับพลา สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ จะถูกนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนให้แก่ผู้สูงอายุและแนวทาง

ในการพัฒนาการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า 1) ผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านพลับพลา มีปัญหาและความต้องการเร่งด่วนในด้านเศรษฐกิจสูงเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสองรองลงมา คือ ด้านร่างกายด้านสังคม และด้านจิตใจ ตามลำดับ 2) การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุโดยชุมชนหมู่บ้านพลับพลา ยังอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุด้วยการคำนึงถึงเงื่อนไขที่

¹⁷ ณัฐริจิตา เทวเลิศสกุล และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต” Veridian E-Journal, Silpakorn University ISSN 1906 - 3431

¹⁸ สุพิชชา เอกระ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. รายงานการวิจัยเรื่อง “การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง:กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชมรม 3 ประการ ได้แก่ (1)ผู้นำ(2)การมีส่วนร่วมของสมาชิก และ (3) การบริหารจัดการตนเองที่เป็นอิสระ และไม่พึ่งพิงหน่วยงานภายนอก และ3) แนวทางในการพัฒนาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน 6 ประการ ได้แก่ (1) การเสริมสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน อย่างสร้างสรรค์(2) การส่งเสริมการบริหารจัดการทุนของชุมชน โดยการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง (3) การส่งเสริมการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง ในสิ่งที่พึงปรารถนา (4) การส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบร่วม ในการพัฒนาศักยภาพของชมรม (5) การส่งเสริมความเข้าใจทักษะการบริหารจัดการความขัดแย้ง และ (6)การเสริมสร้างภาพลักษณ์ใหม่ ด้วยการเป็นผู้ให้ที่มีคุณค่าในความคิดและการกระทำ และเป็นผู้รับได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ขวลิท สวัสดิ์ผล และคณะ¹⁹. ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุโดยชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน 2) เพื่อศึกษาความต้องการผู้สูงอายุต่อการดูแลและพัฒนาโดยชุมชน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการดูแลและพัฒนาโดยชุมชน พื้นที่ศึกษาชุมชนท้องถิ่น ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่นในชนบท กลไก โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีผลงานในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่ว่ากลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มอื่น ๆ มากพอ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม สนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการศึกษา มีดังนี้การดูแลและพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชนยังคงเป็นบทบาทของครอบครัว ซึ่งผู้ดูแลหลัก คือ บุตร ส่วนการดูแลวงนอกครอบครัวและเครือญาติเป็นสวัสดิการของรัฐ ได้แก่ การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพและบัตรทอง ส่วนที่เป็นของชุมชนนวัตกรรมสำคัญ คือ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ การบริการสุขภาพและบริการสังคมเป็นครั้งคราว จากกลไกที่อยู่ในพื้นที่เกี่ยวกับความต้องการผู้สูงอายุจากชุมชน คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับความมั่นคงของชีวิตด้านรายได้และสวัสดิการต่าง ๆ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนา การทำบุญ และประเพณีของชุมชน กิจกรรมเกี่ยวกับเสริมรายได้ การตรวจสุขภาพ และมีอาสาสมัครดูแลช่วยเหลือ สำหรับแนวทางที่เหมาะสมของชุมชนท้องถิ่นกลไกขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุของชุมชนควรทำงานในรูปของคณะกรรมการจากภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นกลไกสำคัญ ควรมีแผนงานด้านผู้สูงอายุโดยเฉพาะและมีส่วนร่วมจากชุมชน

ขารวี บุตรบารุง.²⁰ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รายได้และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนอายุระหว่าง 30 – 40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แบบแผนของรายได้และการใช้จ่ายรูปแบบการออมเพื่อการ

¹⁹ ชีระ สินเดชาภิรักษ์ และคณะ.รายงานการวิจัยเรื่อง “ผู้สูงอายุในสังคมจีน: การจัดสวัสดิการ ต้นแบบการดูแล และกิจกรรมทางสังคม”มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²⁰ ขารวี บุตรบารุง. ผลงานวิจัยเรื่อง”รายได้และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนอายุระหว่าง 30 – 40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 2555.

เตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนวัยผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 30 – 40 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนอายุระหว่าง 30 – 40 ปี ในเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีเพศหญิงจำนวน 282 คน อายุระหว่าง 35-39 ปี จำนวน 208 คน สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน จำนวน 188 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 190 คน อาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 108 คน จำนวนสมาชิกที่พักอาศัยในบ้าน 1-3 คน จำนวน 257 คน รายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาท จำนวน 162 คน รายจ่ายเกี่ยวกับค่าอาหารและค่าเครื่องใช้ต่างๆ จำนวน 211 คน ลักษณะการออมโดยฝากธนาคาร จำนวน 173 คน มีแรงบันดาลใจในการออมในระดับมากที่สุด คือ เพื่อความมั่นคงในวัยสูงอายุ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เก็บไว้ยามเจ็บป่วยหรือยามชรา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 เก็บไว้ให้บุตรหลาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 แรงบันดาลใจในระดับมาก คือ สำหรับประกอบอาชีพค้าปลีก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ลดการพึ่งพิงภาครัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 แรงบันดาลใจในระดับปานกลาง คือ ให้ความคุ้มครองหลายด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 แรงบันดาลใจในระดับน้อย คือ มีผลตอบแทนคุ้มค่าและแน่นอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 นำไปลดหย่อนภาษีประจำปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ผู้ยื่นชักชวน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

การสังเกตการณ์โรงเรียนผู้สูงอายุ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่กับบทบาทการส่งเสริมผู้สูงอายุ ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย

1. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
5. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
6. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ

1. ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน
2. ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจกระชุ่มกระชวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่า ความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง
3. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม
4. ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

5. ด้านเศรษฐกิจ เรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป

ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

1. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
2. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ประชุมประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่
- คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
- จัดทำแผนขั้นตอนในการดำเนินงาน
- จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ
- ขับเคลื่อนการดำเนินงาน
- ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ

การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบดังนี้

- ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลุ่ทพในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียน และเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงาน และถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจเป็นฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหรือข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

- ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้ เป็นส่วนสำคัญมาก และถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่เป็นผู้ริเริ่มงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและรังสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

- คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความสำเร้ง เพราะกลไกหลักในการเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อนขึ้นอยู่กับกาแบ่งหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

- ทีมวิทยากรจิตอาสา เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุเพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตาม

วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยาการจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น กศน. ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร รพ.สต. โรงพยาบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

กิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาจักร

1. กิจกรรมสันทนาการ การร่ายรำย้อนยุค การออกกำลังกาย การทัศนศึกษา
2. กิจกรรมส่งเสริมกับสังคมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ
3. กิจกรรมการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน การจักสาน การจัดตุ๊ก การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ ฯลฯ

การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการเมื่อวันที่ มกราคม 2561 เป็นกิจกรรมตัดตุ๊กเรียนรู้ร่วมกันกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีจังหวัดแพร่

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน” “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” ครึ่งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบวิธีการวิจัย

3.2 ขอบเขตการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่ม

3.4 เครื่องมือในการวิจัย

3.5 การรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน แนวคิดและนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดสวัสดิการสังคม แนวคิดการพึ่งพาตนเอง แนวคิดการออมของชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(1) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัยและเอกสารอื่นๆ โดยศึกษาแนวคิดและนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 แนวคิดการออมของชุมชนและแนวคิดการพึ่งพาตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษา

(2) ทำการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน ในกระบวนการเชิงปฏิบัติการทำโคมล้านนาและทำดอกไม้จันทน์ในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน

(3) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

2) ศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการลงพื้นที่ภาคสนามในโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน คือ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เพื่อทราบถึงแนวคิดของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลและส่งเสริมอาชีพในผู้สูงอายุภาคเหนือตอนบน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในพื้นที่ที่ศึกษาดังนี้

(1) ทำการศึกษาคัดเลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1) นางเกสิณี คงประจักษ์นักวิชาการ กองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่

2) นางคำน้อย เสนาะนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

3) นางคำหล้า เสนาะนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

4) นางจันทร์ แก้วภิรมย์ นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

5) นางชัยญพัชร แสงโรจน์รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่

6) นางน้อย นาจักรนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่

7) นางบัวจันทร์ สุตริต นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่ ผู้ประกอบอาชีพทำข้าวแต่นและข้าวแคบ

8) นางประมวล เตียนจักรนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่

9) นางสาวทัศนสมร พริ้งเพลิตนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่

10) นางอวยพร เทพเสนานายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

11) นายจิระพัฒน์ อะทะโนนักพัฒนาการชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

12) นายชวลิต บทกลอน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

13) นายวิชา พริ้งเพ็ดครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบล
บ้านาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

14) นายสนั่น จันทรผ่องรองนายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน

3.2 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยในพื้นที่ของสองจังหวัดในภาคเหนือ ตอนบน คือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่านคือ คือ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ได้แก่ผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดละ 7 ท่าน รวมทั้งหมด
14 รูป/คน

2. กลุ่มตัวอย่างกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการได้แก่กลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยของโรงเรียน
ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอ.
เมือง จังหวัดแพร่และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่านน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่านแห่งละ 50 คน
รวม 100 คน

ด้านระยะเวลาในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ ระหว่างเดือนมกราคม –
กันยายน 2561

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนา
ขึ้นตามกรอบเกี่ยวกับ เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
(Structured Interview) ซึ่งมีสาระสำคัญในขั้นตอนของการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือเชิง
คุณภาพนั้น ทางผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

(1) ทำการศึกษารวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสาร
สิ่งตีพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อ
การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน”

(2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า มาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนด
ขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และกรอบแนวคิดของการวิจัย

(3) สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน”

ลักษณะแบบสัมภาษณ์โดยแบบออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง สถานที่ และและวัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

(4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวเกี่ยวกับที่ตรวจแบบสอบถามทำการตรวจความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์

(5) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้าง นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ (Item – Objective Congruence Index : IOC)

(6) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

1.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีรายนามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน ได้แก่

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) สาธิต แก่นมณี
2. นายวิชา พริ้งเพิลิต ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
3. นายกเทศมนตรีเทศบาลน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
4. ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่าน ตำบลน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

2) คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่นการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

3) ดำเนินการจดบันทึก (Field Note) และบันทึกเสียงโดยใช้แท็บเล็ตเสียง เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

4) ดำเนินการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ใน 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน เพื่อศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

5) คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถามการประกวดอาหาร จากองค์ประกอบทั้งหมดที่กำหนดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

6) คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการการทำโคมไฟและการทำดอกไม้จันทน์ของจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน

7) คณะผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร(Documentary research) มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การวิเคราะห์จากการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาและประมวลองค์ความรู้แนวคิดทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประชาชนในล้านนา โดยวิธีการวิเคราะห์ อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

บทที่ 4

ผลของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน” “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อศึกษาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนขอบเขตการวิจัยในพื้นที่ของสองจังหวัดในภาคเหนือตอนบน คือ จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน คือ โรงเรียนผู้สูงวัยองค์การบริหารส่วนตำบลนาจัก อำเภอเมือง จังหวัดแพร่และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่านผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 2 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดละ 7 ท่าน รวมทั้งหมด 14 รูป/คนและกลุ่มตัวอย่างกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ ได้แก่กลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยของโรงเรียนผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 2 แห่งในการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการส่งเสริมอาชีพ คือ โรงเรียนผู้สูงวัยองค์การบริหารส่วนตำบลนาจัก อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ กิจกรรมทำโคลนล้านนา และโรงเรียนผู้สูงวัยเทศบาลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่านทำดอกไม้จันทน์ แห่งละ 50 คน รวม 100 คน ในบทที่ 4 เป็นการสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 , 2 และที่ 3 คือ ศึกษากระบวนการจัดการอาหารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจริยธรรมของชุมชนในภาคกลางและ วิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลกระทบของอาหารพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในภาคกลาง โดยมีกระบวนการในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Research Action) ในพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่านและผลการวิจัย ดังนี้

4.1 ผลของการศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

4.2 ผลศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

4.3 ผลของการศึกษาพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

4.1.1 การศึกษาสภาพโดยทั่วของการออมในผู้สูงวัยจากเอกสาร ในด้านการส่งเสริมการออมของภาครัฐ พบว่า รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติ.หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ โดยมีรายละเอียดดังนี้¹

กองทุนการออมแห่งชาติ คืออะไร?

เป็นกองทุนการออมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรือเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก-รายย่อยออมเงิน เพื่อใช้ในอนาคตขึ้นวัย โดยรัฐจะจ่ายสมทบให้ส่วนหนึ่ง

ใครมีสิทธิ์สมัครได้บ้าง?

- 1 ผู้มีสัญชาติไทย อายุ 15-60 ปี
- 2 ไม่อยู่ในระบบบำนาญชราภาพหรือกองทุนอื่น
- 3 ไม่อยู่ในระบบบำนาญชราภาพหรือกองทุนอื่น

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

ต้องส่งเงินสะสมอย่างไร?

สมาชิกจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนไม่ต่ำกว่าครั้งละ 50 บาท และไม่เกินรวมกันแล้วต้องไม่เกิน 19,200 บาท/ปี

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

รัฐบาลจะสมทบเงินให้เท่าไร อย่างไร?

รัฐบาลจ่ายเงินสมทบตามระดับอายุของสมาชิก ดังนี้

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

อายุสมาชิก	อัตราเงินสมทบต่อปี (บาท)	ที่คำนวณดอกเบี้ยทบต้น
15-30 ปี	50%	ไม่เกิน 600 บาท/ปี
>30-50 ปี	80%	ไม่เกิน 960 บาท/ปี
>50 ปีขึ้นไป	100%	ไม่เกิน 1,200 บาท/ปี

▶ อัตราเงินสมทบอาจเป็นแบบลดหย่อนได้ตามที่กรมสรรพากรกำหนด และมีการพิจารณาเงินสมทบการจ่ายเงินชดเชยกรณีว่างงาน 5 ปี

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมาชิกมีสิทธิ์ได้รับเงินอย่างไรบ้าง?

- 1 อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์
- 2 ทุพพลภาพก่อนอายุครบ 60 ปี
- 3 ลาออกจากราชการ

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมาชิกมีสิทธิ์ได้รับเงินอย่างไรบ้าง?

- 1 อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์
- 2 ทุพพลภาพก่อนอายุครบ 60 ปี
- 3 ลาออกจากราชการ

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมาชิกมีสิทธิ์ได้รับเงินอย่างไรบ้าง?

- 1 อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์
- 2 ทุพพลภาพก่อนอายุครบ 60 ปี
- 3 ลาออกจากราชการ

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมาชิกมีสิทธิ์ได้รับเงินอย่างไรบ้าง?

- 1 อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์
- 2 ทุพพลภาพก่อนอายุครบ 60 ปี
- 3 ลาออกจากราชการ

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมัครสมาชิก

สมาชิกมีสิทธิ์ได้รับเงินอย่างไรบ้าง?

- 1 อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์
- 2 ทุพพลภาพก่อนอายุครบ 60 ปี
- 3 ลาออกจากราชการ

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ

www.kapook.com

1) กองทุนการออมแห่งชาติ คืออะไร

กองทุนการออมแห่งชาติ หรือ กอช. เป็นกองทุนการออมเพื่อวัยสูงอายุที่ให้สิทธิ์ประชาชน
สัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกระบบบัญชีรายบุคคล โดยกองทุนเป็นนิติบุคคล ไม่เป็นส่วนราชการหรือ
รัฐวิสาหกิจ เพราะปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีระบบการออมเพื่อการชราภาพที่ครอบคลุมภาคแรงงาน

¹ <https://money.kapook.com/view124571.html> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2561)

ทุกประเภทได้อย่างทั่วถึง ซึ่งยังมีแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่ได้รับความคุ้มครองเพื่อการชราภาพ และแรงงานเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะตกอยู่ในความยากจนในวัยสูงอายุ เพราะไม่มีช่องทางให้เข้าถึงเครื่องมือการออมเงินในขณะที่อยู่ในวัยทำงาน

ดังนั้นรัฐบาลจึงจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นช่องทางการออมขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของบำนาญ อันเป็นการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ

2) จุดประสงค์ของการก่อตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ

กองทุนการออมแห่งชาติ เป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำเหน็จบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้วซึ่งคาดว่าจะมีอยู่กว่า 30 ล้านคน ได้ออมเงินเพื่อใช้ในยามเกษียณโดยรัฐจะช่วยจ่ายสมทบให้ส่วนหนึ่ง และเมื่อผู้ออมมีอายุครบ 60 ปี ก็จะได้รับเงินบำนาญเป็นรายเดือนตลอดชีพ ถือเป็นการสร้างหลักประกันให้กับชีวิตในยามที่ไม่มีรายได้ประจำ และเป็นส่วนหนึ่งของการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

งานนี้ถึงแม้จะไม่ได้ทำอาชีพที่มีกองทุนบำเหน็จบำนาญมารองรับ แต่หลังจากกองทุนนี้จัดตั้งและมีผลบังคับใช้ รับรองว่าหลายคนประกอบอาชีพนอกระบบบำเหน็จบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบ ก็สามารถตั้งใจกันได้เลยว่าตนก็มีบำเหน็จบำนาญเช่นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ

3. กองทุนการออมแห่งชาติ 2558

คุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ

1. เป็นผู้มีสัญชาติไทย
2. อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ (เฉพาะในหนึ่งปีแรกที่ พ.ร.บ. มีผลบังคับใช้ อนุญาตให้ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป มีสิทธิ์สมัครเป็นสมาชิกได้ และกำหนดให้ผู้สมัครที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปมีสิทธิ์ออมกับกองทุนได้ 10 ปีนับจากวันที่เป็นสมาชิก ซึ่งจะทำให้ได้รับเงินสมทบจากรัฐอย่างเต็มที่ เช่น หากอายุ 55 ปี สมัครกองทุนในปีนี้ สามารถออมได้ 10 ปี จนถึงอายุ 65 ปี)
3. ไม่อยู่ในระบบบำเหน็จบำนาญภาครัฐหรือเอกชน และไม่อยู่ในกองทุนตามกฎหมายอื่นที่ได้รับเงินสมทบจากรัฐหรือนายจ้าง เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการกรุงเทพมหานคร, กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการส่วนท้องถิ่น, กองทุนประกันสังคม (ซึ่งส่งเงินเพื่อได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ), กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน เป็นต้น

4. กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 สมัครเข้าเป็นสมาชิกได้อย่างไร

ผู้ที่มีสิทธิ์สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนตามที่เงื่อนไขระบุไว้ สามารถสมัครสมาชิกและส่งเงินสะสมได้ที่ธนาคารออมสิน ธกส. และธนาคารกรุงไทย ทุกสาขา กองทุนการออมแห่งชาติ หลักฐานการสมัครมีอะไรบ้าง

หลักฐานการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ 2558 ใช้หลักฐานเพียงบัตรประชาชนอย่างเดียวเท่านั้น

5. กองทุนการออมแห่งชาติ 2558

การจ่ายเงินเข้ากองทุนการออมแห่งชาติ

หลัก ๆ มาจาก 2 ฝ่ายด้วยกัน คือ 1. สมาชิกจ่ายสะสม 2. รัฐบาลจ่ายสมทบ โดยมีอัตราดังนี้

1. สมาชิกจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนไม่ต่ำกว่าครั้งละ 50 บาท แต่เมื่อรวมกันแล้วในปีหนึ่ง ๆ ต้องไม่เกิน 13,200 บาท

2. เมื่อสมาชิกส่งเงินสะสม รัฐบาลจะจ่ายเงินสมทบให้ภายในสิ้นเดือนถัดไปตามระดับอายุของสมาชิก และเป็นอัตราส่วนกับจำนวนเงินสะสม โดยมีอัตราตามที่กำหนดในบัญชีเงินสมทบท้ายพระราชบัญญัติ และเมื่อรวมกันแล้วในปีหนึ่ง ๆ ต้องไม่เกินจำนวนเงินสมทบสูงสุดที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

1) สมาชิกที่อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี แต่ไม่เกิน 30 ปี ได้รับเงินสมทบร้อยละ 50 ของเงินที่สะสมเข้ากองทุน แต่ไม่เกินปีละ 600 บาท

2) สมาชิกที่อายุมากกว่า 30 ปี แต่ไม่เกิน 50 ปี ได้รับเงินสมทบร้อยละ 80 ของเงินที่สะสมเข้ากองทุน แต่ไม่เกินปีละ 960 บาท

3) สมาชิกที่อายุมากกว่า 50 ปี แต่ไม่เกิน 60 ปี ได้รับเงินสมทบร้อยละ 100 ของเงินที่สะสมเข้ากองทุน แต่ไม่เกินปีละ 1,200 บาท

โดยรัฐบาลจะคำนวณผลตอบแทนให้กับสมาชิก กอช. ทุกคน โดยคิดคำนวณอัตราผลประโยชน์ให้ไม่ต่ำกว่าดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 12 เดือน เฉลี่ยของธนาคารออมสิน ธกส. และธนาคารพาณิชย์ใหญ่อีก 5 แห่ง ดังนั้น สมาชิกจะมีสิทธิออมได้ไม่เกินปีละ 13,200 บาท

ตารางหลักเกณฑ์การจ่ายเงินสมทบให้แก่สมาชิก กอช.

อายุสมาชิก	อัตราเงินสมทบต่อเงินสะสม	เงินสมทบสูงสุดที่จะกำหนดโดยกฎกระทรวง
ไม่ต่ำกว่า 15 แต่ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ 50	600 บาท/ปี
มากกว่า 30 ปี แต่ไม่เกิน 50 ปี	ร้อยละ 80	960 บาท/ปี
มากกว่า 50 แต่ไม่เกิน 60 ปี	ร้อยละ 100	1200 บาท/ปี

6. กองทุนการออมแห่งชาติ 2558

ทั้งนี้ อัตราเงินสะสมอาจเปลี่ยนแปลงโดยคำนึงถึงสภาวะเศรษฐกิจ และจะมีการพิจารณาทบทวนการจ่ายเงินสมทบของรัฐบาลทุก 5 ปี

การส่งเงินเข้ากองทุนการออมแห่งชาติ สมาชิกไม่จำเป็นต้องส่งเงินสะสมทุกเดือน และไม่จำเป็นต้องส่งเงินจำนวนเท่ากันทุกเดือน

สมาชิก กอช. มีสิทธิที่จะได้รับเงินในกรณีดังต่อไปนี้

1. อายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ได้รับบำนาญรายเดือนตลอดชีวิต
2. ทพพลภาพก่อนอายุครบ 60 ปี ได้รับเงินสะสมและผลประโยชน์ของเงินสะสม ส่วนเงินสมทบและผลประโยชน์ของเงินสมทบจะได้รับเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์
3. ลาออกจากกองทุน ได้รับเงินสะสมและผลประโยชน์ของเงินสะสม
4. เสียชีวิต ได้รับเงินเท่าจำนวนเงินในบัญชีของแต่ละบุคคล

หลายคนคงได้ทราบกันไปแล้วว่า กองทุนการออมแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม และเป็นหลักประกันความเป็นอยู่ยามแก่ชรา เพราะในขณะนี้ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อีกทั้งผู้ที่ประกอบอาชีพนอกระบบบำนาญก็มีมาก ดังนั้นรัฐจึงอยากให้คน

ไทยมีหลักประกันในอนาคต นอกจากนั้นจากผลงานวิจัยเรื่อง² การวิเคราะห์รูปแบบการออมสำหรับวัยสูงอายุในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งได้วิเคราะห์รูปแบบการออมสำหรับวัยสูงอายุในประเทศไทยและต่างประเทศรวมทั้ง แนวนโยบาย แนวนโยบายที่เหมาะสมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงช่องทางการออม เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงชีพโดยไม่มีภาวะพึ่งพิงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ และลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผลการศึกษารูปแบบการออมในปัจจุบันของประเทศไทยตามกรอบแนวคิดของธนาคารโลก พบว่าประเทศไทยมีรูปแบบการออมครบทั้ง 5 เสาหลักซึ่งจำแนกตามรูปแบบการออมแบบให้เปล่า แบบบังคับ และแบบสมัครใจ และเมื่อวิเคราะห์ผลกระทบต่อผู้ออมทั้ง ความเพียงพอของเงินได้ การระการคลัง ความยั่งยืนของระบบการออม พบว่า ผลตอบแทนของการออมแต่ละแบบที่จัดสรรให้ผู้เกษียณอายุนั้น ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพหลังเกษียณ ยกเว้น ข้าราชการที่อยู่ในระบบบำนาญแบบเดิมและ กบข. ซึ่งมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพหลังเกษียณ ดังนั้นจึงทำให้ผู้เกษียณมีความเสี่ยงที่จะอยู่ในภาวะยากจน หากไม่มีการออมเพิ่มเติมในระหว่างวัยทำงาน รวมถึงบางกองทุนพบว่ามีโอกาสที่จะมีเงินไม่เพียงพอที่จะจ่ายผู้เกษียณอีกด้วย รวมถึงผลต่อภาระการคลังของรัฐที่เพิ่มขึ้น จากการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือผู้สูงอายุสำหรับบาง

รูปแบบการออม โดยคาดว่าภาระงบประมาณด้านสวัสดิการชราภาพจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และประมาณการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2558 ต้องใช้งบประมาณ 3.18 แสนล้านบาท ประกอบกับเมื่อพิจารณาความยั่งยืนของกองทุนการออมกลับพบว่า ประเทศไทยมีดัชนีความยั่งยืนของระบบบำนาญ (The Allianz Pension Sustainability Index: PSI) ในอันดับที่ต่ำที่สุดของเอเชียและของโลกจาก 50 ประเทศอีกด้วย ผลการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการออมของต่างประเทศ พบว่า ประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศมาเลเซีย จะประสบปัญหาเช่นเดียวกับประเทศไทย คือ การที่มีประชากรอยู่นอกกระบบทำให้สามารถสร้างความคุ้มครองคนกลุ่มเล็กเท่านั้น และรูปแบบบริหารจัดการระบบออมในประเทศที่ประสบความสำเร็จ มักจะกำหนดเป็นแบบ Multi-pillar pension system เพื่อให้สามารถจัดสรรเงินได้อย่างครอบคลุม แรงงาน ความเพียงพอของเงินได้หลังเกษียณ และความยั่งยืนของกองทุน

สรุปสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบนรัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ เป็นนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม โดยการสะสมเงินวันละเล็กละน้อยเพื่อให้มีบำนาญใช้ในวันข้างหน้าในยามที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์และระเบียบการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติชัดเจน แต่ในภาคปฏิบัติในการลงพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ประชาชนทั่วไปและผู้เกษียณ

² อนพัทธ์ หนองคู.พศ.และคณะ. ประจำปีสาขาวิชาการเงินและการธนาคารหัวหน้าสาขาวิชาการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุมผลงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบการออมสำหรับวัยสูงอายุในประเทศไทยและต่างประเทศ จากวารสารวิชาการบริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำปีเดือนมกราคม - มิถุนายน 2559.

จำนวนมากยังไม่ได้รับข้อมูลนี้และยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติ ดังนั้นภาครัฐต้องทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและติดตามผลงานเป็นระยะของการทำงานและครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศด้วย

4.1.2 การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือ

ตอนบน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ พบว่า ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป) ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาวการกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมสำหรับการเปลี่ยนและพัฒนา จึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับต้น และเป็นไปตาม แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564)³ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน โดยสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุรัฐบาลได้ให้ความสำคัญและดูแลกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งถูกบรรจุไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมาย ตามมาตรา 11 ข้อที่ 3 คือได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550⁴ ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของคนชาวไทย

- มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

- มาตรา 53 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบัน

³ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ.(กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์,2543),หน้า 1-3.

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 .

ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

- มาตรา 84 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

(4) จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยาม9ราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง(สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์,ออนไลน์)

นอกจากนั้น พบว่า สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ได้สำรวจ เรื่อง “การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามแนวทางพระราชรัฐ” ทำการสำรวจระหว่างวันที่ 1 - 30 เมษายน 2560 จากผลการสำรวจ ความคิดเห็นต่อประเด็นที่รัฐบาลควรเร่งดำเนินการนโยบายประชารัฐด้านผู้สูงอายุ พบว่า อันดับหนึ่ง เป็นการเตรียมความพร้อมประชากรเข้าสู่สังคมวัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ อันดับสอง เป็นเรื่องของการพัฒนาระบบมาตรฐานการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงวัยในภาวะพึ่งพิง อันดับสาม คือรัฐต้องส่งเสริมและขยายโอกาสการทำงานผู้สูงวัย อันดับสี่ การปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม สะดวกปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุโดยบูรณาการร่วมกับการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับคนพิการ และอันดับห้า จัดทำมาตรฐานศูนย์ดูแลผู้สูงวัย (Health & Welfare) เพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาอาชีพผู้สูงวัย ผลของการสำรวจ พบว่า ประชาชนผู้สูงวัยต้องการให้รัฐบาลประชาสัมพันธ์ ให้มากในหลายๆช่องทางเกี่ยวกับนโยบายประชารัฐด้านผู้สูงวัย รัฐบาลควรใช้ช่องทางโทรทัศน์ ในการประชาสัมพันธ์นโยบายประชารัฐด้านผู้สูงวัย สื่อสังคมออนไลน์ ส่วนในด้านความประสงค์ของประชาชนในการทำงานเมื่ออยู่ในวัยผู้สูงวัย กรณีมีผู้จ้างงานเปิดโอกาสให้เข้าทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่ ระบุว่า มีความประสงค์ที่จะทำงานเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงวัย หากมีผู้ว่าจ้างเปิดโอกาสให้เข้าทำงาน ด้านรูปแบบการทำงานของผู้สูงวัยในกรณีอยากมีรายได้เพิ่ม พบว่า ด้านเวลา ประชาชนส่วนใหญ่ ต้องการทำงานบางเวลา (Part time) และต้องการทำงานเต็มเวลา (Full time) และอยากทำงานที่บ้านสำหรับด้านลักษณะงานลักษณะงานแบบกลุ่มอาชีพคหกรรม/หัตถกรรม/ศิลปกรรม อาชีพอิสระ เช่น รับจ้างทั่วไป,ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรรม ในลักษณะของการจัดหางานให้ผู้สูงวัย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ต้องการให้รัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพ และรัฐควรจัดสรรตำแหน่งงานให้ผู้สูงวัย รัฐควรติดต่อกับหน่วยงานธุรกิจให้ สำหรับหน่วยงานที่ต้องการให้มีบทบาทต่อการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ ประชาชนส่วนใหญ่ ระบุว่า มีความต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงวัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง องค์กรพัฒนาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานภาคเอกชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มูลนิธิ เป็นต้น

จากผลการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) โดยรวม พบว่า ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้วัยอย่างแท้จริงที่มีอยู่ทุกภาคและมีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นดังนั้นผู้สูงวัยจึงแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มผู้สูงวัยที่มีรายได้ประจำ(เงินเดือนจากเงินบำนาญ) กลุ่มนี้จะมีการวางแผนและการเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างรอบคอบไม่ลำบาก

ในเรื่องรายได้และได้รับการดูแลจากครอบครัวค่อนข้างดี ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงวัยที่ไม่มีรายได้ประจำ (เงินเดือน) เป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศที่ยังต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ ถึงแม้ว่าจะมีครอบครัวดูแล แต่ก็ยังไม่เพียงพอและผู้สูงวัยบางคนบางครอบครัวยังต้องหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวอยู่ ได้รับรัฐสวัสดิการอยู่บ้างแต่ไม่เพียงพอ กลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มใหญ่ที่รัฐต้องให้ดูแลการมีงานทำตามกำลังของวัยที่ถดถอยลง เป็นกลุ่มที่ต้องเตรียมความพร้อมมาก ต้องการงานโดยให้รัฐบาลช่วยจัดทำให้ ควรมีการประชาสัมพันธ์ทุกช่องทางให้ผู้สูงวัยได้รับทราบเกี่ยวกับแหล่งงานที่มียังมีการจ้างงานจากนายจ้าง และเปิดโอกาสให้ทำงาน รูปแบบของงานก็คือ ต้องการงานบางเวลา (Part time) และต้องการงานเต็มเวลา (Full time) และอยากทำงานที่บ้านประเภทของงานหรือลักษณะงานลักษณะงานแบบกลุ่มอาชีพคหกรรม/หัตถกรรม/ศิลปกรรม อาชีพอิสระ หน่วยงานที่ผู้สูงอายุต้องการให้ดูแล คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงแรงงาน ฯลฯ สรุปแล้วผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัยยังต้องการให้รัฐบาลดูแลการจัดหาอาชีพและตำแหน่งงาน

สรุปการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า ภาครัฐได้ให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยมากโดยจำนวนผู้สูงวัยในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงวัย (Population Aging)” จึงมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกันมั่นคงสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยในมาตราที่ 40 มาตราที่ 53 มาตราที่ 80 และมาตราที่ 84 ตามลำดับและจากผลการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” พบว่า ผู้สูงวัยจำนวนมากยังต้องการงานเพื่อความอยู่รอดในชีวิตประจำวันและเพื่อความอยู่รอดที่จะอยู่ในสังคมอีกจำนวนมาก ต้องการงานบางเวลา (Part time) และต้องการงานเต็มเวลา (Full time) และอยากทำงานที่บ้านประเภทของงานหรือลักษณะงานลักษณะงานแบบกลุ่มอาชีพคหกรรม/หัตถกรรม/ศิลปกรรม อาชีพอิสระ รวมถึงต้องการให้ภาครัฐดูแลมากที่สุด คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเป็นเบื้องต้น ถัดมาเป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมแรงงานตามลำดับ

4.2 ผลศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ที่กำหนดในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

4.2.1 ในพื้นที่จังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงวัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2561 ข้อมูลเชิงเอกสาร พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร

อำเภอเมืองจังหวัดแพร่กับบทบาทการส่งเสริมผู้สูงวัยในการออมและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงวัย ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงวัยขึ้น นายชวลิต บทกลอน⁵ กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุกองการบริหารส่วนตำบลนาจักรได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช 2559 และได้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงวัย ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงวัย เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงวัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงวัยสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงวัยให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป ซึ่งผู้สูงวัยจะได้รับประโยชน์ ด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายมีความกระฉับกระเฉงช่วยเหลือความเสื่อมถอยของร่างกาย ด้านจิตใจ การทำงานช่วยให้ผู้สูงวัยเห็นคุณค่าในตนเองมีศักดิ์ศรีไม่เป็นภาระของลูกหลานและด้านความมั่นคงช่วยให้ผู้สูงวัยมีรายได้ในการดูแลตนเองทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วยรวมถึงด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกัน และคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม โรงเรียนผู้สูงวัยเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนผู้สูงวัยเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน จากการเปิดโรงเรียนผู้สูงวัย พบว่า มีนักเรียนผู้สูงวัย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มข้าราชการบำนาญ 10 คน กลุ่มผู้สูงวัยทั่วไปไม่มีรายได้ประจำเป็นกลุ่มที่ยังต้องการมีงานทำและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวที่จำเป็นต่อการเลี้ยงชีพ

นางชัยญพัชร แสงโรจน์⁶ กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงวัยตำบลนาจักรได้ส่งเสริมการออมในกลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยโดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักการดำรงชีพแบบประหยัดและนักเรียนผู้สูงวัยตำบลนาจักรมาจากพื้นที่ในตำบลนาจักรจำนวน 9 หมู่บ้านยังมีความต้องการทำงานเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว โรงเรียนผู้สูงวัยตำบลนาจักรได้จัดกิจกรรมเชิงส่งเสริมอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากและเป็นกิจกรรมอาชีพที่สามารถทำที่บ้านได้ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน ข้างแต่น ข้าวแคบ การจักสาน การจัดตุ่ง การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ การทำตุ่งกระดาษ โดยมีวิทยากรอาสาสมัครมาช่วยสอนเป็นบุคลากรในพื้นที่ที่มีพื้นความรู้ในงานอาชีพ การทำตุ่งกระดาษหรือตุ่งไส้หมูจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีแพร่ ที่สามารถนำมาใช้ได้ เทศกาลสงกรานต์และใช้ตกแต่งอาคารสถานที่เชิงวัฒนธรรมได้ และได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงวัยเป็นอย่างดี

⁵ นายชวลิต บทกลอนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

⁶ นางชัยญพัชร แสงโรจน์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

รูปที่ 1 กิจกรรมการทำตุ๊กตาหรือตุ้งไล่หนูของนักเรียนผู้สูงอายุ

กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ได้รับความสนใจและลงทุนไม่มากอีกที่ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงอายุและสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ คือ การขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่น และข้าวแคบ ข้าวพุ้น (ทางเหนือเรียกข้าวปุ้น) เป็นชนิดขนมและอาหารที่ยอมรับประทานกันในห้องถิ่นในทุกเทศกาลของท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนวัฒนธรรมประเพณีและขายได้มีนักเรียนผู้สูงอายุรุ่นที่ 1 นำไปต่อยอดได้ สามารถเป็นอาชีพในครอบครัวได้ คือ นางบัวจันทร์ สุจริต อายุ 72 ปี ด้วยการทำข้าวแต่นและข้าวแคบ ซึ่งมีพื้นฐานของการทำข้าวแต่นข้าวแคบมาก่อนแล้ว

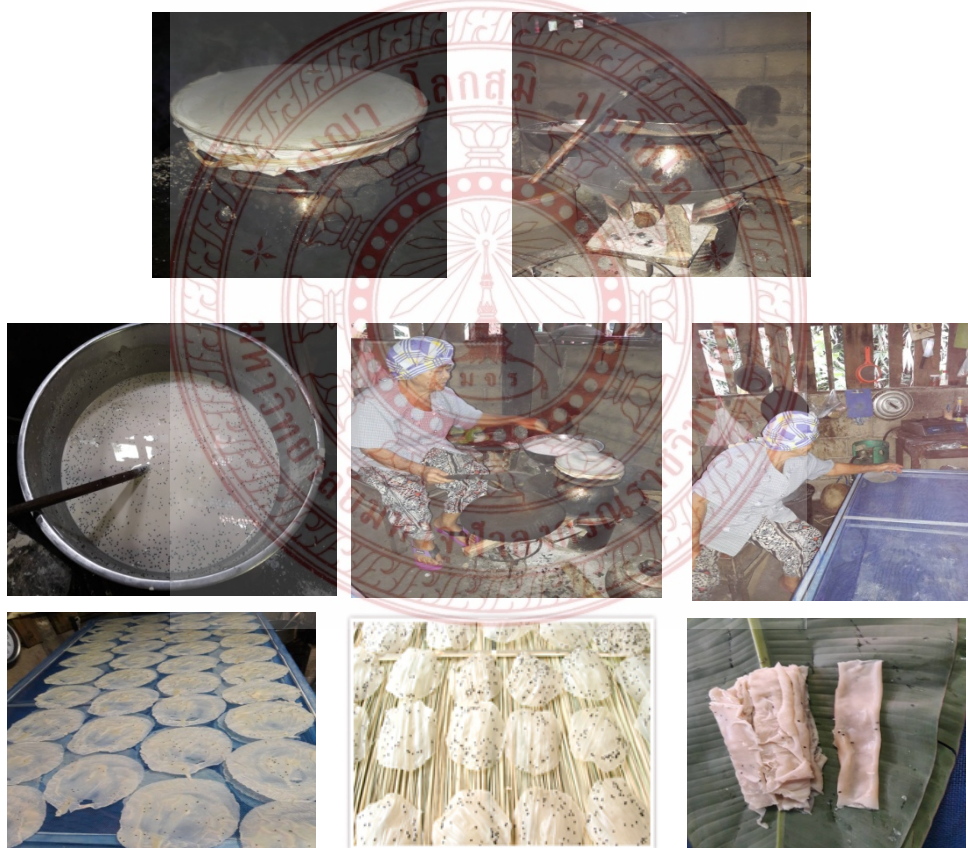
นางบัวจันทร์ สุจริต⁷กล่าวว่า ข้าวแคบ ข้าวแต่น เป็นอาหารว่างชนิดหนึ่งของทางภาคเหนือ สามารถทำขายได้ตลอดทั้งปีช่วงที่ดีที่สุด คือ นิยมทำเก็บไว้รับประทานในงานเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลปีใหม่เมือง เทศกาลสงกรานต์และช่วงประเพณีงานบวชของท้องถิ่นภาคเหนือ ระยะเวลาตั้งแต่มีนาคมถึงเดือนมิถุนายน ก่อนเข้าพรรษา และการทำข้าวแคบ เป็นการนำเอาแผ่นแป้งไปตากแดดให้แห้ง ทำให้สุกโดยปิ้งหรือทอด ทำได้ดีในช่วงฤดูร้อนและฤดูหนาวเพราะต้องใช้แสงแดดตากแห้ง ผลพลอยได้ที่มาพร้อมข้าวแคบ คือข้าวพุ้นหรือข้าวปุ้น ซึ่งสามารถขายได้หน้าเตาช่วงเวลาสั้นๆตอนเช้าโดยไม่ต้องตากแห้งนิยมรับประทานเป็นของว่างตอนเช้า เป็นอาชีพเสริมที่ลงทุนไม่มากแต่ต้องอาศัย

⁷ นางบัวจันทร์ สุจริตนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่ ผู้ประกอบอาชีพทำข้าวแต่นและข้าวแคบ.

ความมานะอดทนและขยันในการผลิต สามารถเลี้ยงตัวและครอบครัวได้แบบพอเพียงและเป็น
อุตสาหกรรมเล็กๆในครอบครัวทำได้ตลอดทั้งปีและเป็นส่วนหนึ่งของ OTOP นวัตกรรมชุมชน

รูปที่ 2 การทำข้าวแต๋น

รูปที่ 3 กระบวนการทำข้าวแคบ

ข้าวแคบส่วนผสมข้าวแคบ

1. ข้าวสารเหนียว	1	ลิตร
2. งา	3	ช้อนโต๊ะ
3.เกลือป่น	1	ช้อนโต๊ะ

วิธีทำข้าวแคบ

1. ล้างข้าวสารเหนียวให้สะอาด แช่ไว้ 1 คืน
2. ล้างข้าวสารเหนียวที่แช่แล้วอีกครั้งหนึ่ง และนำมาโม่ด้วยโม่หิน จะได้แป้งสำหรับทำข้าวแคบ
3. ผสมงาดำและเกลือลงในน้ำแป้ง คนให้เกลือละลาย
4. คลุมหม้อด้วยผ้าขาวบาง ตั้งน้ำให้เดือด ละเลงแป้งลงบนผ้าเป็นแผ่นวงกลม
5. พอแป้งสุก ใช้ไม้พายซ้อนขึ้น
6. วางแป้งลงบนแผ่นหญ้าคา ทำต่อเรื่อยๆ จนเต็ม
7. ตากแดดให้แห้ง ประมาณ 2 วัน
8. ย่างแผ่นแป้งกับเตาถ่านจนเหลืองทั่ว

คุณค่าทางโภชนาการของส่วนผสมข้าวแคบ

งา มีสรรพคุณหลากหลายเช่น ช่วยเพิ่มพลังงานและความแข็งแรงของร่างกาย ช่วยในการเผาผลาญและสลายไขมัน ลดความอ้วน ช่วยลดการดูดซึมและการสังเคราะห์คอเลสเตอรอล อีกทั้งยังช่วยป้องกันหลอดเลือดแข็งตัว

นางบัวจันทร์ สุจริต กล่าวว่าอาชีพทำข้าวแคบ ข้าวแคบ ข้าวปุ้น เป็นอาชีพที่พอเลี้ยงชีพได้โดยอยู่แบบพอเพียง ข้อดี คือ ได้ทำงานอยู่ที่บ้านสมาชิกในบ้านช่วยกันไม่ต้องจ้างแรงงาน สิ่งที่ได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในชุมชนและกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันและยังได้ขายของที่ผลิตในกลุ่มเดียวกันด้วยทุกอาทิตย์ โรงเรียนผู้สูงอายุยังได้ให้ความรู้เบื้องต้นในการพัฒนาการทำข้าวแคบ ข้าวปุ้น เกี่ยวกับการบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจถูกใจผู้ซื้อแต่มีข้อจำกัดผลิตได้ไม่มากเพราะร่างกายอยู่ในช่วงถดถอยและกำลังทยอยลดให้ลูกหลานได้สืบทอด ซึ่งได้รับความสนใจน้อยอยู่กว่าอาชีพนี้จะเลือนหายไปในวันข้างหน้าเป็นอาชีพที่ต้องใช้เวลาและความอดทนในการทำปัจจุบันมีความพึงพอใจที่ได้ทำได้อยู่บ้านพร้อมลูกหลาน ผลิตขายส่วนใหญ่ในชุมชนโดยหนึ่งอาทิตย์จะทำ 5 วันหยุดวันเสาร์อาทิตย์จากการลงทุนวันละ 600 บาท รายได้โดยเฉลี่ยต่อวันจากต้นทุนหักค่าใช้จ่ายแล้วประมาณวันละ 200-250 บาท อาทิตย์ละ 1,250 บาท 4 อาทิตย์มีรายได้เฉลี่ย 5,000 บาท ถือว่าสามารถเลี้ยงชีพแบบพอเพียงได้ในชุมชน

นายวิชา พริ้งเพิล⁸ กล่าวว่า นักเรียนผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มข้าราชการที่เกษียณอายุมีรายได้หลักจากเงินบำนาญกลุ่มนี้จึงไม่มีความจำเป็นที่จะฝึกอาชีพเพียงแต่มาเรียนเพื่อทำกิจกรรมภาคสังคมและนันทนาการ และกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปที่ยังต้องการอาชีพและการสร้างรายได้ ถึงแม้มีบุตรหลานเลี้ยงดูแต่ยังไม่เพียงพอ โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ในขณะเดียวกันมีการส่งเสริมอาชีพขั้นพื้นฐานโดยความร่วมมือจาก กลุ่มงานกองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ปัญหาอุปสรรคของการส่งเสริมอาชีพของนักเรียนผู้สูงอายุ คือ เงินทุน การตลาดมีพื้นที่จำกัด สินค้าที่ผลิตเป็นสิ่งที่มียู่ในท้องถิ่น ซึ่งแต่ละหมู่บ้านผลิตคล้ายกันและ

⁸นายวิชา พริ้งเพิลครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.

กำลังซื้อของผู้บริโภคมีน้อย ผลิตแล้วขายไม่ได้ เป็นปัญหาต่อการออมและการส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืน โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างภูมิคุ้มกันทางกายและทางใจให้กับนักเรียนผู้สูงอายุ เดือนละ 1 ครั้งโดยจัดกิจกรรมการนั่งสมาธิที่วัดนาจักรโดยพระครูอนุคุณธรรมวงศ์ เจ้าอาวาสวัดนาจักร เพื่อเป็นการผ่อนคลายทางใจไม่ให้เกิดความเครียดต่อภาวะการดำรงชีพในปัจจุบัน

นางเกสิณี คงประจักษ์⁹ กล่าวว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรได้สนองงานภาครัฐในกลุ่มของกองการศึกษา คือ โรงเรียนผู้สูงอายุจำนวนนักเรียนผู้สูงอายุกว่าร้อยละ 80 ยังพึ่งพิงเงินเดือนผู้สูงอายุเป็นหลักและมีรายได้ต่ำไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การออมได้ นักเรียนผู้สูงอายุต่างมีอาชีพดั้งเดิมของครอบครัว คือ ทำนา ทำสวน ค่าขาย แต่ยังมีความต้องการให้โรงเรียนผู้สูงอายุจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพระยะสั้นเพื่อที่จะไปพัฒนาอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวโดยได้รับความอนุเคราะห์ฝึกอบรมจากครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล วัดในตำบลนาจักร อาชีพที่ส่งเสริม เช่น ทำขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้านยำขนุน แหนมหมู ทำตุง ทำน้ำหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ ยาหม่อง ฯลฯ พบปัญหาเมื่อผลิตจริงแล้ว คือ ขาดเงินทุน สินค้าที่ผลิตเป็นสิ่งที่ไม่มีในท้องถิ่นขายไม่ได้ส่วนใหญ่จะซื้อขายในกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน ยังไม่มีตลาดรองรับสินค้าที่ผลิตอย่างถาวร ปัญหาอีกประการหนึ่งต่อการส่งเสริมอาชีพ คือ การอยู่ในวัยที่ถดถอยและปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุทำให้ทำงานได้ไม่เต็มที่และไม่ต่อเนื่อง

นางประมวล เตียนจักร¹⁰ อายุ 70 ปี กล่าวว่ามาเป็นนักเรียนผู้สูงวัยรุ่นที่สองมีอาชีพทำนาและค้าขายมาเป็นนักเรียนผู้สูงวัยเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาชีวิตและครอบครัว และได้รับความรู้ต่างๆที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดสอนและอบรมในกิจกรรมอาชีพ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ตีมาก พบว่า เวลาจะผลิตอาหารหรือขนมที่ได้เรียนรู้ขายจริงๆแล้วขายไม่ค่อยได้ ยังไม่มีเงินทุนสนับสนุนอย่างจริงจัง ขนมพื้นบ้านที่ผลิต เช่น ข้าวต้มมัด ขนมเทียน ขนมแดงไทย ขนมกล้วย มักนิยมรับประทานในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เด็กสมัยใหม่ไม่นิยมรับประทาน จึงขายได้พอเลี้ยงชีพและออมได้เพียงเล็กน้อยกับธนาคารหมู่บ้านที่รับฝากเงินออมได้ตั้ง 100 บาทขึ้นไป

นางน้อย นาจักร¹¹กล่าวว่า ได้มาเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุและเป็นนักเรียนผู้สูงวัย วัย 82 ปี ที่มาเรียนเพราะต้องการมาพัฒนากายและพัฒนาใจ อยู่บ้านมีลูกหลานดูแลแล้วไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆแล้ว สิ่งที่ได้รับจากโรงเรียน คือ การได้พบเพื่อนผู้สูงวัยด้วยกันได้แลกเปลี่ยนกิจกรรมในชีวิตประจำวันด้วยกัน ส่วนการออมได้ทำประกันชีวิตโดยลูกหลานดูแล

⁹ นางเกสิณี คงประจักษ์นักวิชาการ กองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่.

¹⁰ นางประมวล เตียนจักรนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่.

¹¹ นางน้อย นาจักรนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่.

นางสาวทัศนพร พริงเพลิต¹² อายุ 66 ปี ข้าราชการบำนาญ กล่าวว่า มาเป็นนักเรียนผู้สูงวัย เพราะอยู่บ้านไม่มีภาระใดๆอยากออกมาพบเพื่อนวัยเดียวกันไม่มีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ และสามารถช่วยเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนผู้สูงวัยโดยไม่รับค่าตอบแทนไม่ประกอบอาชีพใดๆแล้ว ส่วนการออมได้ดำเนินการตามกลไกของระบบราชการเศรษฐกิจมีความมั่นคงในครอบครัว

สรุปผลในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงวัยองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า มีการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณลักษณะด้านกายเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและส่งเสริมการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ส่วนใหญ่มาคือนักเรียนผู้สูงวัยเพราะเหงาอยู่บ้านลำพัง ลูกหลานออกไปทำงานและอยากเข้าร่วมกิจกรรมพบผู้สูงวัยด้วยกัน นักเรียนผู้สูงวัยมีสองกลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการบำนาญที่มีรายได้ประจำไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ กลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยที่ไม่มีรายได้ประจำดำรงชีพจากการดูแลของลูกหลานและค้าขายเล็กน้อยทำการเกษตรเป็นหลัก ส่วนการออมได้รับการแนะนำการออมด้วยการทำประกันชีวิต และออมกับธนาคารหมูซึ่งสามารถออมได้ตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไป และกองทุนวันละ 1 บาทของภาครัฐ การพัฒนาอาชีพมีหลากหลายที่เป็นอาชีพของท้องถิ่น มีนักเรียนผู้สูงวัยเพียง 1 ท่านที่สามารถต่อยอดจากการร่วมกิจกรรมการพัฒนาอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุก่อนการบริหารส่วนตำบลนาจักร คือ ป้าบัวจันทร์ สุจริต ที่สามารถทำข้าวแต่น ข้าวแคบข้าวปุ้น เป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้

4.2.1 ในพื้นที่จังหวัดน่านโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2561 ข้อมูลเชิงเอกสาร พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์¹³ ตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงวัย ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงวัยเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงวัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจส่งเสริมให้ผู้สูงวัยสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมเสริมสร้างศักยภาพคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงวัยให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไปผ่านการบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก ประกอบซึ่งครอบคลุมโรงเรียนผู้สูงวัยทั่วประเทศ

- กลุ่ม ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงวัยให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำคณะทำงาน และกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้อาจมีกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงวัย การต่อยอดจาก

¹² นางสาวทัศนพร พริงเพลิตนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่.

¹³ เอกสารอัดสำเนาการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 2560.

กลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสมาชิก อาทิ มีสัญลักษณ์โรงเรียนผู้สูงวัยมีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงวัย เป็นต้น

- กรรมการ ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

- กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็นและพัฒนาต่อยอดได้

- กิจกรรม ในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนหรือการรวมกลุ่ม ออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี”

- กองทุน การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่ม อาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเองการเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานแหล่งทุนต่าง ๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม งบประมาณไม่ใช่หัวใจของการขับเคลื่อนงานได้เท่ากับการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะที่จะสร้างสรรค์สวัสดิการทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ

นางอวยพร เทพเสนา¹⁴ กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุจำนวน 76 คนที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 60-85 ปี มีนักเรียนชาย 7 คนนอกนั้นเป็นนักเรียนหญิง จาก 7 หมู่บ้านแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีรายได้ประจำข้าราชการบำนาญ กลุ่มที่ไม่มีรายได้ประจำนอกจากรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 600 บาท ขึ้นไปตามเกณฑ์ของอายุและมีลูกหลานจนเจืออยู่ กลุ่มที่ไม่มีรายได้ประจำจึงเป็นกลุ่มที่ยังต้องการการมีงานทำอยู่มาก เมื่อไม่มีรายได้ประจำจึงส่งผลต่อการออมค่อนข้างมาก โดยหลักการเทศบาลตำบลศรีสะเกษได้แนะนำการออมแก่นักเรียนผู้สูงอายุด้วยการทำประกันชีวิตกับบริษัทประกันชีวิตโดยนักเรียนผู้สูงอายุจ่ายเองและลูกหลานเป็นผู้จ่ายเงินประกันให้ เพื่อบริษัทประกันชีวิตในวันหน้า และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ เน้นในกิจกรรมที่พัฒนาใจและกาย คือ กิจกรรมด้านนันทนาการ พัฒนากาย การศึกษานอกสถานที่ เน้นหลักการทำความดีมีจิตอาสาให้สอดคล้องกับระเบียบการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุการบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี” ส่วนงาน

¹⁴ นางอวยพร เทพเสนานายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

อาชีพที่ส่งเสริมให้กับนักเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านมา ประกอบด้วย การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน และส่วนใหญ่นักเรียนผู้สูงอายุมีลักษณะของการมาเรียนรู้เท่านั้นไม่สามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ มีเพียงกิจกรรมที่รวมกลุ่มกันคือทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ คือ ดอกไม้จันทน์ ที่ใช้ในชุมชนแต่ไม่มีการซื้อขายเป็นลักษณะของงานกิจกรรมจิตอาสาเท่านั้น

นายสนั่น จันทรผิง¹⁵ กล่าวว่า เทศบาลตำบลศรีสะเกษ ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางด้านการเกษตรปลูกข้าว ปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว ปลูกข้าวโพด มีรายได้พอเลี้ยงชีพ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ ได้จัดกิจกรรมฝึกอาชีพขั้นพื้นฐานและสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ เป็นงานอาชีพที่ไม่หนักเหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุเน้นการทำงานที่บ้าน โดยมีวิทยากรจิตอาสาให้ความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ในอำเภอนาน้อย เช่น ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล กศ.น. อำเภอนาน้อย สาธารณสุข อาชีพที่ส่งเสริม การทำดอกไม้แห้ง ปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ จักสาน ทอผ้า ส่งเสริมการออมกับธนาคารหมู่บ้าน การประกันชีวิต นักเรียนผู้สูงอายุมีรายได้จากลูกหลาน เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ

นายจิระพัฒน์ อะทะโน¹⁶ กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของภาครัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งอยู่ตามลำพังและได้ฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับวัย อยู่ในกลุ่มงานสำนักปลัดเทศบาลโดยการบริหารจัดการของนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี นักพัฒนาชุมชน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดน่าน โรงพยาบาลส่งเสริมอาชีพประจำตำบล โรงเรียนผู้สูงอายุเปิดเรียนทุกวันพฤหัสบดี มีกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านอาชีพ คือ การจักสาน การเพาะปลูก การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำยาหม่อง มีกิจกรรมศึกษาดูงานอาชีวนอกสถานที่เทอมละ 1 ครั้ง มีหน่วยงานในพื้นที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านอาชีพแก่นักเรียนผู้สูงอายุ คือ ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล กศ.น. อำเภอนาน้อย สาธารณสุข หลังจากฝึกอบรมอาชีพไปแล้ว พบว่า นักเรียนผู้สูงอายุขาดแคลนงบประมาณ และด้วยวัยที่ถดถอยผลิตได้ไม่มากและไม่มีตลาดรองรับซื้อขายกันเองในชุมชน จึงส่งผลกระทบต่อารออมที่ไม่สม่ำเสมอ เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีแหล่งการออมของชุมชนทุกหมู่บ้านคือ ธนาคารหมู่บ้านและแนะนำการออมด้วยการประกันชีวิต อุปสรรคและปัญหาในการส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ คือ กำลังที่ถดถอยของผู้สูงวัย เนื่องจากมีทัศนคติว่าผู้สูงอายุควรได้รับการพักผ่อน ไม่ควรทำงานหนัก และขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการรับสิทธิประกันสังคมหากมีการขยายอายุการทำงานและการเจ็บป่วยของผู้สูงที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้งจึงเกิดความไม่ต่อเนื่อง ขาดงบประมาณ กำลังของบุคลากรไม่เพียงพอให้นักเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาเรียนเพื่อพบกลุ่ม พบเพื่อนและเพื่อเรียนรู้การทำกิจกรรมสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

¹⁵ นายสนั่น จันทรผิงรองนายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

¹⁶ นายจิระพัฒน์ อะทะโนนักพัฒนาการชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

นางจันทร์ แก้วภิรมย์¹⁷ อายุ 86 ปี กล่าวว่า มาเป็นนักเรียนเพราะอยู่บ้านเหงาหลุหลานไปทำงานหุและต่ายังด้อยสามารถร่วมกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้แรงกายมาก มาโรงเรียนทำให้สุขภาพจิตดีได้พูดคุยกับกลุ่มช่วงวัยเดียวกันและได้รับดูแลในเรื่องของสุขภาพมีความสุขมีเพื่อนเยอะยิ้มแย้มแจ่มใส ส่วนอาชีพต่างๆไม่ได้ทำแล้วมีลูกหลานดูแลรวมถึงการออมโดยลูกหลานเป็นผู้จัดทำประกันชีวิตให้แล้ว

นางคำหล้า เสนณะ¹⁸ อายุ 60 ปี กล่าวว่า ปกติมีอาชีพทำนาทำสวนมาเป็นนักเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลศรีสะเกษ เป็นปีที่ 2 ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยการทำกิจกรรมต่างๆได้พบเพื่อนผู้สูงวัยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สิ่งที่ได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ คือ ในด้านอาชีพได้รับการพัฒนาอาชีพเบื้องต้นที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ด้านการเกษตรการปลูกพืชผัก การทำปุ๋ย การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้จันทน์ อาชีพที่นำไปพัฒนาต่อได้คือการเกษตรปลูกพืชผักในครัวเรือน เพราะมีอาชีพทำนาอยู่แล้ว โดยนำความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยและการปลูกผักเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือน เป็นผักที่มีอายุสั้นและผักตามฤดูกาล เช่น ผักกาดเขียว ผักกวางตุ้ง ผักชี สามารถเก็บขายได้พอเลี้ยงชีพตามฤดูกาล ส่วนการทอผ้าเป็นอาชีพที่ต้องใช้เงินทุนมากไม่สามารถทำได้ ส่วนการออมทางโรงเรียนได้แนะนำการทำประกันชีวิต การออมกับธนาคารหมู่บ้านที่รับฝากตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไปตามสภาพความเป็นอยู่ของรายได้ในท้องถิ่นและผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับเบี้ยยังชีพตามเกณฑ์อายุซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงชีพ นักเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพดั้งเดิมของท้องถิ่นมีลูกหลานช่วยด้านแรงงานและแรงทรัพย์

นางคำน้อย เสนณะ¹⁹ อายุ 65 ปี อาชีพขายของชำ เป็นนักเรียนผู้สูงอายุเป็นปีที่ 2 โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ ได้พัฒนางานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ด้านการเกษตรการปลูกพืชผัก การทำปุ๋ย การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้จันทน์ และใช้หน้าบ้านเป็นสถานที่รับพืชผักในท้องถิ่นของนักเรียนผู้สูงอายุสำหรับวางขายตามฤดูกาล นักเรียนผู้สูงอายุดั้งเดิมทำอาชีพเกษตรปลูกพืชผักขายกันในชุมชน ได้รับการพัฒนาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเกี่ยวกับการปลูกผัก การใช้ปุ๋ยอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมี ส่วนการออมมีเพียงเล็กน้อยบางเดือนก็ไม่ได้ออมกับธนาคารหมู่บ้านเพราะรายรับไม่เพียงพอ

สรุปผลกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัยเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า ได้สร้างเสริมกิจกรรมต่างๆแก่นักเรียนผู้สูงอายุ นักเรียนมีสองกลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการบำนาญที่มีรายได้ประจำไม่มีความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ในครอบครัวรวมถึงการออมที่มั่นคงแล้วตามกลไกของข้าราชการ และกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุที่ไม่มีราย

¹⁷นางจันทร์ แก้วภิรมย์ นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

¹⁸ นางคำหล้า เสนณะนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

¹⁹ นางคำน้อย เสนณะนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน.

ประจำดำรงชีพจากการดูแลของลูกหลาน จากการลงพื้นที่ พบว่า กิจกรรมทั้งสองแห่งของโรงเรียน ผู้สูงอายุที่แพร่และน่านมีลักษณะเหมือนกันไม่แตกต่าง นักเรียนผู้สูงอายุที่จังหวัดน่านทำการเกษตรเป็นหลัก ส่วนการออมจะมีสภาพการณ์ออมที่ต่ำ สิ่งที่เป็นอยู่ของการออมคือลูกหลานดำเนินการให้ เช่น การทำประกันชีวิต และออมตามกำลังของรายได้กับธนาคารหมู่บ้านซึ่งสามารถออมได้ที่เทศบาลตำบลศรีสะเกษ ไม่มีนักเรียนผู้สูงอายุนำจากกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ส่งเสริมไปต่อยอดเป็นอาชีพ มีปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน คือ อยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย ขาดงบประมาณ เจ็บป่วยบ่อย.

4.3 ผลของการศึกษาพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบนจากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ที่กำหนดในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่านตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

4.3.1 การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดแพร่

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 21 เดือนมิถุนายน 2561 เวลา 09.00 – 15.00 น. ณ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า ชุมชนตำบลนาจักรมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 6,850 คน จำนวนหลังคาเรือน 3,276 หลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่มีไร่นาอุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรได้ดีมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง และประกอบอาชีพ ทำนา เป็นหลัก ผู้สูงวัยส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่ทีมวิจัยนำไปพัฒนา คือ การผลิตโคมล้านนา ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงวัยทุกคนโดยใช้เวลาทำกิจกรรม 1 วัน โดยภาคเช้าเป็นการขึ้นโครงของโคมล้านนาและภาคบ่ายติดกระดาษสีและตกแต่งโคม โดยแบ่งการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 8 กลุ่ม

รูปที่ 4 การสาธิตการทำโคมล้านนา

รูปที่ 5 นักเรียนผู้สูงอายุ/ผู้สูงอายุปฏิบัติการทำโคมล้านนา

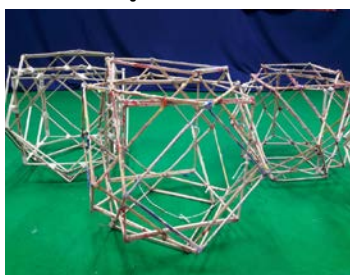
4.3.2 โคมล้านนาหรือโคมเงี้ยวเป็นโคมที่มีรูปทรงที่ได้อิทธิพลมาจากชาวไทใหญ่เรียกว่าโคมเงี้ยวหรือโคมล้านนา ทำค่อนข้างยากกว่าโคมชนิดอื่นๆเนื่องจากตัวโครงโคมมีลักษณะหัวมุมละเอียดซับซ้อนเป็นเหลี่ยมคล้ายเพชรที่เจียรนัยจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โคมเพชรหรือโคมเจียรนัย โคมชนิดนี้แม้ไม่ได้ใส่ทางประดับก็มีความสวยงามเมื่อใส่ทางก็จะเพิ่มความงามมากขึ้นและเมื่อจุดผางประทีปไว้ข้างในแสงสว่างที่ออกตามเหลี่ยมมุมจะมีความงดงาม

อุปกรณ์ในการทำโคมล้านนา

1. ไม้ไผ่ 2. คีม 3. กาวร้อน
4. กระดาษสี กระดาษสา กระดาษเงิน กระดาษทอง
5. มีด ลวด ฟาง คัสเตอร์

วิธีทำโคมล้านนา

1. เหล่าไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ให้มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. ความยาวตามขนาดของโคมที่จะทำ คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก
2. ทำโครงของโคมโดยการใช้คีมหักไม้ไผ่ตามลักษณะของโคม เช่น โคม 8 เหลี่ยมหักเป็น 4 เหลี่ยมจำนวน 9 ชิ้น
3. ประกอบโครงโคมขึ้นเป็นรูปร่างตามลักษณะของเหลี่ยมชนเหลี่ยมโดยใช้ลวดมัดยึดติดตามรูปภาพ

4. ใช้กระดาษสีต่างๆที่เตรียมไว้ติดตามช่องโคมตามความชอบ

5. สุดท้ายตัดกระดาษตกแต่งหางโคมความยาวและลวดลายตามความชอบ

4.3.3 สรุปผลเชิงปฏิบัติการการพัฒนาอาชีพผลิตโคมล้านนา ที่โรงเรียนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร พบว่า นักเรียนมีความสนใจสามารถทำได้แต่ต้องใช้เวลาและทำงานเป็นกลุ่มเพราะต้องช่วยกันต่อการทำโคม 1 โคม ตั้งแต่เหลาไม้ขึ้นโครงติดกระดาษตกแต่ง นายชวลิต บทกลอนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรให้ความสนใจเพื่อที่จะพัฒนาต่อเป็นการสร้างอาชีพ แต่จะผลิตเป็นโคมขนาดเล็ก ไม่ต้องใช้เวลามาก ถ้าลูกขนาดใหญ่ต้องใช้เวลา 1 โคมต่อ 1 วัน และได้นำเข้าที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรเพื่อขอมติสนับสนุนงบประมาณในการทำ โครงการผลิตโคมล้านนาต่อยอดเป็นอาชีพสำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถและร่างกายแข็งแรง จำนวน 15 คน และทำเป็นโครงการเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการงบประมาณ 2562 นอกจากนั้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2561 จังหวัดแพร่ได้จัดมหกรรมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่โรงแรมแพร่ครา การผลิตโคมล้านนาก็เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัยองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร ได้นำไปสาธิตในการกิจกรรมครั้งนี้และได้รับความสนใจจากกลุ่มอื่นๆมากเป็นที่น่าสนใจข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัย คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาศักยภาพ

4.3.4 การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดน่าน
เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 28 เดือนมิถุนายน 2561 เวลา 09.00 – 15.00 น. ณ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนเทศบาลตำบลศรีสะเกษมีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 2,773 คน จำนวนหลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 1,784 หลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นพื้นที่สูงสลับกับที่ราบ มีอาชีพทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ เป็นหลักมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ผู้สูงวัยส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่ทีมวิจัยนำไปพัฒนา คือ การทำดอกไม้จันทน์ ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงวัยทุกคนโดยใช้เวลาทำกิจกรรม 1 วัน โดยภาคเช้าเป็นการจับจีบดอกเข็มดอกเบญจมาศและภาคบ่ายพันก้านดอกและเข้าซอดดอกไม้จันทน์แบบประธาน โดยแบ่งการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 8 กลุ่ม

รูปที่ 6 อธิบาย/สาธิตการทำดอกไม้จันทน์

รูปที่ 7 นักเรียนผู้สูงอายุทำดอกไม้จันทน์

อุปกรณ์ในการทำดอกไม้จันทน์แบบธรรมดา

- กลีบดอกสีขาว , กลีบดอกเกสร , หนวดจันทน์ (ทุกอย่างทำจากเยื่อไม้)
- กระดาษย่นสีดำ , ริบบิ้นสีดำ รูปเทียนขนาดเล็ก ด้ายสีขาว (ด้ายไฟปัก) ลวดเบอร์ 24 , กาวลาเท็กซ์
- ดอกไม้จันทน์แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ แบบดอกธรรมดาและแบบช่อประธาน

วิธีทำดอกไม้จันทน์แบบดอกธรรมดา

1. เริ่มจากการทำเกสรโดยใช้กลีบดอกเกสรทำการจับกลีบเข้ากับก้านดอก
2. นำกลีบดอกที่เตรียมไว้แล้วมาทำการเข้าดอกโดยใช้ประมาณ 4 กลีบจับเป็น 1 ดอก ทากาวที่ดอกให้แน่นแล้วใช้ด้ายมัดก็จะได้ตัวดอกไม้จันทน์
3. ขั้นตอนการใส่หนวดจันทน์ที่ทำเตรียมไว้โดยพันคู่กับรูปและเทียนให้เรียบร้อย ใส่หนวดจันทน์เสร็จแล้วนำกระดาษย่นสีดำพันก้านดอกให้แน่น เป็นอันเรียบร้อย
4. การเข้าช่อขนาดเล็กใช้ดอกไม้จันทน์ 5 ดอก พันเกสรกับลวดที่เตรียมไว้แล้วนำดอกไม้จันทน์มาวางสับหว่างกันให้สวยงามเสร็จแล้วพันก้านให้เรียบร้อยเป็นช่อขนาดเล็ก

ประโยชน์

1. เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. ทำดอกไม้จันทน์เพิ่มรายได้-อาชีพอยู่กับบ้านสร้างรายได้
3. ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี
4. มีรายได้เสริมเป็นอย่างดี ดอกแบบธรรมดาคาดอกละ 1 บาท ถ้าเข้าช่อขนาดเล็กช่อละ 10 บาท
5. เมื่อนำช่อขนาดเล็กแพ็ค 10 ช่อต่อ 1 ถุงสามารถขายได้ถุงละ 100 บาท

4.3.5 สรุปผลการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาอาชีพทำดอกไม้จันทน์ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า นักเรียนมีความสนใจการทำดอกไม้จันทน์เพราะสอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านตำบลศรีสะเกษ ที่ร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพแม่บ้านอยู่ก่อนแล้ว ดอกไม้จันทน์เป็นอีกหนึ่งทางเลือก ในการส่งเสริมรายได้แก่บ้านและผู้สูงอายุ การทำดอกไม้จันทน์เป็นงานที่ทำที่บ้านไม่ต้องใช้ทุนและแรงงานมาก นักเรียนผู้สูงอายรรวมกลุ่มทำดอกไม้จันทน์แบบธรรมดาส่งกลุ่มแม่บ้านตามความต้องการของงานเป็นครั้งคราวราคาดอกละ 1 บาท ซึ่งถือว่าเป็นรายได้เสริมแม้มากแต่ก็ช่วยในการพัฒนาทักษะอาชีพ การพัฒนากล้ามเนื้อและแขนเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ โดยนายกเทศมนตรีให้การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ โดยให้นักเรียนผู้สูงอายุและกลุ่มแม่บ้านทำโครงการการพัฒนาอาชีพเพื่อขอสนับสนุนทุนส่งเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการของเทศบาลศรีสะเกษทุกปี ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ภาครัฐให้การสนับสนุนทุนในการพัฒนาอาชีพตามหลักเกณฑ์ของราชการ ข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในผู้สูงอายุ คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกลุ่มไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วย เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพในผู้สูงอายุ

สรุปภาพรวมของการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า จำนวนผู้สูงอายุจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงวัย (Population Aging)” ภาครัฐได้จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของคนชาวไทย ในมาตราที่ 40 มาตราที่ 53 มาตราที่ 80และมาตราที่ 84 นอกจากนี้ภาครัฐให้การดูแลสุขภาพของ ผู้สูงอายุที่เป็นระบบ คือ การส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำเหน็จบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติ หลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้สำรวจเพื่อดูความต้องการทำงานของผู้สูงวัย พบว่า ยังมีความต้องการทำงานและต้องการมีรายได้เลี้ยงชีพ ผู้สูงอายุแยกได้เป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มข้าราชการที่เกษียณมีรายได้ประจำและกลุ่มผู้วัยที่ไม่มีรายได้ประจำมีเพียงรายได้จากเบี้ยยังชีพผู้ชราและพิการเท่านั้นจึงเป็นกลุ่มที่ยังต้องการทำงานสร้างรายได้เลี้ยงชีพ

ผลจากการลงพื้นที่การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า ในพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน ผู้สูงอายุมีศักยภาพต่อการออมน้อย ซึ่งมาจากรายได้ประจำที่ยังอยู่ในระดับต่ำอยู่มากและไม่คงที่ แบ่งเป็นรายได้ที่ได้รับดังนี้ *

* หมายเหตุจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอบถามผู้สูงอายุ.

ที่	รายการ	จำนวน
1	รายได้ที่ได้รับจากลูกหลานต่อเดือนแต่ไม่ทุกคนโดยเฉลี่ยต่อหัวเดือนละ	2500
2	รายได้จากเก็บพืชผักสวนครัวค้าขายประจำวันในชุมชนแต่ไม่ทุกวัน เดือนหนึ่งต่อ 7 วัน เฉลี่ยสัปดาห์ละ 200 บาท	200
3	รายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเฉลี่ยรายละ	700
4.	รายได้จากเบี้ยผู้พิการรายละ 1,000 บาทแต่ไม่ทุกคน	1,000
รวมรายได้ของผู้สูงอายุภาคเหนือตอนบนโดยเฉลี่ยต่อหัวต่อเดือนแต่ไม่ทุกคน		4,400

สำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร จังหวัดแพร่ ได้เสริมสร้างอาชีพในท้องถิ่นหลายและสามารถต่อยอดอาชีพเพื่อเป็นอาชีพได้เพียง 1 ราย คือ ผู้สูงอายุนางบัวจันทร์ สุจริต ทำอาชีพข้าวปุ้น ข้าวแคบ ข้าวแต่น รายได้จากการขายปุ้น ข้าวแคบ ข้าวแต่นเฉลี่ยสัปดาห์ละ 800 บาทหักค่าใช้จ่ายแล้ว

ที่	รายการ	จำนวน
1	รายได้ที่ได้รับจากลูกหลานต่อเดือนแต่ไม่ทุกคนโดยเฉลี่ยต่อหัวเดือนละ	2500
2	รายได้จากการประกอบอาชีพ ข้าวปุ้น ข้าวแคบ ข้าวแต่น เฉลี่ยสัปดาห์ละ 800 บาท=800x4=3,200	3,200
3	รายได้จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเฉลี่ยรายละ	700
รวมรายได้ของผู้สูงอายุภาคเหนือตอนบนของนางบัวจันทร์ต่อเดือน		6,400

สรุปรายได้ของนางบัวจันทร์ สุจริต ยังไม่เพียงพอเพียงยังชีพได้ไม่เดือดร้อนมากเฉลี่ยการออมกับธนาคารหมู่บ้านเดือนละ 500 บาท

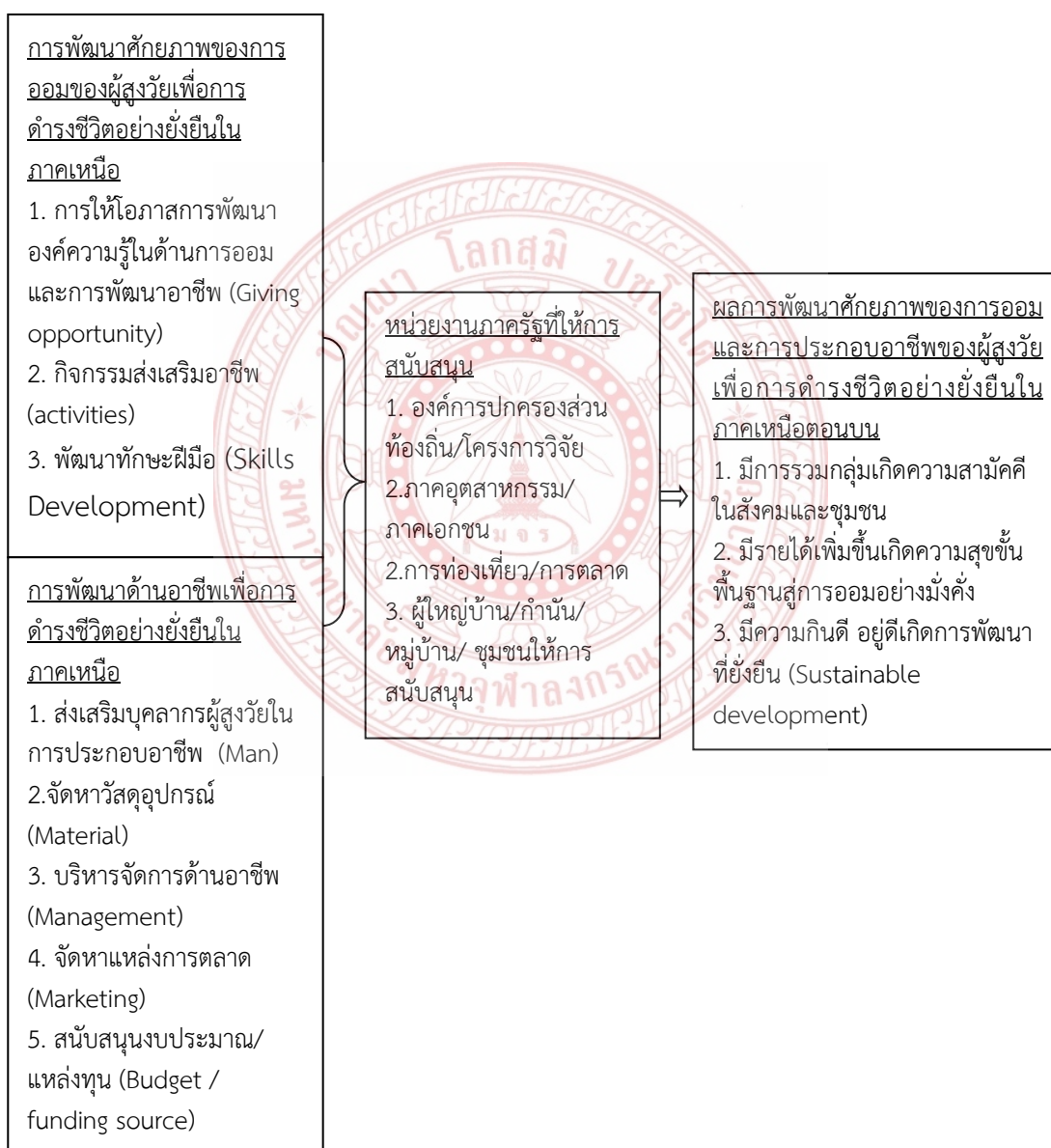
ส่วนการออมมีอัตราการออมที่ต่ำ สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ จังหวัดน่าน มีการเสริมสร้างอาชีพต่างๆที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่มีนักเรียนผู้สูงอายุต่อยอดเป็นอาชีพได้ การออมอยู่ในอัตราต่ำเพราะมีรายได้เพียงสำหรับชีพเท่านั้น พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสองแห่งมีการแนะนำการออมที่ไม่แตกต่างกันคือ แนะนำการออมกับการทำประกันชีวิต ธนาคารหมู่บ้านและกองทุนวันละ 1 บาท

การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพ การทำโคม ได้รับการต่อยอดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำเป็นโครงการพัฒนาต่อต้านอาชญากรรมในแผนปฏิบัติการขององค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ปีงบประมาณ 2562 ส่วนที่จังหวัดน่านมีการพัฒนาอาชีพ คือ พัฒนาศักยภาพอาชีพการทำดอกไม้จันทน์ เทศบาลศรีสะเกษต่อยอดทำเป็นโครงการพัฒนาต่อต้านอาชญากรรมทำดอกไม้จันทน์ บรรจุในแผนปฏิบัติการของเทศบาลตำบลศรีสะเกษอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ปีงบประมาณ 2562 มีการรวมกลุ่มทำดอกไม้จันทน์ของกลุ่มแม่บ้าน

ปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาอาชีพและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุนและเป็นอุปสรรคต่อศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพ คือ อายุมาก การเจ็บป่วยของร่างกาย ซึ่งอยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย ขาดงบประมาณผลิตสินค้าแล้วขายไม่ได้ไม่มีตลาดหลักรองรับส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาการออมส่วนใหญ่จะเป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงลูกหลานและคนในครอบครัว

4.3.4 องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน” “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” พบว่า เกิดองค์ความรู้ในการศึกษาและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของภาครัฐ/ภาคเอกชนและท้องถิ่นและผลที่ได้รับดังนี้

แผนภาพที่ 4.1 องค์ความรู้การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

จากแผนภาพ

1. การพัฒนาศักยภาพของการออมของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือ คือ
 - 1.1 การให้โอกาสการพัฒนางานองค์ความรู้ในด้านการออมและการพัฒนาอาชีพ (Giving Opportunity) ของผู้สูงอายุ โดยได้รับโอกาสจากภาครัฐตั้งแต่ภาครัฐบาลและภาคท้องถิ่นทำให้ผู้สูงอายุได้รับโอกาสในการเรียนรู้ด้านการออมและการพัฒนาอาชีพ
 - 1.2 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ (activities) จัดให้มีการฝึกเฉพาะกลุ่มให้กับผู้สูงอายุ และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความสามารถ ในชุมชนและท้องถิ่นจากการพัฒนาอาชีพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการไปในเบื้องต้นตามนโยบายของรัฐบาลและกิจกรรมพัฒนาอาชีพที่โครงการวิจัยได้นำไปพัฒนาและฝึกอาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุ
 - 1.3 พัฒนาทักษะฝีมือ (Skills Development) กลุ่มผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะงานฝีมือด้านอาชีพตามศักยภาพและระดับความยากง่ายของงานทำให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาไปสู่อาชีพที่ยั่งยืนและหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป
2. การพัฒนาด้านอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือ
 - 2.1 ส่งเสริมบุคลากรผู้สูงวัยในการประกอบอาชีพ (Man) ที่หลากหลายสามารถนำไปต่อยอดอาชีพสร้างงานสร้างเงินสร้างรายได้ตามสรรพกำลัง
 - 2.2 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับงานชนิดอาชีพในท้องถิ่นและสามารถนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์
 - 2.3 บริหารจัดการด้านอาชีพ (Management) โดยท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านอาชีพอย่างครบวงจร จากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ คือ วัตถุดิบ การผลิตและตลาด กลางรองรับสินค้าจากงานอาชีพของผู้สูงอายุ
 - 2.4 จัดหาแหล่งการตลาด (Marketing) มีตลาดกลางในชุมชนเพื่อรองรับสินค้าและการจัดจำหน่าย
 - 2.5 สนับสนุนงบประมาณ/แหล่งทุน (Budget / funding source) ให้พื้นที่และโอกาสด้านงบประมาณจากภาครัฐและภาคท้องถิ่นและจัดโครงการวิจัย
3. หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนได้แก่
 - 3.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/โครงการวิจัย
 - 3.2 ภาคอุตสาหกรรม/ภาคเอกชน
 - 3.3 การท่องเที่ยว/การตลาด
 - 3.4 ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/หมู่บ้าน/ ชุมชนให้การสนับสนุน
4. ผลการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
 - 4.1 มีการรวมกลุ่มเกิดความสัมพันธ์ในสังคมและชุมชน
 - 4.2 มีรายได้เพิ่มขึ้นเกิดความสุขขั้นพื้นฐานสู่การออมอย่างมั่นคง
 - 4.3 มีความกินดี อยู่ดีอยู่ได้ เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)

.....

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

พื้นที่ในการเก็บข้อมูล 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลนาจิก อำเภอเมือง จังหวัดแพร่และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่านน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน เป็นกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดละ 7 ท่าน รวมทั้งหมด 14 รูป/คนกลุ่มตัวอย่างกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการได้แก่กลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยของโรงเรียนผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจิก อำเภอเมือง จังหวัดแพร่และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่านน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่านแห่งละ 50 คน รวม 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบเกี่ยวกับ เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการลงปฏิบัติการกิจกรรมทำโคลนล้านและทำดอกไม้จันทน์

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 จากผลของการวิจัยเชิงเอกสารตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน สภาพการออม ได้รับการดูแลจากภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำนาญบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558

เป็นนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม เพื่อให้มีบำนาญใช้ที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้วสำหรับผู้สูงอายุทั่วไปที่ไม่อยู่ในระบบราชการ กองทุนการออมแห่งชาติเปรียบเสมือนหลักประกันการดำรงชีวิตในยามแก่ชรา ช่วยส่งเสริมให้มีวินัยการเงินอีกทางหนึ่งสำหรับคนไทยและผู้สูงอายุ แต่ในภาคปฏิบัติในการลงพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ประชาชนทั่วไปและผู้เกษียณจำนวนมากยังไม่ได้รับข้อมูลนี้และยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติ จำนวนมาก ดังนั้นภาครัฐต้องทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและติดตามผลงานเป็นระยะของการทำงานและครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศด้วย และต้องกระจายการประชาสัมพันธ์ลงสู่ท้องถิ่นโดยผ่านองค์การบริหารตำบล เทศบาล กำนันและผู้ใหญ่บ้านส่วนการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัยที่มากและเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างและเป็นประชากรผู้สูงวัยที่อยู่นอกระบบราชการที่ยังมีความต้องการทำงานอาชีพในระดับที่มากการสำรวจโดยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีความประสงค์ที่จะทำงานเมื่อเข้าสู่วัยสูงวัย หากมีผู้ว่าจ้างเปิดโอกาสให้เข้าทำงาน ส่วนใหญ่ ต้องการทำงานบางเวลา (Part time) และต้องการทำงานเต็มเวลา (Full time) ต้องการให้รัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและมีความต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงวัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง องค์การพัฒนาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานภาคเอกชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มูลนิธิ เป็นต้น

5.1.2 ผลศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

1.ในพื้นที่จังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงวัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ข้อมูลเชิงเอกสาร พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่กับบทบาทการส่งเสริมผู้สูงวัยในการออมและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงวัย ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงวัยขึ้น และจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ 5 ด้านคือ ด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายมีความกระฉับกระเฉงช่วยเหลือความเสื่อมถอยของร่างกาย ด้านจิตใจ การทำงานช่วยให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองมีศักดิ์ศรีไม่เป็นภาระของลูกหลานและด้านความมั่นคง ช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ในการดูแลตนเองทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วยและด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์

ต่อชุมชนและสังคม ผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน จากการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า มีนักเรียนผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มข้าราชการบำนาญ 10 คน นอกนั้นกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปไม่มีรายได้ประจำเป็นกลุ่มสำคัญที่ยังต้องการมีงานทำและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาจักรได้ส่งเสริมการออมในกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุโดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักการดำรงชีพแบบประหยัดนักเรียนผู้สูงอายุตำบลนาจักรมาจากพื้นที่ในตำบลนาจักรจำนวน 9 หมู่บ้านมีความต้องการทำงานเพื่อสร้างรายได้ อบต.นาจักรได้ส่งเสริมอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากสามารถทำที่บ้านได้ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน ช่างแตง ข้าวแคบ การจักสาน การจัดตุ่ง การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ การทำตุ่งกระดาษ มีผู้สูงอายุสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ คือ การขนมพื้นบ้าน ข้าวแตงและข้าวแคบ ข้าวพัน (ทางเหนือเรียกข้าวปัน) คือ นางบัวจันทร์ สุจริต อายุ 72 ปี โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน และพบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้และรายได้ต่ำไม่ค่อยเพียงพอต่อการออม ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนกล่าวในทำนองเดียวกัน คือ มีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนได้พัฒนาการ กาย ใจ อารมณ์และสังคมไปพร้อมๆกับการได้พบผู้สูงอายุกลุ่มเดียวกันไม่เหงา

2. ในพื้นที่จังหวัดน่านโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย

จังหวัดน่าน สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์¹ ตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไปผ่านการบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก และพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุจำนวน 76 คน 7 หมู่บ้านแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีรายได้ประจำข้าราชการบำนาญ กลุ่มที่ไม่มีรายได้ประจำนอกจากรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 600 บาท กลุ่มที่ไม่มีรายได้ประจำจึงเป็นกลุ่มสำคัญที่ยังต้องการมีงานทำอยู่มาก เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้แนะนำการออมแก่นักเรียนผู้สูงอายุด้วยการทำประกันชีวิตกับบริษัทประกันชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ เน้นในกิจกรรมที่พัฒนาใจและกาย คือ กิจกรรมด้านนันทนาการพัฒนากาย เน้นหลักการทำความดีมีจิตอาสาให้สอดคล้องกับระเบียบการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุการบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี” อาชีพที่ส่งเสริม ได้แก่การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เป็นลักษณะของการมาเรียนรู้เท่านั้นไม่สามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ มีเพียงกิจกรรมที่รวมกลุ่มกันคือทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ คือ ดอกไม้จันทร์ ที่ใช้ในชุมชนแต่ไม่มีการซื้อขายเป็นลักษณะของงานกิจกรรมจิตอาสาเท่านั้นและกิจกรรมต่างๆได้รับความร่วมมือจาก ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล กศ.น. อำเภอ

¹ เอกสารอัดสำเนาการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 2560.

นาน้อย สาธารณสุข หลังจากฝึกอบรมอาชีพไปแล้ว พบว่า นักเรียนผู้สูงอายุขาดแคลนงบประมาณ และด้วยวัยที่ถดถอยผลิตได้ไม่มากและไม่มีตลาดรองรับซื้อขายกันเองในชุมชน เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีแหล่งการออมของชุมชนทุกหมู่บ้านคือ ธนาคารหมู่บ้านและแนะนำการออมด้วยการประกันชีวิต อุปสรรคและปัญหาในการส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ คือ กำลังที่ถดถอยของผู้สูงอายุ การเจ็บป่วย ขาดงบประมาณจึงส่งผลต่อการออมมากในภาพรวมนักเรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน สรุป จากการลงพื้นที่ พบว่า กิจกรรมทั้งสองแห่งของโรงเรียนผู้สูงอายุที่แพร่และน่านมีลักษณะเหมือนกันไม่แตกต่างกัน การออมจะมีสภาวะการออมที่ต่ำ มีปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน คือ อยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย ขาดงบประมาณ เจ็บป่วยบ่อย.

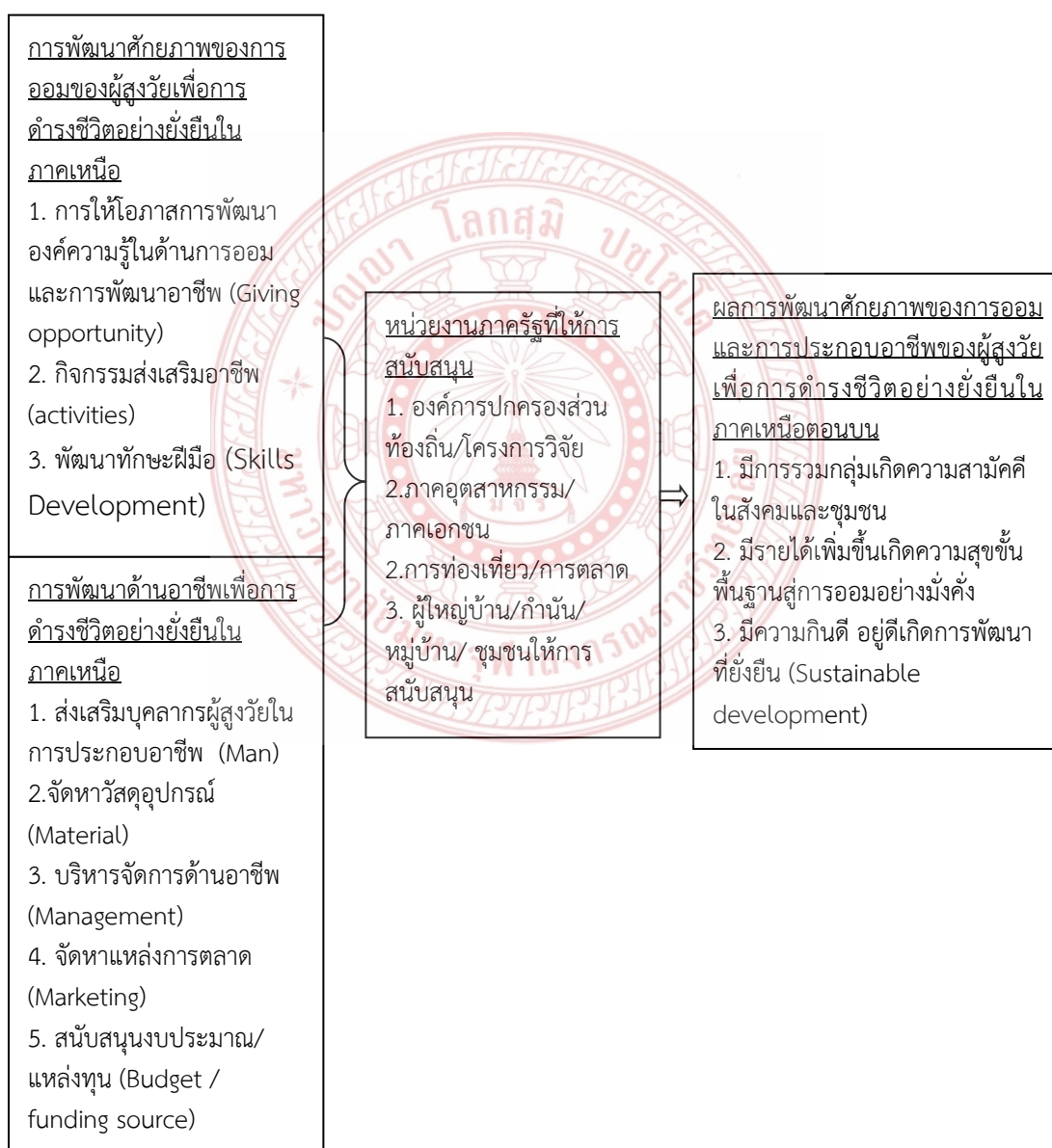
5.1.3 ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

1. การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า ชุมชนตำบลนาจักรมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 6,850 คน จำนวนหลังคาเรือน 3,276 หลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่มีไร่นาอุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรได้ดีมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง และประกอบอาชีพ ทำนา เป็นหลัก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่ทีมวิจัยนำไปพัฒนา คือ การผลิตโคมล้านนา ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงอายุทุกคนโดยใช้เวลาทำกิจกรรม 1 วัน โดยภาคเช้า เป็นการขึ้นโครงของโคมล้านนาและภาคบ่ายติดกระดาษสีและตกแต่งโคม โดยแบ่งการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 8 กลุ่ม พบว่า นักเรียนมีความสนใจสามารถทำได้แต่ต้องใช้เวลาและทำงานเป็นกลุ่มเพราะต้องช่วยกันต่อการทำโคม 1 โคม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรให้ความสนใจเพื่อที่จะพัฒนาต่อยอดเป็นการสร้างอาชีพแต่จะผลิตเป็นโคมขนาดเล็ก ทำเป็นโครงการเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการงบประมาณ 2562 ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาศักยภาพ

2. การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนเทศบาลตำบลศรีสะเกษมีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 2,773 คน จำนวนหลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นพื้นที่สูงสลับกับที่ราบ มีอาชีพทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ เป็นหลักมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่ทีมวิจัยนำไปพัฒนา คือ การทำดอกไม้จันทน์ ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงอายุทุกคนโดยใช้เวลาทำกิจกรรม 1 วัน โดยแบ่งการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 8 กลุ่ม พบว่า นักเรียนมีความสนใจการทำดอกไม้จันทน์สอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านตำบลศรีสะเกษ ที่ร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพแม่บ้านอยู่ก่อนแล้ว และนายกเทศมนตรีให้การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ โดยให้นักเรียนผู้สูงอายุและกลุ่มแม่บ้านทำโครงการการพัฒนาอาชีพเพื่อขอสนับสนุนทุนส่งเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการของเทศบาลศรีสะเกษทุกปี ข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในผู้สูงอายุ คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วย เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพและการออมในผู้สูงอายุ

สรุปองค์ความรู้จากงานวิจัย

จากผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน” “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” พบว่า เกิดองค์ความรู้ในการศึกษาและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของภาครัฐ/ภาคเอกชนและท้องถิ่นและผลที่ได้รับสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพ สรุปองค์ความรู้การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

5.3 อภิปรายผล

ผลของการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน พบว่า ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัยที่มากและเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการทำงานการจ้างงาน รายได้ และสภาพการออม ได้รับการดูแลจากภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำเหน็จบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 เป็นนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม เพื่อให้มีบำนาญใช้ที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้วสำหรับผู้สูงอายุทั่วไปที่ไม่อยู่ในระบบราชการ กองทุนการออมแห่งชาติเปรียบเสมือนหลักประกันการดำรงชีวิตในยามแก่ชรา ช่วยส่งเสริมให้มีวินัยการเงินสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมาย ตามมาตรา 11² ข้อที่ 3. ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม และข้อที่ 4. ได้รับการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

2. การออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า ในพื้นที่จังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงวัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ข้อมูลเชิงเอกสาร โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรและโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลศรีสะเกษ จังหวัดน่าน ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ 5 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านความมั่นคงด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ส่งเสริมการออมในกลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยโดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านและการประกันชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีรายได้มีเพียงเบี้ยยังชีพผู้สูงวัยจึงไม่เพียงพอต่อการออม สอดคล้องหลักปัจจัยการออม³ ข้อที่ 1 รายได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดขีดความสามารถในการออมทรัพย์ของผู้บริโภค โดยปกติผู้มีรายได้ย่อมมีเงินเหลือและออมได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย มีปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน คือ มีรายได้ต่ำทำงานไม่ได้ อยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย เจ็บป่วย

3. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน พบว่า ทั้งสองจังหวัดได้รับการพัฒนาอาชีพจากภาครัฐในท้องถิ่นเหมือนกัน คือ

² กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ.(กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์,2543),หน้า 1-3.

³ Source: tulip.bu.ac.th/~sumanee.p/download/ec314/EC314_Chapter6-1.doc (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

พัฒนาอาชีพพื้นฐานที่มีอยู่ในชุมชน ที่จังหวัดแพร่มีเพียงรายเท่านั้นที่ต่อยอดเป็นอาชีพได้คือนางบัว จันทร์ สุจริต ทำข้าวแคบ ข้าวแต่น ปัญหาสำคัญหลังพัฒนาแล้วต่อยอดไม่ได้คือขาดเงินทุน สุขภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ส่วนอาชีพที่นำไปพัฒนาของงานวิจัย คือ โคมล้านนาและดอกไม้จันทน์ ได้รับการต่อยอดจากองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลส่วนตำบล จัดทำเป็นโครงการ บรรจุในแผนปฏิบัติการงบประมาณ 2562 เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณต่อไปสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมายตามมาตรา 11 ข้อที่ 3 ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ส่งเสริมการพัฒนาการประกอบอาชีพในผู้สูงอายุและได้รับการวิจัยตามวัตถุประสงค์
- 2) ส่งเสริมการออมและพัฒนาการประกอบอาชีพในผู้สูงอายุและได้รับการวิจัยตามวัตถุประสงค์

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยพื้นฐานด้านความพร้อมของผู้สูงอายุที่จะรับการพัฒนาการประกอบอาชีพให้ละเอียดและควรศึกษาเห็นว่าอาชีพใดเหมาะสมกับช่วงวัยและไม่ใช้เงินทุนมาก
- 2) ควรส่งเสริมอาชีพที่ตลาดต้องการและมีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ผลิตแล้ว
- 3) ควรมีการติดตามงานอาชีพที่ส่งเสริมระยะเวลาการผลิต การขาย รายได้ ที่ผลถึงการออมด้วย

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1.2 ข้อมูลวิทยานิพนธ์

1.2.1 หนังสือ

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์,2543.

ชมพูนุท พรหมภักดี.บทความวิชาการ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย.สำนักวิชาการ.สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.2556.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. “บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย”, พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม 2546, กรุงเทพฯ:บ.แอดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด, 2546.

ทัศนีย์ ลักษณะภิกขุขง “การใช้ทรัพยากรในงานสวัสดิการสังคม”, สมชายการพิมพ์.พิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนสิงหาคม 2545 .

นางสาวชมพูนุท พรหมภักดี.บทสรุปผู้บริหาร บทความวิชาการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย.กรุงเทพฯ:สำนักวิชาการ สำนักงานงานเลขาธิการวุฒิสภา,2556.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 .

ศิริวรรณ ศิริบุญ. การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์การทางสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2543.

สุภาภย์ อินทองคง คอลัมน์ บทความจากเพื่อน เรื่อง การศึกษา คือ การพัฒนาชีวิต : กรณีการออม เศรษฐกิจพอเพียงและการทำบัญชีครัวเรือน.2007.

อนพัทธ์ หนองคู.ผศ.และคณะ. ประจำสาขาวิชาการเงินและการธนาคารหัวหน้าสาขาวิชาการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุมผลงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์รูปแบบการออมสำหรับวัยสูงอายุในประเทศไทยและต่างประเทศ จากวารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2559

1.3 เอกสารงานวิจัย

ชารวี บุตรบำรุง. ผลงานวิจัยเรื่อง”รายได้และรูปแบบการออมเพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชนอายุระหว่าง 30 – 40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา2555.

ณัฐจิตรดา เทวเลิศสกุล และคณะ.รายงานการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต” Veridian E-Journal, Silpakorn University ISSN 1906 - 3431

ธีระ สิ้นเดชารักษ์ และคณะ.รายงานการวิจัยเรื่อง “ผู้สูงอายุในสังคมจีน: การจัดสวัสดิการ ต้นแบบ การดูแล และกิจกรรมทางสังคม”มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปลื้มใจ ไพจิตร.รายงานการวิจัย เรื่อง “คุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”วารสารวิทยาการจัดการ.ปีที่ 2 ฉบับที่ 2.2558.

สุทธิพงศ์ บุญผดุง.รายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง”.มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.2554.

สุพิชชา เอกระ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม.รายงานการวิจัยเรื่อง“การจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในกลุ่มชุมชนคนจนเมือง:กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร”สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

1.4 เอกสารอัดสำเนา

เอกสารอัดสำเนาการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 2560.

1.5 สารนิเทศเวปต์ไวด์เว็บ (World Wide Web)

ข้อมูล:http://www.thailandff.org/upload/reports/10%20year%20gov_officer.pdf
สถาบันอนาคตศึกษาไทย(สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

<https://prezi.com/jzrsc66xbsfw/presentation/> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

http://www.chaipat.or.th/site_content/70-3/283-self-reliance.html. (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

<http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=376>ที่มาคอลัมน์ บทความจากเพื่อน
เรื่อง การศึกษา คือ การพัฒนาชีวิต : กรณีการออม เศรษฐกิจพอเพียงและการทำบุญชื้อ
ครัวเรือนโดย : สุภาภย์ อินทองคง

<https://moneyhub.in.th/.../sufficiency-economy-and-save-money/> (สืบค้น
ข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

Source: tulip.bu.ac.th/~sumanee.p/download/ec314/EC314_Chapter6-1.doc
(สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

<https://www.sites.google.com/site/boonrung02/.../hnwy-thi-3-kar-x..> (สืบค้น
ข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

<https://money.kapook.com/view124571.html> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2561)

1.6 บทสัมภาษณ์

นางเกสสิณี คงประจักษ์นักวิชาการ กองการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง
จังหวัดแพร่

นางคำน้อย เสนาะนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน.

นางคำหล้า เสนาะนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน.

นางจันทร์ แก้วภิรมย์ นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน.

นางชัยญภัทร์ แสงโรจน์รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักรตำบลนาจักร อำเภอเมือง
จังหวัดแพร่

นางน้อย นาจักรนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง
จังหวัดแพร่

นางบัวจันทร์ สุตริต นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่
ผู้ประกอบการอาชีพทำข้าวแต๋นและข้าวแคบ

นางประมวล เตียนจักรนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง
จังหวัดแพร่

นางสาวทัศนพร พริ้งเพลิตนักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง
จังหวัดแพร่

นางอวยพร เทพเสนานายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

นายจิระพัฒน์ อะทะโนนักพัฒนาการชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย
จังหวัดน่าน.

นายชวลิต บทกลอน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมือง
จังหวัดแพร่

นายวิชา พริ้งเพลิตครูใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอ
เมือง จังหวัดแพร่

นายสนั่น จันท์ผ่องรองนายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ภาคผนวก ก. บทควมวิจัย

การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน
ในภาคเหนือตอนบน

“Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living
in the Upper North”

รองศาสตราจารย์พนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์ ได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมด 14 รูป/คนและกลุ่มตัวอย่างในการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการได้แก่ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรและโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่าน้อยแห่งละ 50 คนรวมทั้งหมด 100 คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน สภาพการออม ได้รับการดูแลจากภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออม คือ กองทุนการออมแห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 ประชาชนทั่วไปและผู้เกษียณจำนวนมากยังไม่ได้รับข้อมูลนี้และยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติจำนวนมาก ภาครัฐต้องทำการประชาสัมพันธ์ ส่วนการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัยที่มากและเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” มีผู้สูงวัยจำนวนมากต้องการประกอบอาชีพเป็นบางเวลา (Part time) และเต็มเวลา (Full time)ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนอาชีพและเงินทุนประกอบการ

2. ผลการศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า ในพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน โรงเรียนผู้สูงอายุมีบทบาทการส่งเสริมผู้สูงวัยในการออมและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงวัยโดยส่งเสริมอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากสามารถทำที่บ้านได้ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่น ข้าวแคบ การจักสาน การจัดตุ่ง

¹ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.

การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ การทำตุ๊กกระดาษ จังหวัดน่านอาชีพที่ส่งเสริม ได้แก่ การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เป็นอาชีพพื้นฐาน ของชุมชน ยังไม่สามารถนำไปต่อยอดทำเป็นอาชีพอย่างยั่งยืนได้ มีโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีผู้สูงอายุสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้เพียง 1 รายเท่านั้น คือนางบัวจันทร์ สุจริต อายุ 72 ปี การทำขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่นและข้าวแคบ ข้าวพัน (ทางเหนือเรียกข้าวปัน) พื้นที่จังหวัดน่านไม่สามารถต่อยอดอาชีพได้ มีการส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้และรายได้ต่ำมากไม่คงที่ไม่เพียงพอต่อการออม นักเรียนผู้สูงอายุไปโรงเรียน เพราะมีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆได้พัฒนาการ กาย ใจ อารมณ์และสังคมรวมถึงการได้พบผู้สูงวัยกลุ่มเดียวกันไม่เหงา

3. ผลการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้อายุ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนมีอาชีพดั้งเดิมคือทำการเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ เป็นหลักมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง อาชีพที่นำไปพัฒนา คือ การผลิตโคมล้านนาและทำดอกไม้จันทน์ ทั้งสองพื้นที่ได้รับการต่อยอดเพื่อเป็นอาชีพต่อไปจากผู้บริหารท้องถิ่น ทำเป็นโครงการบรรจุในแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2562 ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัย คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาศักยภาพ เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพและการออมในผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การพัฒนา, การออม, การประกอบอาชีพ, ผู้สูงวัย, ภาคเหนือตอนบน

Abstract

The objectives of this research were to 1) to study the general condition of saving and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand, 2) to study the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand and 3) to develop the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand. It was a qualitative research by emphasizing action research. It collected from key informant by using the interview the elderly, carer and concern totals 14 persons and the sample in actions group activities namely; the elderly in the Elderly School of Nacak Sub-District Administrative Organization and the Elderly School of Naniose Municipality each 50 persons total 100 persons.

The results were as follows;

1. The result of the study the general condition of saving and occupation of Elderly for sustainable life in the North of Thailand the saving condition had taken care from the government that had prospect in saving supporting as National Saving Found for retirement age, National Saving Found 2015. However, most of people and retirement age had not yet this issue and also had not applied for member of the

National Saving Found. The public sector must do public relation. Occupation aspects of elderly found that they need earn a living in part time and need the government encourage the occupation and money in full time.

2. The result of the saving potentials and occupation of elderly for sustainable life in the North of Thailand found that the Elderly School of Phrae and Nan Province had played important role in saving supporting and occupation development for elderly which had not had more labor namely training for local sweets, Khowtan, Khowcap, Basket Making, Paper Fag Making, Dry Flower Making, Cloth Flower and paper Making. For Nan Province had supported Basket Making, Cloth Weave, creative flower making, food and basic sweets. The basic occupation of community was not developed to become sustainable occupation. It had only one school which could have developed sustainably such as the Elderly School of Nacak Sub-District Administrative Organization, Muang District, and Phrae Province. It had a person as Mrs. Boajan Sujarit, age 72 years. She made local sweets, Khowtan, Khowcap and Khawpan. Nan Province area could not develop. There were saving supporting both group and person by passing village bank. Most of elderly had not income and had low income that was not sufficient to saving. Moreover, the elderly student liked to school, because they had happiness with the various activities which could develop body, mental, emotion and society, and not felt lonely.

3. The result of the saving potentials and occupation of elderly for Sustainable life in the North of Thailand found that the community had the old occupation as cultivation. The developing occupations were the Lanna Lam production and Paper Flower production which were developed for permanent occupation from the local administrator. It had put in the action plan in budget 2019. The limitations of elderly potential development were the old age, not strong, sick. These limitations were important obstacles for saving and occupation of elderly.

Keywords: Development, saving, career patented, the elderly, the Upper North

1. บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากผลของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ การขาดความสมดุลในกระบวนการพัฒนา ปัญหาวิกฤตของประเทศไทยที่กำลังเกิดขึ้นในด้านสังคมวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง หลากๆ สาเหตุมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือกระแสโลกาภิวัตน์ ตามลักษณะของโลกยุคการสื่อสารอย่างไร้พรมแดนและในหลายปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในสังคมยุคใหม่ต่อประชากรในทุกช่วงวัย จากการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12

(พ.ศ. 2560 - 2564) การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 -2583 กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นสะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 10.3 ล้านคน (ร้อยละ 16.2) ในปี 2558 เป็น 20.5 ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ในปี พ.ศ. 2583 การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้นแต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เนื่องจากการออมน้อย และแหล่งรายได้หลัก ร้อยละ 78.5 ของรายได้ทั้งหมดมาจากการเกื้อหนุนของบุตร

สังคมไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ โดยให้สิทธิและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในหมวดที่ 3 มาตรา 54 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2540) มีสาระสำคัญคือ “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ” และในหมวดที่ 5 มาตรา 80 ระบุว่า รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ “นอกจากนี้องค์กรต่างๆได้สนับสนุนกิจกรรมผู้สูงอายุตามปณิญาผู้สูงอายุไทย โดยให้ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และให้ความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว สังคม ชุมชน รวมทั้งให้โอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง หากมองย้อนถึงอดีต จะเห็นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้นำนโยบายด้านผู้สูงอายุมาไว้รวมกับนโยบายการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ได้นำการบริการทั้งด้านสวัสดิการและการบริการสุขภาพ เพื่อความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุมากขึ้นโดยสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมแต่เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลง การให้บริการไม่ทั่วถึง หน่วยงานได้บริการซ้ำซ้อนล่าช้าและที่สำคัญไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง² ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยแท้จริง จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ความผาสุกของชีวิตได้ โดยมีองค์กร/หน่วยงานเป็นปัจจัยสนับสนุน หรืออาจกล่าวได้ว่าภาครัฐได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญคือ³การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้นซึ่งสถานการณ์ของประเทศไทยก็ดำเนินไปเช่นเดียวกับนานาประเทศ กล่าวคือ การดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบความสำเร็จตลอดจนความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพดี มีอายุยืนยาวขึ้นและมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้นมีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแลสุขภาพตลอดจนวางแผนครอบครัวที่มี

² ศิริวรรณ ศิริบุญ. การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์การทางสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2543.

³ นางสาวชมพูนุช พรหมศักดิ์.บทสรุปผู้บริหาร บทความวิชาการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. (กรุงเทพฯ:สำนักวิชาการ สำนักงานงานเลขาธิการวุฒิสภา,2556),หน้า ก-ข.

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งผลสำเร็จดังกล่าวทำให้สถานการณ์การเจริญพันธุ์และอัตราการเกิดมีแนวโน้มที่ลดลงจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของประชากร กล่าวคือประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มที่ลดลง

องค์การสหประชาชาติ(UN)ได้นิยามว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนเกิน 10%หรือ 65 ขึ้นไปเกิน 7%ของประชากรทั้งประเทศถือว่าเป็นประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society เมื่อสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นขึ้นไปเพิ่มเป็น 20% และอายุ 65 ขึ้นไปเพิ่มเป็น 14% โดยประเทศไทยได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546ว่าหมายถึงผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและระดับโลก เนื่องจากมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากร การออมและการลงทุน งบประมาณของรัฐบาล การจ้างและผลิตภาพของแรงงานและระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและสุขภาพ การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่ต้องการวางแผนอย่างเป็นระบบและเริ่มดำเนินการล่วงหน้า เนื่องจากมาตรการต่างๆหลายประการล้วนแล้วแต่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการกว่าจะเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการออมส่วนบุคคลได้แก่

1. ส่งเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่องของแรงงานที่มีอายุมากให้สามารถพึ่งตนเองได้
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและ

ลดรายจ่ายแก่ประชาชน

3. ส่งเสริมจิตสำนึกในการออม
4. เพิ่มประสิทธิภาพกลไกทางการเงินในการจัดทำมาตรการส่งเสริมการออมแตกต่างกันตามกลุ่มเป้าหมาย

5. พัฒนาระบบบำนาญภาครัฐ เช่น นโยบายลดหย่อนภาษีด้านการสะสมเงิน สนับสนุนเพิ่มบทบาทสถาบันทางการเงินเฉพาะกิจของรัฐเป็นต้น

6. การสร้างความเข้มแข็งของโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยเหลือกลุ่มที่ไม่สามารถออมได้หรือมีการออมต่ำโดยส่งเสริมให้องค์กรชุมชนจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมประชากรกลุ่มดังกล่าวแทนส่งเสริมการออม

ประเทศไทยเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงควรมีการเตรียมการรองรับ โดยเมื่อคนแก่หรือคนชรามีมากขึ้น สัดส่วนคนทำงานลดลงผลผลิตโดยรวมก็จะลดลง ส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลง เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากแรงงานไม่มีรายได้ ต้องอาศัยรายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่างๆให้เหมาะสมและเพียงพอ เมื่อถึงวัยสูงอายุสภาพร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการปรับตัวและที่สำคัญเมื่ออายุมากขึ้นสภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอยปัญหาด้าน

สุขภาพก็จะตามมา ซึ่งทั้งหมดเป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนมีการเตรียมการเพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

จากข้อมูลดังกล่าวเบื้องต้นทำให้คณะผู้วิจัย มีความสนใจที่ทำการศึกษาวัย เกี่ยวกับ การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอน เพื่อเป็นการสร้างความสุขและสร้างความมั่นใจในสังคมผู้สูงวัยและเสริมสร้างสภาพความพร้อมของร่างกายและจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งในการดำรงชีพในช่วงวัยสูงอายุอย่างมั่นคงเกี่ยวกับการออมและงานอาชีพที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นการแบ่งเบาเพื่อลดปัญหาด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

3. การออกแบบการวิจัยและขอบเขตการวิจัย

ลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)) มีการกำหนดขอบเขตการวิจัย คือ

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาใน จังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลและผู้เกี่ยวข้อง จังหวัดละ 7 ท่าน รวมทั้งหมด 14 รูป/คน
2. กลุ่มตัวอย่างในการทำกิจกรรมกลุ่มเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรและโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลน่าน้อยแห่งละ 50 คนรวมทั้งหมด 100 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ในกิจกรรมการผลิตโคมล้านนาและดอกไม้จัน

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน ศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนและการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างเดือนมกราคม – กันยายน 2561

3.5 วิธีการวิจัย ลักษณะของการวิจัย เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) และเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ(primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.5เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน การลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และ ใช้วิธีการจดบันทึก (Field Note) และบันทึกเสียงโดยใช้แท็บเล็ตเสียง

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการทางด้านอาหารพื้นบ้านภาคกลาง วิเคราะห์องค์ความรู้และคุณค่าของอาหารพื้นบ้านภาคกลางจากการลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ(Action Research) การสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interviews)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน สภาพการออม ได้รับการดูแลจากภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำนาญบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 เป็นนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม เพื่อให้มีบำนาญใช้ที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้วสำหรับผู้สูงอายุทั่วไปที่ไม่อยู่ในระบบราชการ กองทุนการออมแห่งชาติเปรียบเสมือนหลักประกันการดำรงชีวิตในยามแก่ชรา ช่วยส่งเสริมให้เม็ดเงินการเงินอีกทางหนึ่งสำหรับคนไทยและผู้สูงอายุ แต่ในภาคปฏิบัติในการลงพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ประชาชนทั่วไปและผู้เกษียณจำนวนมากยังไม่ได้รับข้อมูลนี้และยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติ จำนวนมาก ดังนั้นภาครัฐต้องทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและติดตามผลงานเป็นระยะของการทำงานและครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศด้วย และต้องกระจายการประชาสัมพันธ์ลงสู่ท้องถิ่นโดยผ่านองค์การบริหารตำบล เทศบาล กำนันและผู้ใหญ่บ้านส่วนการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัยที่มากและเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างและเป็นประชากรผู้สูงวัยที่อยู่นอกระบบ

ราชการที่ยังมีความต้องการทำงานอาชีพในระดับที่มากการสำรวจโดยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีความประสงค์ที่จะทำงานเมื่อเข้าสู่วัยสูงวัย หากมีผู้ว่าจ้างเปิดโอกาสให้เข้าทำงาน ส่วนใหญ่ ต้องการทำงานบางเวลา (Part time) และต้องการทำงานเต็มเวลา (Full time) ต้องการให้รัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและมีความต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงวัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง องค์การพัฒนาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานภาคเอกชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มูลนิธิ เป็นต้น

5.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1. ในพื้นที่จังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงวัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ข้อมูลเชิงเอกสาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลนาจักร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่กับบทบาทการส่งเสริมผู้สูงวัยในการออมและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงวัย ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงวัยขึ้น และจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนผู้สูงวัยองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ 5 ด้านคือ ด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายมีความกระฉับกระเฉงช่วยเหลือความเสื่อมถอยของร่างกาย ด้านจิตใจ การทำงานช่วยให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองมีศักดิ์ศรีไม่เป็นภาระของลูกหลานและด้านความมั่นคงช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้ในการดูแลตนเองทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วยและด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม โรงเรียนผู้สูงวัยเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนผู้สูงวัยเป็น “เวที” ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชนจากการเปิดโรงเรียนผู้สูงวัย พบว่า มีนักเรียนผู้สูงวัย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มข้าราชการบำนาญ 10 คน นอกนั้นกลุ่มผู้สูงวัยทั่วไปไม่มีรายได้ประจำเป็นกลุ่มสำคัญที่ยังต้องการมีงานทำและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โรงเรียนผู้สูงวัยตำบลนาจักรได้ส่งเสริมการออมในกลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยโดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักการดำรงชีพแบบประหยัดนักเรียนผู้สูงวัยตำบลนาจักรมาจากพื้นที่ในตำบลนาจักรจำนวน 9 หมู่บ้านมีความต้องการทำงานเพื่อสร้างรายได้ อบต.นาจักรได้ส่งเสริมอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากสามารถทำที่บ้านได้ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน ช่างแตง ข้าวแคบ การจักสาน การจัดตุ๊ก การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ การทำตุ๊กกระดาษ มีผู้สูงอายุสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ คือ การขนมพื้นบ้าน ข้าวแตงและข้าวแคบ ข้าวพัน (ทางเหนือเรียกข้าวปัน) คือ (นางบัวจันทร์ สุจริต อายุ 72 ปี มีรายได้ 6400 บาทต่อเดือน) โรงเรียนผู้สูงวัยส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน และพบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้และรายได้ต่ำมากไม่คงที่ไม่ค่อยเพียงพอต่อการออม ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนใน

โรงเรียนกล่าวในทำนองเดียวกัน คือ มีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนได้พัฒนาการ กาย ใจ อารมณ์และสังคมไปพร้อมๆกับการได้พบผู้สูงวัยกลุ่มเดียวกันไม่เหงา

2. ในพื้นที่จังหวัดน่านโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย

จังหวัดน่าน สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์⁴ ตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงวัย ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงวัย เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงวัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจส่งเสริมให้ผู้สูงวัยสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงวัย ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดต่อไปผ่านการบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก และพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 ปัจจุบันมีนักเรียนผู้สูงอายุจำนวน 76 คน 7 หมู่บ้านแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีรายได้ประจำข้าราชการบำนาญ กลุ่มที่ไม่มีรายประจํา นอกจากรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 700 บาทรายได้เฉลี่ยต่อเดือนทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ 4400 บาท ไม่เพียงพอต่อการออม เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้แนะนำการออมด้วยการทำประกันชีวิตกับบริษัทประกันชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ เน้นในกิจกรรมที่พัฒนาใจและกาย คือ กิจกรรมด้านนันทนาการพัฒนากาย เน้นหลักการทำความดีมีจิตอาสาให้สอดคล้องกับระเบียบการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุการบูรณาการเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี” อาชีพที่ส่งเสริม ได้แก่การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เป็นลักษณะของการมาเรียนรู้เท่านั้นไม่สามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ มีเพียงกิจกรรมที่รวมกลุ่มกันคือทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ คือ ดอกไม้จันทน์ ที่ใช้ในชุมชนแต่ไม่มีการซื้อขายเป็นลักษณะของงานกิจกรรมจิตอาสาเท่านั้นและกิจกรรมต่างๆได้รับความร่วมมือจาก ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล กศ.น. อำเภอนาน้อย สาธารณสุข ห ลั ง จ า ก ผักอบรมอาชีพไปแล้ว พบว่า นักเรียนผู้สูงอายุขาดแคลนงบประมาณ และด้วยวัยที่ถดถอยผลิตได้ไม่มากและไม่มีตลาดรองรับซื้อขายกันเองในชุมชน เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีแหล่งการออมของชุมชนทุกหมู่บ้านคือ ธนาคารหมู่บ้านและแนะนำการออมด้วยการประกันชีวิต อุปสรรคและปัญหาในการส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ คือ กำลังที่ถดถอยของผู้สูงวัย การเจ็บป่วย ขาดงบประมาณจึงส่งผลการออมมากในภาพรวมนักเรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน สรุป จากการลงพื้นที่ พบว่า กิจกรรมทั้งสองแห่งของโรงเรียนผู้สูงอายุที่แพร่และน่านมีลักษณะไม่แตกต่าง รายได้ต่ำไม่คงที่ส่งผลการออมจะมีสภาวะการณ์ออมที่ต่ำ มีปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน คือ อยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย ขาดงบประมาณ เจ็บป่วยบ่อย.

5.3 ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3, 1. การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า ชุมชนตำบลนาจักรมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 6,850

⁴ เอกสารอัดสำเนาการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 2560.

คน จำนวนหลังคาเรือน 3,276 หลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรม อาชีพทำการเกษตร ทำนา มีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ผู้สูงวัยส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่มิวิจัยนำไปพัฒนา คือ การผลิตโคลนลานนา ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงวัยทุกคน พบว่า นักเรียนมีความสนใจสามารถทำได้แต่ต้องใช้เวลา นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาจักรได้พัฒนาต่อยอดเป็นการพัฒนาอาชีพ ทำเป็นโครงการเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการงบประมาณ 2562 ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัย คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาศักยภาพ

2. การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดน่าน

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนเทศบาลตำบลศรีสะเกษมีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 2,773 คน จำนวนหลังคาเรือน มีรายรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 4400 บาท ลักษณะของชุมชนเป็นพื้นที่สูงสลับกับที่ราบ มีอาชีพทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ มีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ผู้สูงวัยส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่มิวิจัยนำไปพัฒนา คือ การทำดอกไม้จันทน์ พบว่า นักเรียนผู้สูงอายุมีความสนใจการทำดอกไม้จันทน์สอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านตำบลศรีสะเกษ ที่ร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพแม่บ้านอยู่ก่อนแล้ว และเทศบาลตำบลศรีสะเกษนำโครงการการพัฒนาอาชีพเพื่อบรรจุในแผนปฏิบัติการของเทศบาลศรีสะเกษทุกปี ข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในผู้สูงอายุ คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วย เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพและการออมในผู้สูงอายุ

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การพัฒนาศักยภาพของการออมของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือ คือ

1.1 การให้โอกาสการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการออมและการพัฒนาอาชีพ (Giving Opportunity) ของผู้สูงอายุ โดยได้รับโอกาสจากภาครัฐตั้งแต่ภาครัฐบาลและภาคท้องถิ่นทำให้ผู้สูงอายุได้รับโอกาสในการเรียนรู้ด้านการออมและการพัฒนาอาชีพ

1.2 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ (activities) จัดให้มีการฝึก

เฉพาะกลุ่มให้กับผู้สูงอายุ และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความสามารถ ในชุมชนและท้องถิ่นจากการพัฒนาอาชีพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการไปในเบื้องต้นตามนโยบายของรัฐบาลและกิจกรรมพัฒนาอาชีพที่โครงการวิจัยได้นำไปพัฒนาและฝึกอาชีพระยะสั้นแก่ผู้สูงอายุ

1.3 พัฒนาทักษะฝีมือ (Skills Development) กลุ่มผู้สูงอายุได้พัฒนา

ทักษะงานฝีมือด้านอาชีพตามศักยภาพและระดับความยากง่ายของงานทำให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาไปสู่อาชีพที่ยั่งยืนและหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

2. การพัฒนาด้านอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือ

2.1 ส่งเสริมบุคลากรผู้สูงวัยในการประกอบอาชีพ (Man) ที่หลากหลายสามารถนำไปต่อยอดอาชีพสร้างงานสร้างเงินสร้างรายได้ตามสรรพกำลัง

2.2 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีการจัดวัสดุอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับงานชนิดอาชีพในท้องถิ่นและสามารถนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2.3 บริหารจัดการด้านอาชีพ (Management) โดยท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมใน

การจัดการด้านอาชีพอย่างครบวงจร จากต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ คือ วัตถุประสงค์ การผลิตและตลาด
กลางรองรับสินค้าจากงานอาชีพของผู้สูงอายุ

2.4 จัดหาแหล่งการตลาด (Marketing) มีตลาดกลางในชุมชนเพื่อรองรับสินค้าและ
การจัดจำหน่าย

2.5 สนับสนุนงบประมาณ/แหล่งทุน (Budget / funding source) ให้พื้นที่และ
โอกาสด้านงบประมาณจากภาครัฐและภาคท้องถิ่นและภาคโครงการวิจัย

3. หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนได้แก่

3.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/โครงการวิจัย

3.2 ภาคอุตสาหกรรม/ภาคเอกชน

3.3 การท่องเที่ยว/การตลาด

3.4 ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน/หมู่บ้าน/ ชุมชนให้การสนับสนุน

4. ผลการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิต
อย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

4.1 มีการรวมกลุ่มเกิดความสัมพันธ์ในสังคมและชุมชน

4.2 มีรายได้เพิ่มขึ้นเกิดความสุขขึ้นพื้นฐานสู่การออมอย่างมั่นคง

4.3 มีความกินดี อยู่ดีอยู่ได้ เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)

6. อภิปรายผล

จากผลของการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนใน
ภาคเหนือตอนบนจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน พบว่า ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุที่มาก
และเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพ
สังคม ภาวะเศรษฐกิจและการทำงานการจ้างงาน รายได้ และสภาพการออม ได้รับการดูแลจาก
ภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอก
ระบบบำนาญบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มีนายจ้างจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออม
แห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 เป็นนโยบายของภาครัฐที่
มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม เพื่อให้มีบำนาญใช้ที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้วสำหรับ
ผู้สูงอายุทั่วไปที่ไม่อยู่ในระบบราชการ กองทุนการออมแห่งชาติเปรียบเสมือนหลักประกันการ
ดำรงชีวิตในยามแก่ชรา ช่วยส่งเสริมให้มีวินัยการเงินสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.
2546 มาตรา 11⁵ ข้อที่ 3-4 ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม 4. ได้รับ
การพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

2. การออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือ
ตอนบน พบว่า ในพื้นที่จังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วน

⁵ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. พระราชบัญญัติ
ผู้สูงอายุ. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพปัญญา, 2543), หน้า 1-3.

ตำบลบ้านนาจักร ข้อมูลเชิงเอกสาร โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรและโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลศรีสะเกษ จังหวัดน่าน ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ 5 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านความมั่นคงด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิตใจ ส่งเสริมการออมในกลุ่มนักเรียนผู้สูงวัยโดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านและการประกันชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีรายได้มีเพียงเบี้ยยังชีพผู้สูงวัยจึงไม่เพียงพอต่อการออม สอดคล้องหลักปัจจัยการออม⁶ข้อที่ 1 รายได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดขีดความสามารถในการออมทรัพย์สินของผู้บริโภคโดยปกติผู้มีรายได้น้อยมีเงินเหลือและออมได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย มีปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน คือ มีรายได้ต่ำทำงานไม่ได้ อยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย เจ็บป่วย

3. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน พบว่า ทั้งสองจังหวัดได้รับการพัฒนาอาชีพจากภาครัฐในท้องถิ่นเหมือนกัน คือพัฒนาอาชีพพื้นฐานที่มีอยู่ในชุมชน ที่จังหวัดแพร่มีเพียงรายเท่านั้นที่ต่อยอดเป็นอาชีพได้คือนางบัวจันทร์ สุจริต ทำข้าวแคบ ข้าวแต่น ปัญหาสำคัญหลังพัฒนาแล้วต่อยอดไม่ได้คือขาดเงินทุน สุขภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ส่วนอาชีพที่นำไปพัฒนาของงานวิจัย คือ โคมล้านนาและดอกไม้จันทน์ ได้รับการต่อยอดจากองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลส่วนตำบล จัดทำเป็นโครงการ บรรจุในแผนปฏิบัติการงบประมาณ 2562 เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณต่อไปสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมาย ตามมาตรา 11 ข้อที่ 3 ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

7. ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

⁶Source: tulip.bu.ac.th/~sumanee.p/download/ec314/EC314_Chapter6-1.doc (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ส่งเสริมการพัฒนาการประกอบอาชีพในผู้สูงอายุและได้รับการวิจัยตามวัตถุประสงค์
- 2) ส่งเสริมการออมและพัฒนาการประกอบอาชีพในผู้สูงอายุและได้รับการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยพื้นฐานด้านความพร้อมของผู้สูงอายุที่จะรับการพัฒนาการประกอบอาชีพให้ละเอียดและควรศึกษาก่อนว่าอาชีพใดเหมาะสมกับช่วงวัยและไม่ใช้เงินทุนมาก
- 2) ควรส่งเสริมอาชีพที่ตลาดต้องการและมีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ผลิตแล้ว
- 3) ควรมีการติดตามงานอาชีพที่ส่งเสริมระยะเวลาการผลิต การขาย รายได้ ที่ผลถึงการออมด้วย

8.กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.พระราชบัญญัติผู้สูงอายุกรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพปัญญา,2543.

ศิริวรรณ ศิริบุญ. การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์การทางสังคม ของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2543.

นางสาวชมพูนุช พรหมศักดิ์.บทสรุปผู้บริหาร บทความวิชาการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย.กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานงานเลขาธิการวุฒิสภา,2556.

เอกสารอัดสำเนาการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 2560.

Source: tulip.bu.ac.th/~sumanee.p/download/ec314/EC314_Chapter6-1.doc (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561)

ผนวก ข. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่วางแผนงานที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับของโครงการ

ชื่อเรื่อง

การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัย
เพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

“Development of savings and career patented of the elderly for sustainable
living in the Upper North”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal Research ในรอบ 12 เดือน

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
1.ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิ -เอกสารปฐมภูมิการพัฒนา ศักยภาพของการออมและการ ประกอบอาชีพของผู้สูงวัย - สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)ผู้บริหารโรงเรียน ผู้สูงอายองค์การบริหารส่วน ตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่และ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน - สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)นักเรียนผู้สูงอายุ	ข้อมูลเกี่ยวกับการ พัฒนาศักยภาพของ การออมและการ ประกอบอาชีพของผู้ สูงวัยเพื่อการ ดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบน ในพื้นที่และกลุ่ม ตัวอย่างที่กำหนดใน โครงการวิจัย	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ การพัฒนาศักยภาพ ของการออมและการ ประกอบอาชีพของผู้ สูงวัยเพื่อการ ดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบน และสภาพทั่วไปของ การออมและการ ประกอบอาชีพของผู้ สูงวัยเพื่อการ ดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ในภาคเหนือตอนบน	ข้อที่ 1	100 %

โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อ.เมือง จ.แพร่ และผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอวาน้อย จังหวัดน่านเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพ				
2.เอกสารทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน	ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนในพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในโครงการวิจัย	ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนและศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน	ข้อที่ 2	100 %
3.วิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน	ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน	ได้ทราบข้อมูลการพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน	ข้อ 3	100 %
4. การเขียนรายงานการวิจัย	รายงานเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ	1.ได้ทราบองค์ความรู้สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน 2.ได้ทราบสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้	ที่ 1-3	100 %

		สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด 3. ได้องค์ความรู้จากการวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน		
--	--	---	--	--

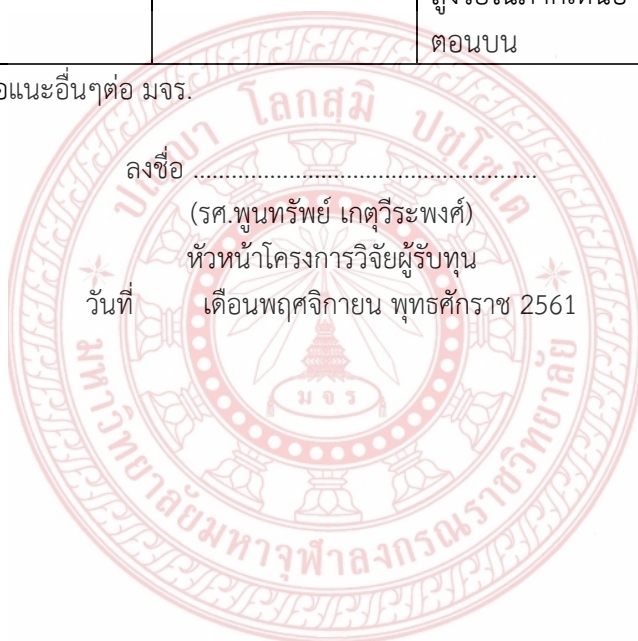
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆต่อ มจร.

ลงชื่อ

(รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วันที่ เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2561

ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย

แนวคำถาม สำหรับการสัมภาษณ์
การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิต
อย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูล.....
นายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ/รองนายกเทศบาลตำบลศรีสะเกษ.....
ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ.....
นักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ.....
ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ.....
วัน เดือน ปีที่เข้าสัมภาษณ์ / สันทนากลุ่ม

1. คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์/สันทนาคือเป็นส่วนหนึ่งการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
2. ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปส่งเสริม การพัฒนา ศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพผู้สูงอายุ
3. ข้อมูลของท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวมไม่แยกเป็นรายบุคคลจะไม่มีผลใด ๆ ต่อตัวท่านทั้งสิ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน

คำชี้แจง จากการทำท่านได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นตรงกับข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นของท่านในประเด็นดังต่อไปนี้

1. เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ใดบ้างและอยู่ในกลุ่มงานใดผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุประกอบด้วยใครบ้าง

2. การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านมามีผลของการดำเนินการเป็นอย่างไรบ้าง

3. เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้มีการส่งเสริมด้านออมของนักเรียนผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง

4. เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการออมของนักเรียนผู้สูงอายุอย่างไร

5. อาชีพที่เทศบาลตำบลศรีสะเกษจัดอบรมและส่งเสริมเพื่อสร้างงานสู่การออมมีที่ประเภท

6. เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้รับงบประมาณเพื่อสนับสนุนในด้านกลุ่มอาชีพของนักเรียนผู้สูงอายุจากภาครัฐเป็นอย่างไรบ้าง

7. ที่ผ่านมานักเรียนผู้สูงอายุที่ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพและสามารถนำไปสร้างงานสร้างรายได้กับตนเองและครอบครัวเป็นอย่างไรบ้างและเป็นกลุ่มอาชีพใดและนักเรียนผู้สูงอายุได้มีการรวมกลุ่มอาชีพหรือไม่อย่างไร

8. ในอนาคตเทศบาลตำบลศรีสะเกษมีแผนที่จะพัฒนาศักยภาพการออมและการส่งเสริมอาชีพแก่นักเรียนผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง

9. เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องอาชีพและศึกษาดูงานนอกสถานที่มากน้อยเพียงใด

10. เมืองครและหน่วยงานใดบ้างที่ร่วมสนับสนุนในการสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพและกิจกรรมอื่นๆแก่นักเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลศรีสะเกษ

11. เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีความพร้อมในการสร้างเสริมอาชีพและกิจกรรมด้าน
นันทนาการแก่นักเรียนผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง

.....

12. กิจกรรมใดบ้างที่เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้จัดและบ่งชี้ถึงการส่งเสริมสุขภาพะ ด้านกาย
และพัฒนาสู่ด้านใจให้กับนักเรียนผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมตามอัตภาพ

.....

**ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพ
ของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบนในด้านปัญหา/อุปสรรค/
นโยบาย/ยุทธศาสตร์**

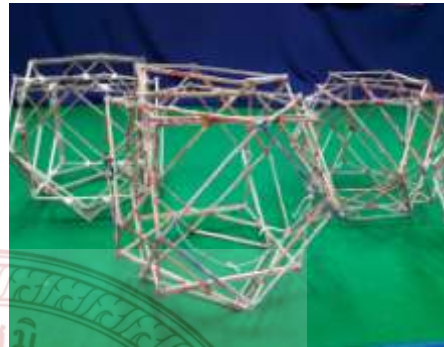
1.
2.
3.
4.
5.

ขอขอบคุณในการให้ข้อมูลจากกิจกรรมสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ง กิจกรรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ

กิจกรรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมอาชีพการทำโคมล้านนา โรงเรียนผู้สูงอายุ
องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 21 เดือนมิถุนายน 2561 เวลา 09.00 – 15.00 น.

กิจกรรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมอาชีพการทำดอกไม้จันทน์ โรงเรียนผู้สูงอาเทศบาลตำบลศรีสะเกษ
อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 28 เดือนมิถุนายน 2561 เวลา 09.00 – 15.00 น.

ประวัติผู้วิจัย

ส่วน ก : ประวัติผู้วิจัย

ส่วน ก : ประวัติหัวหน้าโครงการผู้วิจัย

1. ชื่อ-สกุล
Name รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
Associate Professor Phoonsrap Ketveerapong
2. รหัสประจำตัวนักวิจัย - 00015255
3. เลขประจำตัวบัตรประชาชน -
4. ตำแหน่งปัจจุบัน
 - รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่
 - หัวหน้า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่
5. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 ต.แม่คำมี อ. เมือง จ. แพร่ 54000
โทร. 054- 522275, โทรสาร 054 -621250,
E-Mail pk2498@hotmail.com. มือถือ 081- 8826918.
6. ประวัติการศึกษา
 - ธรรมศึกษาเอก
 - ปก.ศ.สูง วิชาเอกสังคมศึกษาวิทยาลัยครูสวนดุสิต
 - ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษาวิทยาลัยครูสวนดุสิต
 - การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
7. ประสบการณ์ทางวิชาการ/งานเอกสารตำรา
 - เอกสารประกอบการสอน “พื้นฐานการศึกษา”
 - เอกสารประกอบการสอน “จิตวิทยาการเรียนการสอน”
 - เอกสารประกอบการสอน “ภูมิศาสตร์สำหรับครู”
 - เอกสารประกอบการสอน “การเรียนรู้หน้าที่พลเมือง”
 - เอกสารประกอบการสอน “จิตวิทยาสำหรับครู”
 - เอกสารประกอบการสอน “พุทธวิธีการสอน”
 - เอกสารประกอบคำสอน “จิตวิทยาการเรียนการสอน”
 - เอกสารประกอบคำสอน “จิตวิทยาสำหรับครู”
 - ตำรา “สารัตถะครู” พิมพ์ครั้งที่ 1
 - ตำรา “สารัตถะครู” ฉบับปรับปรุงพิมพ์ครั้งที่ 2
 - งานเรียบเรียง “จิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น” พิมพ์ครั้งที่ 1
 - งานเรียบเรียง “จิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น” ฉบับปรับปรุงพิมพ์ครั้งที่ 2

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

8.1 ผลงานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อเรื่องปีที่พิมพ์และสถานภาพใน การทำวิจัย

8.1.1 เรื่อง “ศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรม แผนกบาลีตามทฤษฎีของครูผู้สอนและนักเรียน: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปาง” พ.ศ. 2547 สถานภาพในการทำวิจัยภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.2 ชื่อเรื่อง “ประเมินโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตภาคเหนือ “พ.ศ. 2548 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.3 ชื่อเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2548 สถานภาพในการทำวิจัยภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.4 ชื่อเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการงานของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต1” พ.ศ.2549.สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.5 ชื่อเรื่อง “การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1”พ.ศ.2549 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.6 ชื่อเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการโครงการของเทศบาลตำบลหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่” พ.ศ.2549 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.7 ชื่อเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 11 แห่ง ” โครงการต่อเนื่อง ระหว่างปี พ.ศ.2549 - 2551 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.8 ชื่อเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อครอบครัวและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ.2550. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.9 ชื่อเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มารับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน”พ.ศ.2550 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ (จำนวน 11 โครงการ)

8.1.10 ชื่อเรื่อง “การศึกษาทิศทางการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ.2551 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.11 เรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการของฝ่ายกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่”พ.ศ 2552 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.12 เรื่อง “ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่” พ.ศ 2552 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.13 เรื่อง “การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ 2554 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.14 เรื่อง “ศึกษาสภาพการเรียนรู้วิชาการวิจัยทางสังคมศึกษาสำหรับครูมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่(วิจัยสถาบัน)” พ.ศ 2554สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ (วิจัยในชั้นเรียน)

8.1.15 เรื่อง “การให้บริการหอฉันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ (วิจัยสถาบัน) พ.ศ 2555 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ.

8.1.16 เรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างองค์ความรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” ผู้ร่วมโครงการวิจัยของสำนักสนับสนุนสภาวะองค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), พ.ศ 2555. สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.17 เรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ (วิจัยชั้นเรียน).พ.ศ 2556. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.18 เรื่อง “ศึกษาอัตชีวประวัติหลวงพ่อพระมหาโพธิวงศาจารย์ 2554” สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมโครงการ

8.1.19 เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดแพร่” พ.ศ 2551 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.20 เรื่อง “การเสริมสร้างสภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตภาคเหนือ” ผู้ร่วมโครงการ วิจัยของสำนักสนับสนุนสภาวะองค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พ.ศ 2556. สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

8.1.21 เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนวิจัยของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” (วิจัยชั้นเรียน).พ.ศ2557.สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.22 เรื่อง “สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พ.ศ 2557. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.23 เรื่อง “โครงการเสริมสร้างสภาวะและการเรียนรู้ภาคเหนือที่ 1” สนับสนุนโดย สำนักสนับสนุนสภาวะองค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), พ.ศ 2558. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.24 เรื่อง “แนวคิดและรูปแบบการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา” “A Study of Concept and Learning Form to CitizenShip Based on Buddhism” สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ 2559. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.25 เรื่อง “อาหารพื้นบ้าน : กระบวนการจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคกลาง” “Local Food: The Management Process for the Quality of Life and Social Ethics In Central communities” สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ 2560. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.26 เรื่อง “อาหารพื้นบ้าน : กระบวนการจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคม” “Local Food : The Management Process for the Quality of Life and Social Ethics” สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ 2560. สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมโครงการ

8.1.27 เรื่อง “นโยบายและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประชาชนในล้านนา” “Policy and Cultural Tourism Management of Civil State in Lanns” สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ 2560. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

8.1.28 เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ 2561. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

9.บทความวิจัย

9.1 “การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่เขต 1 ” เผยแพร่ในเอกสารประกอบการสัมมนาผลงานวิจัยนานาชาติ พระพุทธศาสนา: ความรู้จริงและคุณภาพชีวิต. 2552.

9.2 “ทัศนคติที่มีต่อครอบครัวและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” เผยแพร่ในหนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิตรุ่นที่ 54 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2552.

9.3 “The Study of the Conditions and Problems in Developing the Quality Management In Buddhist Way Schools under Phrae Education Service Area 1 Office ” เผยแพร่ในเอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ.มจร.ครั้งที่ 1 เล่มที่ 2. ฯลฯ.

10. บทความวิชาการ

10.1 “พุทธจริยศาสตร์กับการศึกษา” เผยแพร่ในหนังสือพระพุทธศาสนากับจริยศาสตร์ การสัมมนาทางวิชาการนานาชาติ ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

10.2 “ครูและคุณธรรมแห่งความเป็นครู” เผยแพร่ใน วารสารมหาจุฬาวิทยาเขตแพร่

10.3 “สิบสองเป็ง: มิติในพระพุทธศาสนา” เผยแพร่ใน วารสารมหาจุฬาฯวิทยาเขตแพร่

10.4 “คัมภีร์ที่ปรากฏในพิธีสืบชะตาของล้านนา” เผยแพร่ในหนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิตรุ่นที่ 54 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

10.5 “การพัฒนาบุคลิกภาพต่อวิชาชีพครู” หนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิตรุ่นที่ 53 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.ฯลฯ.

ประวัติผู้ร่วมวิจัยที่ 1

พระราชเชมากร, ผศ.ดร. (ประยุทธ ภูริตโต) นามสกุล วงศ์ยศ

Name Phrarajkhemakorn (prayuddha Phuritatto)

Surname Wongyot

2. รหัสประจำตัว

-

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

: รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

4. หน่วยงานที่สังกัด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

111 หมู่ 5 ต.แม่คำมี อ. เมือง จ.แพร่ 54000 โทร.054 – 646585

5. ประวัติการศึกษา

1) ป.ธ. 9 (เปรียญธรรม 9 ประโยค)

2) พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) จิตวิทยา (เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ

3) M.A. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัย
ไมซอร์ ประเทศอินเดีย

4) PhD. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมคร ประเทศอินเดีย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชา

1. บริหารการศึกษา

2. อบรมและเผยแผ่ และ

3. คอมพิวเตอร์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ:

1) ชื่อเรื่อง “การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2543. สถานภาพในการ
ทำวิจัย: ผู้วิจัยหลัก

2) ชื่อเรื่อง “ศึกษาประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2543.

สถานภาพในการทำวิจัย : ผู้ร่วมวิจัย

- 3) ชื่อเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการให้การศึกษาแก่ชุมชนในจังหวัดแพร่” พ.ศ. 2544 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- 4) ชื่อเรื่อง “ศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามทรรศนะของครูผู้สอนและนักเรียน: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดจองคำ จังหวัดลำปาง” พ.ศ. 2547 สถานภาพ: หัวหน้าโครงการ
- 5) ชื่อเรื่อง “การศึกษาทิศทางการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ.2548
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- 6) ชื่อเรื่อง “การศึกษามหาวิทยาลัยของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในจังหวัดแพร่” พ.ศ. 2548
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- 7) ชื่อเรื่อง “การศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธสังกตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1” พ.ศ.2549 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย
- 8) ชื่อเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1” พ.ศ.2549. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- 9) ชื่อเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2551.
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
10. ชื่อเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพุทธศาสนบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ตามความต้องการของพระสังฆาธิการ” พ.ศ. 2553.สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
11. ชื่อเรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ. 2553.สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
12. ชื่อเรื่อง “การศึกษาเจตคติต่อกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาตรรกศาสตร์ของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ. 2554. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- 13) ชื่อเรื่อง “การศึกษาชีวประวัติและบทบาทด้านศาสนศึกษาของพระมหาโพธิวงศาจารย์ (สุจิตฺตสาโร)” 2553. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ
- 14) ชื่อเรื่อง “ศึกษารูปแบบการจัดงานนมัสการพระพุทธโกศัยสิริชัยมหาศากยมุนีวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2557. สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

ประวัติผู้ร่วมวิจัยที่ 2

1. ชื่อ พระมหาสมิรัตน์ สิริธมฺโฒ

Name Pramaha Simarat Siritammo

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน -

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำ สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 บ้านหนองห้า ถ. ยันตรกิจโกศล ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่ 54000
โทร. 0-54-646-273,

5. ประวัติการศึกษา

- ป.ธ. 4
- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) วิชาเอกการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยนเรศวร
- P.hD.(จิตวิทยาการสอน) มหาวิทยาลัยมคอ ประเทศอินเดีย

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

ระบุสาขาวิชาการ

1. ภาษาอังกฤษ
2. คอมพิวเตอร์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

1. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อเรื่องและสถานภาพในการทำวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2548 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

1.2 ชื่อเรื่อง “พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุในจังหวัดแพร่” พ.ศ. 2551 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

1.3 ชื่อเรื่อง “การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ห้องสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ. 2555 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัยที่ 3

1. ชื่อ นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส

Name Mr. Theerawat Chanruam

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ...

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 บ้านหนองห้า ถ. ยันตรกิจโกศล ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่ 54000
โทร. 0-54-646-273, Mobile-0931375148,
E-mail : phdbsn11@gmail.com

5. ประวัติการศึกษา

- พุทธศาสตรบัณฑิต (พร.บ.) วิชาเอกการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

ระบุสาขาวิชาการ

1. ภาษาอังกฤษ
2. คอมพิวเตอร์

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.1.1 เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North” สนับสนุนโดย สถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561. สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมโครงการ

.....

แบบสรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่	
MCURS 610761149	
ชื่อโครงการ	การพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน “Development of savings and career patented of the elderly for sustainable living in the Upper North”
หัวหน้าโครงการ	รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ โทรศัพท์ 08-1882-6918. Email.:pk2498@hotmail.com
ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา	
ปัจจุบันสถานการณ์ของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากผลของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ การขาดความสมดุลในกระบวนการพัฒนา ปัญหาวิกฤตของประเทศไทยที่กำลังเกิดขึ้นในด้านสังคมวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง หลายๆ สาเหตุมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือกระแสโลกาภิวัตน์ ตามลักษณะของโลกยุคการสื่อสารอย่างไร้พรมแดนและในหลายปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในสังคมยุคใหม่ต่อประชากรในทุกช่วงวัย จากการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นสะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 10.3 ล้านคน (ร้อยละ 16.2) ในปี 2558 เป็น 20.5 ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ในปี พ.ศ. 2583 การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้นแต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายเนื่องจากมีการออมน้อย และแหล่งรายได้หลัก ร้อยละ 78.5 ของรายได้ทั้งหมดมาจากการเกื้อหนุนของบุตร สังคมไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ โดยให้สิทธิและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในหมวดที่ 3 มาตรา 54 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2540) มีสาระสำคัญคือ “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ” และในหมวดที่ 5 มาตรา 80 ระบุว่ารัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ “นอกจากนี้องค์กรต่างๆ ยังได้สนับสนุนกิจกรรมผู้สูงอายุตามปฏิญญาผู้สูงอายุไทย โดยให้ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และให้ความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว สังคมชุมชน รวมทั้งให้โอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง หากมองย้อนถึงอดีต จะเห็นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้นำนโยบายด้านผู้สูงอายุมาไว้รวมกับนโยบายการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรต่อมาแผนพัฒนา	

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ได้นำการบริการทั้งด้านสวัสดิการและการบริการสุขภาพ เพื่อความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุมากขึ้นโดยสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมแต่เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลง การให้บริการไม่ทั่วถึง หน่วยงานได้บริการซ้ำซ้อนล่าช้าและที่สำคัญไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง² ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยแท้จริง จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ความผาสุกของชีวิตได้ โดยมีองค์กร/หน่วยงานเป็นปัจจัยสนับสนุน หรืออาจกล่าวได้ว่าภาครัฐได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญคือ³ การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้นซึ่งสถานการณ์ของประเทศไทยก็ดำเนินไปเช่นเดียวกับนานาประเทศ กล่าวคือ การดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบความสำเร็จตลอดจนความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพดี มีอายุยืนยาวขึ้นและมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้นมีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแลสุขภาพตลอดจนวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นซึ่งผลสำเร็จดังกล่าวทำให้สถานการณ์การเจริญพันธุ์และอัตราการเกิดมีแนวโน้มที่ลดลงจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของประชากร กล่าวคือประชากรที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มที่ลดลง

องค์การสหประชาชาติ(UN)ได้นิยามว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนเกิน 10%หรือ 65 ขึ้นไปเกิน 7%ของประชากรทั้งประเทศถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society เมื่อสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นขึ้นไปเพิ่มเป็น 20% และอายุ 65 ขึ้นไปเพิ่มเป็น 14% โดยประเทศไทยได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546ว่าหมายถึงผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและระดับโลก เนื่องจากมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวของประชากร การออมและการลงทุน งบประมาณของรัฐบาล การจ้างและผลิตภาพของแรงงานและระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและสุขภาพ การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่ต้องการวางแผน

² ศิริวรรณ ศิริบุญ. การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์การทางสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ. วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2543.

³ นางสาวชมพูนุช พรหมศักดิ์.บทสรุปผู้บริหาร บทความวิชาการการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. (กรุงเทพฯ:สำนักวิชาการ สำนักงานงานเลขานุการวุฒิสภา,2556),หน้า ก-ข.

อย่างเป็นระบบและเริ่มดำเนินการล่วงหน้า เนื่องจากมาตรการต่างๆหลายประการล้วนแล้วแต่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการกว่าจะเห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการออมส่วนบุคคลได้แก่

1. ส่งเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่องของแรงงานที่มีอายุมากให้สามารถพึ่งตนเองได้
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และลดรายจ่ายแก่ประชาชน
3. ส่งเสริมจิตสำนึกในการออม
4. เพิ่มประสิทธิภาพกลไกทางการเงินในการจัดทำมาตรการส่งเสริมการออมแตกต่างกัน ตามกลุ่มเป้าหมาย
5. พัฒนาระบบบำนาญภาครัฐ เช่น นโยบายลดหย่อนภาษีด้านการสะสมเงิน สนับสนุนเพิ่มบทบาทสถาบันทางการเงินเฉพาะกิจของรัฐเป็นต้น
6. การสร้างความเข้มแข็งของโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยเหลือกลุ่มที่ไม่สามารถออมได้หรือมีการออมต่ำโดยส่งเสริมให้องค์กรชุมชนจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมประชากรกลุ่มดังกล่าวแทนส่งเสริมการออม

ประเทศไทยเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงควรมีการเตรียมการรองรับ โดยเมื่อคนแก่หรือคนชรามีมากขึ้น สัดส่วนคนทำงานลดลงผลผลิตโดยรวมก็จะลดลง ส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลง เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากแรงงานไม่มีรายได้ ต้องอาศัยรายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่างๆให้เหมาะสมและเพียงพอ เมื่อถึงวัยสูงอายุสภาพร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการปรับตัวและที่สำคัญเมื่ออายุมากขึ้นสภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอยปัญหาด้านสุขภาพก็จะตามมา ซึ่งทั้งหมดเป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนมีการเตรียมการเพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

จากข้อมูลดังกล่าวเบื้องต้นทำให้คณะผู้วิจัย มีความสนใจที่ทำการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอน เพื่อเป็นการสร้างความสุขและสร้างความมั่นใจในสังคมผู้สูงวัยและเสริมสร้างสภาพความพร้อมของร่างกายและจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งในการดำรงชีพในช่วงวัยสูงอายุอย่างมั่นคงเกี่ยวกับการออมและงานอาชีพที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นการแบ่งเบาเพื่อลดปัญหาด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในภาคเหนือตอนบน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน พบว่า สภาพทั่วไปของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน สภาพการออม ได้รับการดูแลจากภาครัฐบาล รัฐบาลมีช่องทางในการส่งเสริมการออมสำหรับกลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระหรืออยู่นอกระบบบำนาญบำนาญของรัฐ หรือกองทุนเอกชนที่มียาจำจ่ายสมทบแล้ว คือ กองทุนการออมแห่งชาติหลักประกันเพื่อคนวัยเกษียณ กองทุนการออมแห่งชาติ 2558 เป็นนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออม เพื่อให้มีบำนาญใช้ที่เกษียณอายุการทำงานไปแล้วสำหรับผู้สูงอายุทั่วไปที่ไม่อยู่ในระบบราชการ กองทุนการออมแห่งชาติเปรียบเสมือนหลักประกันการดำรงชีวิตในยามแก่ชรา ช่วยส่งเสริมให้เม็ดเงินการเงินอีกทางหนึ่งสำหรับคนไทยและผู้สูงอายุ แต่ในภาคปฏิบัติในการลงพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ประชาชนทั่วไปและผู้เกษียณจำนวนมากยังไม่ได้รับข้อมูลนี้และยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติจำนวนมาก ดังนั้นภาครัฐต้องทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและติดตามผลงานเป็นระยะของการทำงานและครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศด้วย และต้องกระจายการประชาสัมพันธ์สู่ท้องถิ่นโดยผ่านองค์การบริหารตำบล เทศบาล กำนันและผู้ใหญ่บ้านส่วนการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยเนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงวัยที่มากและเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างและเป็นประชากรผู้สูงวัยที่อยู่นอกระบบราชการที่ยังมีความต้องการทำงานอาชีพในระดับที่มากกว่าการสำรวจโดยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีความประสงค์ที่จะทำงานเมื่อเข้าสู่วัยสูงวัย หากมีผู้ว่าจ้างเปิดโอกาสให้เข้าทำงาน ส่วนใหญ่ ต้องการทำงานบางเวลา (Part time) และต้องการทำงานเต็มเวลา (Full time) ต้องการให้รัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและมีความต้องการให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงวัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการคลัง องค์การพัฒนาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานภาคเอกชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มูลนิธิ เป็นต้น

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

1. ในพื้นที่จังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงวัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วน

ตำบลบ้านนาจักร ข้อมูลเชิงเอกสาร พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ตำบลบ้านนาจักร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่กับบทบาทการส่งเสริมผู้สูงอายุในการออมและการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น และจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาจักร ได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม เสริมสร้างศักยภาพคุณค่าภูมิปัญญาและส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์ 5 ด้านคือ ด้านร่างกาย ทำให้ร่างกายมีความกระฉับกระเฉงช่วยเหลือความเสื่อมถอยของร่างกาย ด้านจิตใจ การทำงานช่วยให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองมีศักดิ์ศรีไม่เป็นภาระของลูกหลานและด้านความมั่นคงช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้ในการดูแลตนเองทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วยและด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและโรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน จากการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า มีนักเรียนผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มข้าราชการบำนาญ 10 คน นอกนั้นกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปไม่มีรายได้ประจำเป็นกลุ่มสำคัญที่ยังต้องการมีงานทำและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านนาจักรได้ส่งเสริมการออมในกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุโดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักการดำรงชีพแบบประหยัดนักเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านนาจักรมาจากพื้นที่ในตำบลบ้านนาจักรจำนวน 9 หมู่บ้านมีความต้องการการทำงานเพื่อสร้างรายได้ อบต.บ้านนาจักรได้ส่งเสริมอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากสามารถทำที่บ้านได้ เช่น ฝึกทำขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่น ข้าวแคบ การจักสาน การจัดตุ่ง การทำดอกไม้ การทำดอกไม้จากผ้าและกระดาษ การทำตุ๊กตากระดาษ มีผู้สูงอายุสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ คือ การขนมพื้นบ้าน ข้าวแต่นและข้าวแคบ ข้าวพัน (ทางเหนือเรียกข้าวปั้น) คือ นางบัวจันทร์ สุจริต อายุ 72 ปี โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมการออมเป็นกลุ่มและรายบุคคลผ่านธนาคารหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน และพบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้และรายได้ต่ำไม่ค่อยเพียงพอสู่การออม ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนกล่าวในทำนองเดียวกัน คือ มีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนได้พัฒนาการกาย ใจ อารมณ์และสังคมไปพร้อมๆกับการได้พบผู้สูงอายุกลุ่มเดียวกันไม่เหงา

2. ในพื้นที่จังหวัดน่านโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในความดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไปผ่านการบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก และพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 ปัจจุบันมีนักเรียน

ผู้สูงอายุจำนวน 76 คน 7 หมู่บ้านแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีรายได้ประจำข้าราชการบำนาญ กลุ่มที่ไม่มีรายได้ประจำนอกจากรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดือนละ 600 บาท กลุ่มที่ไม่มีรายได้ประจำจึงเป็นกลุ่มสำคัญที่ยังต้องการการมีงานทำอยู่มาก เทศบาลตำบลศรีสะเกษได้แนะนำการออมแก่นักเรียนผู้สูงอายุด้วยการทำประกันชีวิตกับบริษัทประกันชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ เน้นในกิจกรรมที่พัฒนาใจและกาย คือ กิจกรรมด้านนันทนาการพัฒนากาย เน้นหลักการทำควมดีมีจิตอาสาให้สอดคล้องกับระเบียบการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุการบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี” อาชีพที่ส่งเสริม ได้แก่ การจักสาน การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เป็นลักษณะของการมาเรียนรู้เท่านั้น ไม่สามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพได้ มีเพียงกิจกรรมที่รวมกลุ่มกันคือทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษวัสดุที่เหลือใช้ คือ ดอกไม้จันทร์ ที่ใช้ในชุมชนแต่ไม่มีการซื้อขายเป็นลักษณะของงานกิจกรรมจิตอาสาเท่านั้นและกิจกรรมต่างๆได้รับความร่วมมือจาก ครัวภูมิปัญญาในท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล กศ.น. อำเภอนาน้อย สาธารณสุข หลังจากฝึกอบรมอาชีพไปแล้ว พบว่า นักเรียนผู้สูงอายุขาดแคลนงบประมาณ และด้วยวัยที่ถดถอยผลิตได้ไม่มากและไม่มีตลาดรองรับซื้อขายกันเองในชุมชน เทศบาลตำบลศรีสะเกษมีแหล่งการออมของชุมชนทุกหมู่บ้านคือ ธนาคารหมู่บ้านและแนะนำการออมด้วยการประกันชีวิต อุปสรรคและปัญหาในการส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ คือ กำลังที่ถดถอยของผู้สูงวัย การเจ็บป่วย ขาดงบประมาณจึงส่งผลต่อการออมมากในภาพรวมนักเรียนมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน สรุป จากการลงพื้นที่ พบว่า กิจกรรมทั้งสองแห่งของโรงเรียนผู้สูงอายุที่แพร่และน่านมีลักษณะเหมือนกันไม่แตกต่าง การออมจะมีสภาวะการออมที่ต่ำ มีปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน คือ อยู่ในภาวะที่ร่างกายถดถอย ขาดงบประมาณ เจ็บป่วยบ่อย.

ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

1. การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดแพร่ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า ชุมชนตำบลนาจักรมีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 6,850 คน จำนวนหลังคาเรือน 3,276 หลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรมพื้นที่มีไร่นาอุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรได้ดีมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง และประกอบอาชีพ ทำนา เป็นหลัก ผู้สูงวัยส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่ทีมวิจัยนำไปพัฒนา คือ การผลิตโคมล้านนา ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงวัยทุกคนโดยใช้เวลาทำกิจกรรม 1 วัน โดยภาคเช้า เป็นการขึ้นโครงของโคมล้านนาและภาคบ่ายติดกระดาษสีและตกแต่งโคม โดยแบ่งการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 8 กลุ่ม พบว่า นักเรียนมีความสนใจสามารถทำได้แต่ต้องใช้เวลาและทำงานเป็นกลุ่มเพราะต้องช่วยกันต่อการทำโคม 1 โคม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักรให้ความสนใจเพื่อที่จะพัฒนาต่อยอดเป็นการสร้างอาชีพและผลิตเป็นโคมขนาดเล็ก ทำเป็นโครงการเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการงบประมาณ 2562 ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงวัย คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาศักยภาพ

2. การพัฒนาศักยภาพการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงวัยในจังหวัดน่าน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนเทศบาลตำบล

ศรีสะเกษมีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ประชากร จำนวน 2,773 คน จำนวนหลังคาเรือน ลักษณะของชุมชนเป็นพื้นที่สูงสลับกับที่ราบ มีอาชีพทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ เป็นหลักมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับลูกหลาน อาชีพที่ทีมวิจัยนำไปพัฒนา คือ การทำดอกไม้จันทน์ได้รับความสนใจจากนักเรียนผู้สูงอายุทุกคนโดยใช้เวลาทำกิจกรรม 1 วัน โดยแบ่งการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 10 คน 8 กลุ่ม พบว่า นักเรียนมีความสนใจการทำดอกไม้จันทน์สอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านตำบลศรีสะเกษ ที่ร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีพแม่บ้านอยู่ก่อนแล้ว และนายกเทศมนตรีให้การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ โดยให้นักเรียนผู้สูงอายุและกลุ่มแม่บ้านทำโครงการการพัฒนาอาชีพเพื่อขอสนับสนุนทุนส่งเข้าบรรจุในแผนปฏิบัติการของเทศบาลศรีสะเกษทุกปี ข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในผู้สูงอายุ คือ อยู่ในช่วงวัยที่ถดถอย ร่างกายไม่แข็งแรง การทำงานของกล้ามเนื้อไม่ค่อยประสานกัน การเจ็บไขได้บ่อย เหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพและการออมในผู้สูงอายุ

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ วิทยาลัยสงฆ์น่านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลศรีสะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของการออมและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนในภาคเหนือตอนบน เพื่อบริหารจัดการในการสร้างอาชีพและส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุในโรงเรียนและชุมชนต่อไป

การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์อยู่ระหว่างดำเนินการ